

Finansutskottets betänkande

1978/79:40

med anledning av regeringens i propositionen 1978/79:150 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. jämte motioner

I propositionen 1978/79:150 (kompletteringspropositionen) har regeringen i

bilaga 1 (ekonomidepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. antaga vid propositionen fogat förslag till lag om konto för likviditetsutjämning.

Vid bilaga 1, Reviderad finansplan 1979, har fogats som

- Bilaga 1:1 Den reviderade nationalbudgeten 1979
 Bilaga 1:2 1978 års långtidsutredning och remissyttrandena
 Bilaga 1:3 Förslag till lag om konto för likviditetsutjämning jämte specialmotivering.

I propositionen har regeringen vidare i

bilaga 2 (budgetdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
2. till Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1979/80 anvisa vissa i propositionen angivna reservationsanslag,
3. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1979/80,
4. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1979/80,
5. antaga vid propositionen fogat förslag till lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingår i preliminär skatt för budgetåret 1979/80,
6. godkänna beräkning av driftbudgetens inkomster för budgetåret 1979/80 enligt en vid propositionen fogad specifikation,
7. godkänna förslaget till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1979/80,
8. på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomstiteln *Lånemedel* till 10 921 978 000 kr.,
9. med ändring av förslag i propositionen 1978/79:100 bilaga 19 till *Oförutsedda utgifter* för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 000 kr. att stå till regeringens förfogande för de ändamål och på de villkor som förordats i propositionen,
10. med ändring av förslag i propositionen 1978/79:100 bilaga 21 för

Riksgäldsfonden på driftbudgeten för budgetåret 1979/80 ta upp ett underskott av 12 300 000 000 kr.,

11. medge att en konsolideringsfond för televerket får inrättas i enlighet med vad som förordats i propositionen,

12. godkänna att lånet med villkorlig återbetalningsskyldighet till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB får efterges,

13. utöver vad som föreslås i propositionen 1978/79:125 till *Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 400 000 000 kr.,

14. godkänna vad som förordats i propositionen rörande tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten.

Vid bilaga 2, Reviderat budgetförslag 1979/80, har fogats som

- Bilaga 2:1 Långtidsbudget för perioden 1979/80–1983/84
- Bilaga 2:2 Riksrevisionsverkets beräkning över utfallet av statens budget för budgetåret 1978/79
- Bilaga 2:3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1979/80
- Bilaga 2:4 Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1979/80
- Bilaga 2:5 Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1979/80
- Bilaga 2:6 Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1979/80
- Bilaga 2:7 Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1979/80 sedan budgetpropositionen
- Bilaga 2:8 Förslag till Lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingår i preliminär skatt för budgetåret 1979/80

Propositionen har hänvisats såvitt avser bilaga 2 Reviderat budgetförslag moment 5 i hemställan (förslag till lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingår i preliminär skatt för budgetåret 1979/80) till skatteutskottet, moment 12 i hemställan (godkännande att lånet med villkorlig återbetalningsskyldighet till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB får efterges) till näringsutskottet och moment 14 i hemställan (godkännande av vad som förordats i propositionen rörande tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten) till arbetsmarknadsutskottet och i övrigt till finansutskottet.

Finansutskottet kommer att behandla bilaga 2, Reviderat budgetförslag 1979/80, i vad avser hemställan under moment 2 i sitt betänkande med anledning av regeringens förslag om anslag för budgetåret 1979/80 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar (FiU 1978/79:47), momenten 3, 4 och 6 i sitt betänkande angående inkomster på statsbudgeten för budgetåret

1979/80 (FiU 1978/79:50), momenten 7 och 8 i sitt betänkande angående investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1979/80 (FiU 1978/79:49), moment 9 i sitt betänkande angående anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1979/80 (FiU 1978/79:48), moment 10 i sitt betänkande angående stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1979/80 (FiU 1978/79:42) samt moment 13 i sitt betänkande angående avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 (FiU 1978/79:45).

Utskottet behandlar i detta betänkande

under avsnitt A. Ekonomidepartementet

dels bilaga 1, Reviderad finansplan 1979,

dels de med anledning av propositionen 1978/79:150 väckta motionerna 1978/79:2688 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt avser hemställan under 1,

1978/79:2689 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt avser hemställan under 1 och 2,

1978/79:2690 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avser hemställan under 4,

1978/79:2691 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) såvitt avser hemställan under 1-3,

1978/79:2692 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avser hemställan under 1 och 3 samt

1978/79:2693 av Olof Palme m. fl. (s),

under avsnitt B. Budgetdepartementet

dels bilaga 2, Reviderat budgetförslag 1979/80, i vad avser de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen samt inrättande av en konsolideringsfond för televerket,

dels **propositionen 1978/79:100 bilaga 2**, Budgetförslaget, i vad avser bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1979/80, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr. samt vad i propositionen anförts beträffande formerna för redovisningen av finansfullmakten,

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1978/79:1108 av Gösta Bohman m. fl. (m) om den ekonomiska politiken såvitt avser hemställan under 4,

1978/79:1120 av Erik Hovhammar m. fl. (m, c) om finansieringen genom arbetsgivaravgifter,

1978/79:1704 av Sven-Olov Träff (m) om partiell avveckling av arbetsgi-
varavgifterna,

1978/79:1705 av Per Unckel (m) om den offentliga sektorns tillväxt,

dels de med anledning av propositionen 1978/79:150 väckta motionerna

1978/79:2688 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt avser hemställan under
2,

1978/79:2689 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt avser hemställan under
3,

1978/79:2690 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avser hemställan under 1–3
och 5,

1978/79:2691 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) såvitt avser
hemställan under 4,

1978/79:2692 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avser hemställan under 2 och
5.

Skatteutskottet har avgivit yttrande över propositionen 1978/79:150 bilaga
1 hemställan 2, förslag till lag om konto för likviditetsutjämning samt över
motionen 1978/79:2693. Yttrandet (SkU 1978/79:8 y) är fogat som *bilaga* till
detta betänkande.

A. EKONOMIDEPARTEMENTET

Den reviderade finansplanen 1979

I propositionen 150 bilaga 1 (ekonomidepartementet) har regeringen efter föredragning av statsrådet Ingemar Mundebo föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. antaga vid propositionen fogat förslag till lag om konto för likviditetsutjämning.

Det vid propositionen fogade förslaget till lag är av följande lydelse:

Förslag till

Lag om konto för likviditetsutjämning

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar har rätt till bonusränta och annan ränta på medel som står inne på ett särskilt konto i riksbanken (konto för likviditetsutjämning). Varje företag får inneha endast ett sådant konto.

Lagen omfattar inte bankaktiebolag, försäkringsföretag, kreditaktiebolag och ekonomiska föreningar inom jordbrukskasserörelsen. Den omfattar inte heller andra aktiebolag och ekonomiska föreningar som har till huvudsakligt ändamål att lämna eller förmedla krediter eller att medverka till finansiering genom att förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande.

2 § Insättning på ett konto för likviditetsutjämning skall göras under tiden den 1 juli – den 31 december 1979. Första insättningen skall uppgå till minst 100 000 kronor och behållningen på kontot får därefter inte understiga detta belopp. Insättning och uttag får i övrigt ske på de villkor som riksbanken anger.

På medel som står inne på ett konto för likviditetsutjämning skall, förutom bonusränta enligt 3 §, utgå den ränta som riksbanken bestämmer.

3 § Bonusränta utgår med 2 procent för år på det eller de belopp som står inne på ett konto för likviditetsutjämning från insättningsdagen till och med den 31 december 1979. Bonusränta utgår vidare med 2 procent för år på det minsta belopp som står inne på kontot under tiden den 1 januari 1980 – den 31 mars 1981. Bonusränta får dock inte i något fall beräknas på den del av behållningen på kontot som överstiger två gånger summan av de belopp som företaget i bokslut till ledning för 1979 och 1980 års taxeringar har avsatt till investeringsfond enligt lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

4 § Bonusränta utgör inte skattepliktig inkomst vid taxering enligt kommunalskattelagen (1928:370) eller lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

I detta sammanhang behandlar utskottet motionerna

1978/79:2688 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

1978/79:2689 av Thorbjörn Fälldin (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen beslutar

1. att antaga de riktlinjer för den ekonomiska politiken som angivits i motionen;

2. att antaga det program för nödvändiga ekonomisk-politiska åtgärder inför hösten som angivits, innebärande

a) att erforderliga skatteomläggningar skall ske i samband med lönerörelsen;

b) att nödvändiga inkomstförstärkningar skall ges en sådan utformning att lönerörelsen underlättas och sysselsättningen långsiktigt tryggas genom vidmakthållande av näringslivets konkurrenskraft;

c) att direktiv utfärdas till alla myndigheter avseende en ytterligt stram budgetbehandling för 1980/81;

d) att förnyade överläggningar med kommunförbunden upptages för att komma till rätta med den kommunala konsumtionsökningen;

e) att regeringen skyndsamt utarbetar förslag till åtgärder för ett förstärkt sparande, som stimulerar till återinvestering av avkastning på riskkapital och till ett utvidgat hushållssparande;

f) att regionalpolitiken stärks och ges en decentralistisk inriktning,

1978/79:2690 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen och avslå regeringens förslag i denna del,

1978/79:2691 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen beslutar

1. att avslå de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i propositionen 1978/79:150,

2. att avslå förslaget till lag om konto för likviditetstjämnings,

3. att som riktlinjer för den ekonomiska politiken godkänna vad som framförts i motionen 1978/79:1118.

1978/79:2692 av Olof Palme m. fl. (s) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen

1. godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,
3. beslutar ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om arbetet med den kommande långtidsutredningen,

1978/79:2693 av Olof Palme m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen med avslag på hemställan nr 2 i propositionen 1978/79:150 bilaga 1 beslutar anta i motionen angivet förslag om att inrätta särskilda investeringskonton i riksbanken för att dra in likviditet,

Propositionen

I det avslutande avsnittet i den reviderade finansplanen anför föredraganden följande:

”Den konjunkturuppgång som inleddes under 1978 fortsätter nu på bred front i den svenska ekonomin. Uppgången har varit exportledd. Sveriges konkurrensläge har väsentligt förbättrats. Svensk industri återvinner nu marknadsandelar både utomlands och på hemmamarknaden. Samtidigt med förbättringen i konkurrenskraften har inflationstakten pressats ner till en nivå som ligger klart under den som gäller i genomsnitt för OECD-länderna.

Industriproduktionen som fallit sedan början av 1975 började åter stiga vid mitten av 1978. Under 1979 beräknas den stiga med ca 7 %. Det stigande kapacitetsutnyttjandet och förbättrade vinstutvecklingar har ökat investeringsviljan i industrin.

Industriinvesteringarna intar en nyckelroll i svensk ekonomi. De är nödvändiga för en fortsatt kapacitetsutbyggnad och för att skapa nya arbetstillfällen i stället för de som faller bort vid tillbakagående industrier. Först i den senare fasen av konjunkturåterhämtningen i den svenska ekonomin kunde man räkna med en uppgång i industriinvesteringarna. Omsvängningen i industriinvesteringarna kommer tidigare och med större kraft än som jag tidigare förutsåg. Detta vittnar om en ökad tillförsikt i näringslivet om att svensk ekonomi är på väg mot en långsiktig uthållig tillväxt.

Grunden för den starka återhämtningen i svensk ekonomi som nu sker lades genom de ekonomisk-politiska åtgärder som vidtogs 1977 och 1978. Genom devalveringarna, borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften och ett ansvarsfullt löncavtal har den svenska industrins konkurrenskraft stärkts väsentligt. Genom den nödvändiga åtstramningspolitiken anpassades den privata konsumtionen till en nivå varifrån den åter kunde tillåtas stiga ungefär i takt med det långsiktiga utrymmet. Samtidigt har underskottet i bytesbalansen reducerats, vilket är en förutsättning för en långsiktig stabilisering av prisutvecklingen och för att uppnå en jämn uthållig tillväxt.

Vid sidan av dessa åtgärder genomförde regeringen en synnerligen omfattande arbetsmarknads- och industripolitisk satsning i syfte att mildra

strukturomvandlingens effekter. Därigenom förhindrades en mycket kraftig ökning av arbetslösheten samtidigt som strukturomvandlingen styrdes in i socialt acceptabla banor. Detta måste gälla också fortsättningsvis.

Den ekonomiska politikens hittillsvarande framgångar får dock inte undanskymmas att vi står inför flera allvarliga problem. Alltjämt är arbetslösheten för hög och ett stort antal människor befinner sig utanför den reguljära arbetsmarknaden. Särskilt allvarlig är den höga arbetslösheten hos ungdomen. Regeringen har därför gjort stora insatser för att minska arbetslösheten hos ungdomen. Den har också sjunkit. Det kommer att krävas stora ansträngningar även i fortsättningen både på utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken för att underlätta utträde i yrkeslivet.

Efterfrågan på arbetskraft ökar nu. Antalet kvarstående lediga platser har ökat markant. Den växande obalansen på arbetsmarknaden ställer stora krav på arbetsmarknadspolitiken. Regeringen har också genomfört en betydande förstärkning av arbetsmarknadspolitiken, bl. a. i syfte att underlätta för den enskildes frivilliga rörlighet. Kan vi inte lösa dessa problem försvåras en stabilisering av pris- och kostnadsutvecklingen och ett fullt utnyttjande av den produktions- och välfärdspotential som finns i vår ekonomi. Den av regeringen framlagda propositionen om regionalpolitiken syftar till att skapa jämnare utveckling av sysselsättningstillfällen inom landet och motverka koncentration av näringslivet till vissa områden.

Sverige är ett litet land vars ekonomi i hög grad bygger sitt välstånd på internationell handel. Därför måste vi successivt anpassa oss till förändringar som sker i världsekonomin. Fortgående omställningar inom näringslivet blir därför nödvändiga även i framtiden. Vi måste utnyttja uppgången i ekonomin att lösa många av de strukturella problem som kommit i dagen under krisåren. En aktiv industripolitik är ett viktigt stöd i denna omställningsprocess.

Förskjutningen av tyngdpunkten i den internationella konjunkturen från Förenta staterna till Västeuropa ger Sverige draghjälp i konjunkturåterhämtningen under 1979. Det finns dock många osäkra inslag i den internationella konjunkturbilden särskilt på lite längre sikt. De av Iran-krisen utlösta snabba prisstegringarna på olja ökar obalansen i världen mellan starka och svaga ekonomier, mellan rika och fattiga länder. Detta ökar osäkerheten om den långsiktiga globala ekonomiska tillväxten. Den snabbare uppgången i de internationella priserna gör det svårare att hålla nere inflationstakten. Jag bedömer dock förutsättningarna för att hålla inflationstakten under de 5 % som stipuleras i löneavtalet fram till oktober i år som goda. Prisutvecklingen hittills under första kvartalet ger stöd för den uppfattningen.

För att hålla uppe den ekonomiska aktiviteten har det varit nödvändigt att föra en relativt expansiv finanspolitik. Stora satsningar har gjorts inom industri- och arbetsmarknadspolitiken. Betydande insatser har också gjorts för att upprätthålla de inkomstsvaga gruppernas och pensionärernas standard. Trots stor återhållsamhet i statens egen konsumtion har därför

belastningen på statsbudgeten blivit stor.

Trots den snabba ökningen av statsutgifterna har det varit angeläget att iaktta stor återhållsamhet med statliga skattehöjningar. Borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften har stärkt konkurrenskraften och underlättat avtalsrörelserna. Härtill har också indexregleringen av den statliga inkomstskatten och sänkningen av marginalskatten bidragit. En långsam höjning av det totala skatteuttaget i förening med den långsamma tillväxten i skatteunderlaget är huvudförklaringen till att statens inkomster utvecklats svagt. Tillsammans med den snabba utgiftsökningen har detta medfört kraftigt ökade budgetunderskott.

För att få ett rimligt perspektiv på budgetunderskottet bör man dock se till den konsoliderade sektorns totala finansiella sparandeunderskott. Detta beräknas uppgå till 3,5 % av BNP 1979, vilket sett i ett internationellt perspektiv inte är någon exceptionellt hög siffra.

För 1979 anser jag att det nu redovisade budgetunderskottet är rimligt med hänsyn till det alltfjämt låga kapacitetsutnyttjandet i ekonomin. Finanspolitiken ger därigenom det stöd till den positiva utvecklingen i svensk ekonomi som jag redovisat i det föregående. På sikt är dock, som jag närmare redogör för i det reviderade budgetförslaget, de stora budgetunderskotten inte acceptabla. Någon mer väsentlig förbättring i budgetbalansen kommer heller inte automatiskt till stånd även när ekonomin uppnått fullt kapacitetsutnyttjande.

Det kommer därför att ställas krav på en mycket stark återhållsamhet med framtida utgiftsbeslut. Inför 1980 förutser jag också, när ekonomin når ett bättre kapacitetsutnyttjande, att skattehöjningar behövs. De förslag till sänkning av marginalskatterna och den kommunala skatteutjämnningen som jag framlagt i proposition till vårriksdagen måste finansieras. Därutöver kommer sannolikt att krävas ytterligare inkomstförstärkningar för att uppnå den reala utveckling av den privata konsumtionen som är förenlig med jämvikt i ekonomin. Med hänsyn bl. a. till den osäkerhet om den internationella konjunkturutvecklingen som råder anser jag dock att beslut om omfattningen och formerna för skatteuttaget bör fattas under hösten 1979.

En sänkning av marginalskatterna framstår i dag som den mest angelägna skattereformen. De höga marginalskatterna leder till allvarliga snedvridningar inom ekonomin. De påverkar människors villighet att ta på sig de krävande uppgifter som behövs för hela ekonomins utveckling. De försvarar också möjligheterna att uppnå en rimlig löneutveckling.

Långtidsutredningen visar att utrymmet för privata konsumtionens tillväxt blir mycket begränsat under kommande år. Även den offentliga konsumtionens tillväxt måste begränsas. De ökande resurserna måste i betydande utsträckning användas för att öka den industriella basen och till en neddragnings av bytesbalansunderskottet.

Detta kräver en stark tillväxt i exportindustrin. Industrins internationella

konkurrenskraft får därför inte äventyras. Avgörande för den svenska ekonomins utveckling på längre sikt blir om vi lyckas att inom ramen för ansvarsfulla avtal garantera löntagarna en real standardökning samtidigt med en nödvändig finanspolitisk åtstramning. Alla parter i samhället bör ha ett starkt intresse i att medverka till en rimlig lösning.

Det är ofrånkomligt att stora budgetunderskott som varit nödvändiga för att hålla uppe den ekonomiska aktiviteten i ekonomin samtidigt leder till en betydande ökning i likviditeten i ekonomin. Detta kan när ekonomin åter närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande under loppet av 1980 öka risken för en inflationistisk utveckling. Det ankommer i första hand på finanspolitiken att åstadkomma den åtstramning i ekonomin som kan bli nödvändig. Ökade ansträngningar måste dock göras för att successivt minska likviditetstillväxten i ekonomin. Jag har tidigare redovisat förslag i detta syfte.

Den ekonomiska politiken under 1977–1979 har fört svensk ekonomi en god bit på väg ut ur krisen. Denna målmedvetna politik måste fortsätta om vi skall lösa de problem som jag angett. Målen är full sysselsättning, god ekonomisk tillväxt, rimlig pristabilitet, jämvikt i bytesbalansen, rättvis inkomstfördelning och regional balans.

Det är min övertygelse att en god ekonomisk tillväxt är en nödvändig förutsättning för att möta önskemålen om fortsatt välståndsutveckling, utbyggnad av det sociala trygghetssystemet, barnomsorgen och äldreården. I ett samhälle med stigande materiell standard ställer människorna krav på ökad livskvalitet i vid mening som inte enbart kan formuleras i ekonomiska termer. Ofta nog handlar det emellertid om önskemål och krav som har ekonomiska konsekvenser, t. ex. kortare arbetstid, bättre arbetsmiljöer, förbättrad offentlig verksamhet osv. För att kunna möta dessa och andra berättigade krav på ett mänskligare samhälle krävs ekonomiska resurser och en ekonomi i balans. Genom solidariska insatser kan vi långsiktigt uppnå dessa mål och därigenom lägga grunden för ett bättre samhälle.”

Motionerna

I *motionen 2688* av Gösta Bohman m. fl. (m) anses 1979 ha förutsättningar att bli ett relativt gott år för svensk ekonomi, tack vare de åtgärder som den borgerliga trepartiregeringen vidtog under 1977 och 1978. Stora krav kommer enligt motionärerna emellertid att ställas på politiken för att denna gynnsamma utveckling skall kunna fortsätta.

Moderata samlingspartiet har i *motionen 1978/79:1108* redovisat sin syn på den ekonomiska utvecklingen fram till 1979. Där instämde man i stort i den bedömning av de ekonomiska utsikterna för 1979 som gjordes i årets finansplan. Den prognos för utvecklingen under 1979, som regeringen nu redovisar i den reviderade finansplanen, skiljer sig föga från bedömningen i finansplanen. Bruttonationalprodukten beräknas under året öka med 5,1 %. Det är en produktionsuppgång som saknar motsvarighet under 1970-talet.

konstateras det i motionen.

Till följd av den gynnsamma produktionsutvecklingen kommer enligt bedömningarna i den reviderade finansplanen också läget på arbetsmarknaden att fortsätta att förbättras. En ökning av industrisysselsättningen beräknas ske under loppet av året. Arbetslösheten kommer att fortsätta att sjunka och detta ger utrymme för en reducering av antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Motionärerna erinrar om att man i tidigare motioner understrukit nödvändigheten av en ökad rörlighet på arbetsmarknaden mellan företag och branscher. En sådan ökad rörlighet är en förutsättning för att den förutsatta ekonomiska tillväxten skall klaras utan uppkomsten av flaskhalsar i produktionen. Motionärerna vill mot denna bakgrund starkt understryka vad som sägs i den reviderade finansplanen om vikten av att föra över personer som i dag är sysselsatta genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder till den reguljära arbetsmarknaden. Detta kan nödvändiggöra en striktare tillämpning av gällande regler för rätt till arbetslöshetsersättning och en omsorgsfullare prövning av utbildningsbehovet vid uttagning till AMS-kurser, heter det i motionen.

Den kommunala konsumtionsökningen beräknas i den reviderade finansplanen till 3,9 % mot 3,5 % i finansplanen. Enligt motionärernas bedömning är denna utveckling oacceptabel. Enligt den överenskommelse, som regeringen i juni 1978 träffade med kommun- och landstingsförbunden, skulle den kommunala konsumtionsökningen under 1979 och 1980 begränsas till 3 % per år. Den uppbromsning av ökningstakten som regeringen och kommunförbunden varit ense om har uppenbarligen inte fått något genomslag i kommunernas och landstingskommunernas budgetarbete. Enligt motionärernas bedömning är risken överhängande att den erforderliga uppbromsningen av den kommunala utgiftsexpansionen inte heller kommer till stånd under 1980. Genom den i propositionen 95 föreslagna reformeringen av det kommunala skatteutjämnningssystemet kommer kommunerna under åren 1980 och 1981 att tillföras skatteutjämningsbidrag som i genomsnitt motsvarar drygt 1 krona i kommunal utdebitering. Det är, anför motionärerna, en dålig metod att begränsa den kommunala utgiftsexpansionen att ge kommunerna mer pengar, och man erinrar om förslagen i motionen 1978/79:2306 att reformen skulle genomföras under fyra i stället för två år och att bidragen villkorades så, att de endast skulle utgå under förutsättning att kommunerna genomförde motsvarande skattesänkningar.

Prisstegringarna beräknas i den reviderade finansplanen komma att uppgå till 6 %. Det är en smärre uppjustering i förhållande till finansplanens 5 à 6 %, motiverad av den internationella prisutvecklingen. Enligt motionärernas bedömning är även denna prisprognos optimistisk. Det finns en påtaglig risk för uppkomsten av flaskhalsar i ekonomin med därav följande press uppåt på prisnivån, anför det i motionen.

Exporten beräknas under 1979 komma att öka med 8 % och importen med 9,5 %. Bytesbalansens underskott ökar från 4 till ca 6,3 milj. kr. Stor vikt

måste enligt motionärernas uppfattning läggas vid strävan att undvika en ytterligare försämring. Det innebär bl. a. att den ekonomiska politiken medvetet måste inriktas mot att underlätta en fortsatt förbättring av Sveriges internationella konkurrensläge.

Sammanfattningsvis pekar tillgängliga kalkyler på att 1979 kommer att bli ett förhållandevis gott år för det svenska folkhushållet, konstateras det i motionen. Stora krav kommer emellertid att ställas på den ekonomiska politiken inför 1980-talet för att den förbättring som nu har uppnåtts skall kunna bli bestående.

I fråga om *utvecklingen på längre sikt* framhålls att för att långtidsutredningens huvudalternativ skall förverkligas fordras en tillväxttakt i industriproduktionen under perioden 1979–1983 som är högre än under någon tidigare fyraårsperiod. För en sådan utveckling krävs såväl exceptionellt goda förutsättningar från efterfrågesidan som mycket gynnsamma produktionsförutsättningar på utbudssidan. Detta ställer stora krav på den ekonomiska politiken.

Enligt långtidsutredningens kalkyler skulle reallönen sjunka under perioden, en utveckling som enligt motionärerna ej är förenlig med en rekordsnabb ökning av industriproduktionen och produktiviteten inom industrin. En förutsättning för en utveckling i närheten av kalkylerna i LU 78 är att skattepolitiken utformas så att reala inkomstförbättringar efter skatt blir möjliga för den yrkesverksamma befolkningen. Kalkylerna för 1980–81 pekar mot en fördelning av konsumtionen som ligger mellan LU:s huvudalternativ och LU:s offentligt expansiva alternativ. Detta innebär, enligt motionärernas bedömning, att den genomsnittliga reala nettoinkomsten skulle komma att minska med 0,5–1 % per år fram till 1983. En sådan politik är enligt motionärerna orealistisk och oansvarig, särskilt med tanke på att näringslivets lönsamhet samtidigt förutsätts förbättras betydligt. Regeringens ovilja eller oförmåga att angripa motsättningen mellan å ena sidan sänkta reallöner och höjda företagsvinster och å andra sidan nödvändigheten av återhållsamhet med löneökningar finner motionärerna oroande. En sådan återhållsamhet i fråga om lönekraven kan åstadkommas om inkomsttagarna ändå får en real inkomstförbättring efter skatt. Detta kräver att skattepolitiken möjliggör reala löneökningar efter skatt och att kampen mot inflationen ges hög prioritet. Den offentliga utgiftsexpansionen måste därför stramas åt mer än vad LU 78 förutsatte.

I *motionen 2689* av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) anføres att den svenska ekonomin nu är inne i en konjunkturuppgång som nödvändiggör återhållande åtgärder. I detta läge hade ett initiativ för att komma till rätta med budgetunderskottet varit ett viktigt inslag i den ekonomiska politiken från en ansvarskännande regerings sida. År 1979, då den treåriga mandatperiodens flesta och viktigaste reformbeslut skulle träffas, har vi emellertid en

parlamentariskt svag regering. Det är på regeringen ansvaret i första hand faller att gripa sig an de växande problemen med den offentliga sektorns underskott, anser motionärerna. Men regeringen har i den reviderade finansplanen i stället försökt ge en ganska ljus bild av situationen för stunden och nöjt sig med att markera ökande svårigheter först längre fram. Samtidigt har man föreslagit ofinansierade skattelättnader, ägnade att fördjupa dessa svårigheter.

Motionärerna varnar för det växande budgetunderskottet. Trots att regeringen förfogat över den statliga utrednings- och informationsapparaten och på ett tidigt stadium bör ha sett hur förutsättningarna skapats för en försämring av budgetsaldot från månad till månad har inga initiativ tagits för att på bred politisk front gripa sig an svårigheterna, anför motionärerna. Problemets storleksordning framgår av räkneexemplet att hela produktivitetssökningen under ca fyra år torde åtgå för att halvera det nuvarande budgetunderskottet till den mera hanterliga nivån 25 miljarder, anför det i motionen.

Utvecklingen inom den kommunala sektorn resp. socialförsäkringssektorn kan enligt motionärerna inte i någon större utsträckning motverka effekterna av de statliga underskottsökningarna på den konsoliderade offentliga sektorn. Det finns enligt deras mening anledning att eftertryckligt understryka kommunernas ansvar för att inte genom en expansion utöver det avtalade utrymmet om 3 % medverka till att undergräva den samhällsekonomiska balansen i en mycket allvarlig situation. Genom sparande i andra sektorer av ekonomin kan de negativa effekterna på bytesbalans och inflation delvis skjutas på framtiden. Men då underskotten nått denna storleksordning blir effekterna härav begränsade. Dessutom måste i själva verket både potentiella inhemska sparare och utländska långivare se mera pessimistiskt på situationen ju längre framåt i tiden de stora offentliga sparunderskotten sträcker sig. Resultatet blir ett totalt sparunderskott i den svenska ekonomin – dvs. vi fortsätter att konsumera mera än vi producerar – som yttrar sig i bytesbalansunderskott och ökad utlandsupplåning, konstaterar motionärerna.

Centerpartiet markerade redan i höstas och på nytt i samband med budgetpropositionen i vintras vikten av största återhållsamhet då det gällde nya offentliga utgifter, påpekas det i motionen. Detta skedde både med tanke på effekterna på budgetunderskottet och det faktum att ytterligare stimulansåtgärder för ekonomin knappast längre erfordrades. Redan de statsfinansiella perspektiven för de närmaste åren är således sådana att de bör påverka de ekonomiska besluten redan 1979.

Då trepartiregeringen avgick gick enligt motionärerna viktiga samordningsfördelar förlorade då det gällde utformningen av en konsekvent ekonomisk politik, med sikte på en varaktig stabilisering och i medvetande om de restriktioner som de strukturella bytesbalansunderskotten medför för den framtida ekonomiska politiken. Ett stort ansvar måste därför nu övergå till riksdagen. Det är angeläget att kortsiktiga hänsyn inte får försämma

möjligheterna till en konstruktiv ekonomisk politik på längre sikt.

Den faktiska utvecklingen andra halvåret 1978 och hittills under 1979 har inneburit en snabbare expansion än någon tidigare förutsett, anför motionärerna. En balanserad konjunkturutveckling hotas av sammanfallande snabb ökning av hushållsefterfrågan, exporten, industriinvesteringarna samt den offentliga sektorns behov.

Konsekvenserna av en överhettning kan lätt få spridningseffekter i hela samhället. Bytesbalansmålet kräver dessutom att möjligheterna till exportexpansion utnyttjas fullt ut under de relativt goda år som 1979 och förra hälften av 1980 synes innebära. Motionärerna pekar i sammanhanget på hur viktigt det är med effektiva regionalpolitiska styrmedel för att nå en sådan spridning av efterfrågan att en allsidig utveckling av näringslivet och sysselsättningen kommer till stånd samtidigt som det effektiva kapacitetstaket på detta sätt höjs.

Att ersätta olja med inhemska bränslen blir enligt motionärerna ett viktigt bidrag till en långsiktigt förbättrad bytesbalans.

Det finns, påpekar motionärerna, en påtaglig risk att vi på grund av partiell överhettning och prishöjningsimpulser från världsmarknaden får en snabbare kostnadsutveckling än beräknat. Utan en målmedveten ekonomisk politik är det också svårare att driva en framgångsrik prisövervakning. Om inflationsförväntningarna ökar, t. ex. till följd av förningar om en inflationsskapande avtalsrörelse och hotande skattehöjningar till hösten, bidrar detta till pristrycket.

Med tanke på att utrymmet för realinkomstökningar enligt långtidsutredningens sannolikt optimistiska kalkyl framstår som begränsat, inte minst för den aktiva generationen, är det enligt motionärerna olämpligt att på kort sikt utnyttja hushållskonsumtionen som ett dragspel, där alltför expansiva åtgärder under våren av allt att döma måste följas av konsumtionsminskande åtgärder under höstmånaderna. I sammanhanget måste också bytesbalans-effekterna av en alltför snabbt ökande hushållskonsumtion beaktas. Mycket talar för att det vid nuvarande konsumtionsökningstal framför allt för med sig ökad efterfrågan på varaktiga konsumtionsvaror av en typ som i den svenska ekonomin har ett högt importinnehåll.

Den starkt ökade likviditeten i samtliga samhällssektorer är inflationsdrivande, understryker motionärerna. I kompletteringspropositionen föreslås vissa åtgärder då det gäller att suga upp näringslivssektorns likviditet, något som i och för sig på kort sikt kan framstå som angeläget. Samtidigt måste en åtgärd av föreslagen typ uteslutande ses som ett sätt att vinna rådrum inför genomgripande åtgärder som går till botten med problemen, anför det i motionen.

Vägledande för de ekonomisk-politiska åtgärder som måste vidtas inför hösten bör enligt motionärerna vara följande:

1. En skatteomläggning måste koordineras med löneuppgörelsen, så att en kostnadsnivå uppnås som är förenlig med en återgång till balans gentemot

utlandet och en varaktig minskning av inflationstakten.

2. Budgetunderskottet måste successivt nedbringas. De nödvändiga inkomstförstärkningarna måste ske i former som underlättar lönerörelsen och långsiktigt tryggar sysselsättningen genom att inte försvaga näringslivets internationella konkurrenskraft.

3. Riksdagen måste kräva att kraftiga insatser redan nu vidtas inom hela den statliga förvaltningen för att under den stundande budgetbehandlingen en åtstramning av statsutgifterna skall komma till stånd.

4. Kommunerna måste ovillkorligen begränsa sin konsumtionsutveckling så att denna ryms inom den överenskomna ramen om 3 %.

5. Olika åtgärder måste sättas in för att genom ett förstärkt sparande i ekonomin skapa erforderligt rådrum för återställandet av den samhällsekonomiska balansen. Hit hör förslaget om incitament till reinvestering av avkastningen på riskkapital, liksom möjligheterna att ytterligare utvidga hushållssparandet.

6. Kraftfulla regionalpolitiska insatser i decentralistisk riktning måste göras för att undvika överhettning till följd av regionala obalanser.

I fråga om *utvecklingen på längre sikt* framhålls i motionen att återställandet av jämvikten gentemot utlandet måste prioriteras för att nationella politiska mål skall kunna fullföljas. Inflationstakten måste varaktigt nedbringas, en maximinivå kring 4 % bör vara ett lämpligt riktmärke.

Den internationella utvecklingen är av avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå jämvikt i bytesbalansen i början av 80-talet, understryker motionärerna. De uttrycker tvetsamhet om realismen i den i den reviderade finansplanen redovisade prognosen över världshandelns tillväxt 1979–81, 5 å 6 % ökning per år. Bl. a. oron för prisutvecklingen på olja och andra råvaror samt risken för ökande protektionism gör att denna prognos kan förefalla för optimistisk, menar motionärerna. Även bedömningen av produktivetsreserven ifrågasätts i motionen. Strukturomvandlingen och avmoderniseringen inom delar av näringslivet torde ha gjort det tvivelaktigt att räkna med en produktivetsreserv av den storlek som redovisas i den reviderade finansplanen. Motionärerna framhåller vidare nödvändigheten att förbättra avkastningen på sparande i form av riskkapital, så att förutsättningar skapas för ökade investeringar i näringslivet. Dessutom måste budgetunderskottet nedbringas och kommunerna begränsa sin konsumtionsutveckling.

I *motionen 2690* av Lars Werner m. fl. (vpk) erinras om att när de borgerliga partierna fick regeringsmakten i den senaste konjunkturnedgångens inledning så hette det att konsumtionen måste skäras ned och att reformerna får vänta. Det var kris och näringslivet behövde allt önskvärt utrymme och ökade profiter. Nu säger folkpartiregeringen att konsumtionstillväxten måste begränsas och att reformerna får vänta (stark återhållsamhet med de offentliga utgifterna) för nu går vi mot högkonjunktur och företagen måste få

utnyttja de bättre tiderna och få bättre vinster. Om det inte finns en lågkonjunktur för att motivera kapitalägarnas förmåner så finns högkonjunktur att ta till, skriver motionärerna.

Trots högkonjunkturen vill regeringen ha kvar möjligheten att kunna ge företagen det s. k. sysselsättningsbidraget för att hindra uppsägningar, som kan innebära störningar på lokal arbetsmarknad, anför motionärerna. Bidraget utgår med 75 % av avskedshotad arbetskrafts lönesumma om hotet icke går i verkställighet. Motionärerna erinrar om att vpk skarpt kritiserade detta bidrag då det infördes 1977. Fortfarande gäller att företag hotar med avsked för att komma i åtnjutande av bidrag. Bidraget är betänkligt som sysselsättningspolitik, menar motionärerna.

Den borgerliga sysselsättningspolitiken har enligt motionärernas mening gått ut på att dölja arbetslösheten eller också utnyttjas arbetslöshet eller hot om arbetslöshet för att motivera olika stöd åt kapitalet. Arbetskraften skall hållas i beredskap för den händelse kapitalägarna i högkonjunkturen vill ha mera arbetskraft. Några nya bestående arbeten utom den växande statliga och kommunala byråkratin och inom den sociala servicen – vars utbyggnad borgarna dock vill hålla tillbaka – skapar inte de borgerliga, anför motionärerna.

Eftersom den borgerliga politiken innebär ett överlämnande åt kapitalägarna att sköta produktionen kan den inte presentera konkreta mål, anför motionärerna. För en medveten styrning av samhällsutvecklingen är det nödvändigt att storfinansens makt bryts och att en ekonomisk politik förs inte bara oberoende av utan i strid mot storfinansens intressen. Denna grundförutsättning berörs inte i regeringarnas ekonomiska politik, skriver motionärerna. Finansplan efter finansplan, nationalbudget efter nationalbudget skrivs som om storfinansens inte existerar, som om inte kapitalkoncentrationen är en företeelse som skapar grundläggande och allt större problem för samhällsutvecklingen, som om kapitalexporten inte är ett växande problem och som om inte de multinationella företagen utgör allt större hot mot nationalstaterna och mot möjligheterna till en självständig ekonomisk politik. Borgerlig ekonomisk politik är att totalt blunda för maktfrågornas betydelse för den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken blir enligt motionärernas uppfattning därför en servicepolitik för storbolagen – antingen de är svenska eller utlandsägda.

Kapitalkoncentrationen, de stora multinationella företagens och den inhemska storfinansens ökade makt – och den borgerliga politik som understödjer denna makt – har fört till industrinedläggningar, arbetslöshet, pris- och hyresstegringar, ekonomisk och geografisk koncentration, fortsatt och förvärrad utslagning, större klyftor i samhället, menar motionärerna. Dessa tendenser som verkar långsiktigt bryts inte av den nuvarande högkonjunkturen och kan över huvud taget inte brytas av kapitalistisk utveckling eftersom de är delar av eller uttryck för just den moderna kapitalismens utveckling. De kan inte brytas med de innehållslösa mål för

den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som på sedvanligt sätt presenteras. Den borgerliga politiken står handfallen för de djupa och grundläggande problem kapitalismen skapar. Det krävs i stället att kvalitativt nya målsättningar sätts upp för den ekonomiska politiken. Det krävs en politik som syftar till att bana väg för en socialistisk samhällsomvandling, anför motionärerna.

I fråga om *utvecklingen på längre sikt* krävs i motionen att de traditionella målen för den ekonomiska politiken ersätts av kvalitativt nya målsättningar i syfte att bana väg för en socialistisk samhällsomvandling. Den tillfälliga konjunkturförbättringen är en gynnsam tidpunkt för en omläggning av politiken. Motionärerna reser bl. a. följande krav.

Under den närmaste treårsperioden

100 000 nya jobb på 12 månader,
300 000 nya jobb under perioden.

Alla ungdomar garanteras arbete,
praktik eller utbildning.

Wallenbergsimperiet överföres i
samhällets ägo under demokratisk
kontroll.

Till en samhällsfond avsättes varje år
fem miljarder kr. av vinster och stora
förmögenheter.

Demokratiska fri- och rättigheter för
lönarbetarna på arbetsplatserna.

Avveckling av kärnkraften påbörjas,
satsning på varaktiga energikällor.

Pris- och hyresstopp. Kamp mot
monopolens grepp över priser och
hyror.

Bort med moms på maten. Hård
beskattning av kapital och profiter.

300 000 nya och sanerade bostäder.

225 000 nya daghems- och fritids-
hemsplatser.

Sju timmars arbetsdag för alla.

Under 1980-talet

Alternativ produktion, dvs. produk-
tion styrd av samhällets och männi-
skors behov.

Allas rätt till ett meningsfullt arbete
säkras.

Affärsbanker, försäkringsbolag och
övriga kreditinstitut överföres i sam-
hällets ägo under demokratisk kon-
troll.

Samhällsfonderna blir ägare av alla
stiftelser och investmentbolag.

Löntagarmakt på arbetsplatserna
och demokratisk kontroll över det
ekonomiska livet.

Kärnkraften avvecklas helt till 1990.
Varaktiga energikällor spelar huvud-
rollen i energiförsörjningen.

Planering av ekonomin med utökade
fackliga rättigheter.

Statskommunal progressiv enhets-
skatt. Övergång till produktionsbe-
skattning.

En rymlig bostad med god standard
och bra boendemiljö till överkomlig
kostnad åt alla.

En bra och gratis daghems- och
fritidshemsplats åt alla barn.

Sex timmars arbetsdag för alla.

Nedskärning av de militära utgifterna med 2 miljarder kr. per år.

Demokratiskt folkförsvar. Kamp för internationell nedrustning och förbud mot kärnvapen.

I *motionen 2691* av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) hävdas att de förslag (eller krav) som Svenska arbetsgivareföreningen fört fram i sin kampanj Sätt fart på Sverige utgör huvudingredienserna också i kompletteringspropositionen. De är i korthet:

1. Ytterligare vinstökningar för företagen (kapitalägarna)
2. Skattesänkningar för de högsta inkomsttagarna
3. Fortsatt reallönesänkning för arbetarklassen genom s. k. "ansvarsfulla löneavtal"
4. Fortsatt regional obalans genom s. k. "ökad rörlighet" på arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund framstår enligt motionärerna den angivna målsättningen för den ekonomiska politiken som bl. a. upptar full sysselsättning, rättvis inkomstfördelning och regional balans inte längre som enbart en plattityd utan som ett slag i ansiktet på de breda folklagren.

Ett av många exempel på detta är enligt motionärerna att trots den av regeringen förväntade konjunkturuppgången och ökningen av industriproduktionen med 7 % så räknar man med att endast 25 000 personer behöver anställas medan avtappningen uppgått till drygt 100 000 industrijobb som en följd av att de ledande industriföretagen flyttat produktionen från Sverige till länder i kapitalismens utmarker. Detta är en politik som understötts av regeringarna genom en i realiteten fri kapitalexport, anför motionärerna.

Motionärerna hänvisar till att man i motionen 1978/79:1118 påvisat konsekvenserna av den nuvarande budgetpolitiken och de hot den utgör för de arbetande människornas framtida levnadsförhållanden. Dessa farhågor bekräftas vid en genomgång av kompletteringspropositionen, menar motionärerna.

Dagens situation för den svenska budgetpolitiken är, anför motionärerna, ett resultat av de senaste årens ekonomiska politik. Svångremspolitiken som resulterat i en oerhört stor inkomstomfördelningspolitik till de bäst ställda på det arbetande folkets bekostnad har nu visat sig få de konsekvenser arbetarpartiet kommunisterna påpekat vid flera tillfällen. Den har orsakat stora skador för sysselsättningen och det ekonomiska läget i Sverige och endast resulterat i en stor vinsthause och likviditetsackumulation hos de stora exportbolagen. 1979 pekar på ett toppår för vinstutvecklingen hos storbolagen. Motionärerna hänvisar i sammanhanget till vad man menar vara en förödande skarp kritik som riktas mot den förda ekonomiska politiken från TCO:s sida.

Arbetarpartiet kommunisterna avvisar förslaget i propositionen om s. k. konton för likviditetsutjämning. De ser detta förslag som bara en ny variant på förmåner till privatkapitalismen.

I regeringens annars så ljusa konjunkturbild finns det enligt motionärerna

en berättigad mörk fläck – en oljefläck. De ökade – och ökande – oljepriserna kan innebära en ytterligare belastning på statsbudgeten. Det är ett självförvällat bekymmer som accentuerats av den absurda energipolitik som även regeringen godtagit och vars konsekvenser är ett ökat oljeberoende, anför motionärerna.

I *motionen 2692* av Olof Palme m. fl. (s) anføres att de nu föreliggande uppgifterna för första kvartalet i år bekräftar farhågorna för en relativt kraftig uppbromsning i USA:s ekonomi. Mycket talar emellertid för att det kommer att dröja ett tag innan effekterna av denna sprider sig till övriga delar av OECD-området och till världsekonomin i övrigt. Snarare finns det tydliga tecken på att konjunkturuppgången i vår nära omvärld förstärks under 1979. I både Förbundsrepubliken Tyskland och i de nordiska länderna har man anledning att räkna med en kraftigare uppgång under 1979 än i fjol. Det förefaller dessutom som om denna uppgång skulle få en för vår exportindustri förmånligare sammansättning än vad den haft under tidigare år.

Även om utsikterna för innevarande år ter sig relativt ljusa på de för vår export mest betydande marknaderna föreligger det dock en betydande osäkerhet om utvecklingen på längre sikt, anför motionärerna. Den amerikanska konjunkturen håller på att gå in i en klart långsammare konjunkturuppgång. Riskerna för att denna kan slå över i en ren recession har ökat under senare tid. Efter någon tid är det ofrånkomligt att denna utveckling i Förenta staterna sätter sina spår även i Västeuropa. Man kan, hävdar motionärerna, därtill inte utesluta att den ekonomiska utvecklingen i Västeuropa kommer att föranleda en omprövning av den ekonomiska politiken i de tongivande länderna.

En ytterligare anledning till osäkerhet om den framtida ekonomiska utvecklingen inte bara i vår del av OECD-området utan i hela världsekonomin är utvecklingen på oljeområdet, påpekar motionärerna. De nu föreliggande tendenserna pekar på att man får räkna med fortsatta uppgångar i den genomsnittliga prisnivån på oljeprodukter under en ganska lång tid framöver. Även på andra råvaror – då främst metaller – har priserna stigit markant sedan mitten av 1978. Priserna på industrivaror stiger likaså nu klart snabbare än vad de gjorde under 1978.

Samtidigt har även utvecklingen på bytesbalansområdet utvecklats i en negativ riktning. Anpassningen av under- resp. överskott i bytesbalanserna inom industriländerna har blivit klart sämre. Växande obalanser i betalningarna mellan industriländerna och ett ökat inflationstryck kan sammantaget komma att påtagligt dämpa tillväxten i världsekonomin framöver. Den på kort sikt viktiga slutsatsen är att de uppgångstendenser som nu kan registreras på bl. a. exportområdet kan komma att bli svagare redan mot slutet av innevarande år, anføres det i motionen.

Det är enligt motionärerna mycket som i dagsläget pekar på att den svenska ekonomin nu befinner sig i en uppåtgående konjunkturfas. Efter två års

stagnation har vi således nu möjligheter att ta tillbaka en del av det som vi förlorat under 1977 och 1978. På flera punkter har man dock anledning att ifrågasätta de bedömningar som redovisats i den reviderade finansplanen, anför motionärerna. En av dessa gäller den optimistiska exportprognosen. Denna bygger bl. a. på en förutsättning om en vidmakthållen uppgång under 1979 inom OECD-området. Enligt OECD-organisationens senaste prognos skulle man dock ha anledning räkna med en viss försvagning av utvecklingen i vår omvärld under senare delen av 1979. Något hänsynstagande till detta synes emellertid inte ha skett i regeringens bedömningar. Dessa bedömningar bygger på förutsättningen om ett fortsatt återtagande av marknadsandelar. Motionärerna ifrågasätter emellertid möjligheterna härtill, mot bakgrund av de svenska företagens redan genomförda och planerade prishöjningar. Den förväntade exportökningen kan också komma att dämpas på grund av svårigheterna för skogsindustrierna att få fram den nödvändiga skogsråvaran.

I den reviderade finansplanen presenteras en prognos för bytesbalansen som innebär att underskottet på denna skulle växa från ca 4 miljarder kr. 1978 till drygt 6 miljarder kr. 1979. Motionärerna påpekar att regeringen på denna punkt har korrigerat konjunkturinstitutets bedömning som resulterade i ett ännu större underskott – nämligen 7,5 miljarder kr. för 1979. Bytesbalansproblemen är således långt ifrån övervunna utan snarare kan de på nytt bli ett akut problem när vi nu går in i en uppåtgående konjunktur.

Motionärerna ifrågasätter med de av budgetunderskottet förorsakade kraftiga ökningarna i penningmängd och likviditet även den prognos för konsumentprisernas utveckling under loppet av 1979 som regeringen redovisar i finansplanen. Enligt denna skulle konsumentprisstegringen begränsas till ca 6 %. Inflationsbekämpningen måste inriktas på en prisstegring som är väsentligt lägre. Icke desto mindre talar den för handen varande ekonomiska situationen för att prisstegringarna i år kan bli större än vad regeringen bedömer som sannolikt.

I fråga om bostadsbyggandet har regeringen reviderat ner sina bedömningar i jämförelse med de som redovisades i januari i år. Dessa investeringar beräknas nu endast öka med 5 % i volym under 1979. Motionärerna hänvisar till vad man anförde i motionen 1978/79:1124 och anser att regeringens passivitet på detta område kan leda till att inte ens det nu nedreviderade talet kommer att förverkligas.

Sammanfattningsvis konstaterar motionärerna att även om läget på en rad punkter fortfarande är osäkert och även om man på flera punkter kan peka på riskerna för att uppgången försvagas under loppet av året så talar ändå det mesta för att den svenska ekonomin kommit in i en uppåtgående konjunkturfasa. Det paradoxala med regeringens förslag till inriktning av den ekonomiska politiken är enligt motionärerna emellertid att denna förs som om utvecklingen fortfarande var tillbakagående.

Motionärerna konstaterar att den reviderade finansplanen praktiskt taget

inte innehåller några förslag till ekonomisk-politiska åtgärder. Skulle de optimistiska prognoserna för 1979 förverkligas är emellertid enligt deras mening finanspolitiken alltför expansiv. Den representerar en felaktig och inkonsekvent stabiliseringspolitik genom att vara mera expansiv under 1979 – då produktionen beräknas öka med drygt 5 % – än vad den var under 1977 och 1978 då produktionen stagnerade. Mycket talar emellertid för att den expansiva effekten i första hand blir av finansiell natur. På samma sätt som skett under 1977 och 1978 förefaller finanspolitiken att i första hand ge upphov till en ökning av företagens likviditet och deras finansiella sparande och i mindre utsträckning stimulera produktion och sysselsättning.

Likviditetsökningarna inom företagssektorn är enligt motionärerna nu så kraftiga att de hotar återgången till en bättre balans i vår ekonomi. Om inte finanspolitiken stramas åt hotar en acceleration av inflationen, en ny försvagning av vår bytesbalans och därigenom på sikt även växande svårigheter på sysselsättningens område.

Det i propositionen framlagda förslaget till system för att suga upp likviditet hos företagen genom insättningar på särskilt konto i riksbanken innebär enligt motionärerna ett indirekt accepterat av den kritik som man från socialdemokratiskt håll sedan lång tid tillbaka riktat mot de borgerliga regeringarnas ekonomiska politik. Denna har inriktats på att skapa en kraftig likviditets- och vinstökning inom företagssektorn. Dessa medel har dock inte använts för en ökning av den reala efterfrågan utan har skapat en överlikviditet som man nu med andra åtgärder måste sterilisera. För att finansiera det väldiga underskottet i statsbudgeten måste nu statsmakterna låna tillbaka en del av den överlikviditet som man skapat inom företagen. Men man gör då detta genom att skapa ytterligare förmåner för företagen – skattebetalarna belastas med ytterligare räntekostnader samtidigt som företagen genom denna inlåning får ytterligare inkomster.

Enligt motionärernas mening bör detta förslag avslås. I stället bör åtgärder vidtas som på ett effektivt sätt utnyttjar företagens nu mycket goda finansiella ställning till en ökning av investeringarna och av sysselsättningen. Motionärerna föreslår därför riksdagen besluta att företagen åläggs att betala in 20 % av företagens vinster 1979 före bokslutsdispositioner, lagernedskrivning och skatt till särskilda investeringskonton i riksbanken, enligt grunder som närmare redovisas i *motionen 2693*.

Detta förslag bör på ett helt annat sätt än regeringsförslaget utnyttja företagens förbättrade vinstläge och höga likviditet till en ökning av investeringarna och av de framtida sysselsättningsmöjligheterna, menar motionärerna. Genom förslaget uppnår man den dubbla effekten att temporärt sterilisera en del av företagssektorns likviditet samtidigt som man även skapar ett förstärkt incitament för investeringar. Det tillför även regionalpolitiken ett effektivt instrument.

Ytterligare åtgärder bör redan nu företas för att göra finanspolitiken mera

restriktiv, anför motionärerna. Redan under innevarande år bör åtgärder vidtas som stramar åt budgeten i förhållande till regeringsförslaget. Om den nu förutsedda konjunktur- och likviditetsuppgången kommer till stånd bör dessutom en mer allmän finansiell åtstramning åstadkommas under 1980. Denna bör i första hand åstadkommas genom att man fr. o. m. den 1 januari 1980 inför den föreslagna produktionsfaktorskatten. Denna bör då kombineras med en sänkning av den direkta skatten på hushållen.

I fråga om *utvecklingen på längre sikt* anføres i motionen 2692 att de kalkyler över utvecklingen 1980–81 som presenteras i den reviderade finansplanen knappast har något värde som underlag för ekonomisk-politiska ställningstaganden. I kalkylerna ges en ljus bild av de närmaste årens ekonomiska utveckling men inga förslag till åtgärder redovisas som skulle kunna förverkliga denna utveckling. Inte heller redovisas den långa rad av problem som måste lösas för att denna skall komma till stånd.

Även redovisningen av LU 78 är enligt motionärerna av mycket begränsat intresse. I propositionen presenteras prognoser för 1979, kalkyler för perioden 1980–81 samt LU:s sexårsperspektiv 1977–83, dock utan att dessa olika bedömningar infogats i en sammanhängande utvecklingsbild. Vidare har man enligt motionen inte på ett tillfredsställande sätt redovisat den kritik som riktats mot LU 78, bl. a. avseende den optimistiska bedömningen av utvecklingen och fördelningen av produktionsresultatet mellan arbetskraftens och kapitalets ersättningar. Dessutom lider propositionens behandling av LU 78 av samma brist på ekonomisk-politisk konkretisering som kalkylerna för perioden 1980–81, t. ex. rörande behandlingen av statens budgetunderskott.

Enligt motionärerna har utvecklingen på bl. a. det statsfinansiella området gjort att LU 78 redan är inaktuell, varför dess resultat ej kan läggas till grund för ställningstaganden om den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt. Riksdagen föreslås därför begära att den nya långtidsutredningen skyndsamt och på ett realistiskt sätt angriper de problem som den svenska ekonomin står inför.

Vad avser den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt framhåller motionärerna att vi måste välja en offensiv väg att angripa problemen och lägga grunden för en varaktig expansion inom industrin. Detta kan ske genom

- en förstärkning av näringspolitiken
- inrättande av en strukturfond
- förstärkt teknisk och naturvetenskaplig forskning och utveckling
- direkt stöd till utvecklings- och investeringsprojekt
- ökat bostadsbyggande.

En grundläggande förutsättning för att denna långsiktiga återhämtning skall komma till stånd är enligt motionärerna att statens finanser förstärks,

vilket kräver lång tid. Underlaget för ett närmare ställningstagande till en långsiktig strategi för förstärkta statsfinanser saknas, anför motionärerna. Varken långtidsutredningen eller långtidsbudgeten anvisar några vägar. Detta understryker enligt motionärerna behovet av en ny långtidsutredning.

Utskottet

Konjunkturutveckling och ekonomisk politik under 1979

Den internationella konjunkturutvecklingen under de hittills gångna månaderna av 1979 överensstämmer i sina huvuddrag med den bedömning som redovisades i finansplanen. Tendenserna till en dämpning i Förenta staterna balanseras av en uppgång i Västeuropa. Det gäller särskilt i Förbundsrepubliken Tyskland där, liksom i våra nordiska grannländer, konjunkturen dock förstärks snabbare än vad som kunde förutspås vid årets början. För industriländerna inom OECD skulle enligt de nu föreliggande bedömningarna i den reviderade finansplanen den ekonomiska tillväxten sammantaget bli av samma storleksordning som under 1978, ca 3,5 %.

Utskottet underströk i sitt betänkande över finansplanen och budgetförslaget (FiU 1978/79:20) de betydande osäkerhetsfaktorer som oljetillförseln och oljepriserna utgör vid bedömningen av den ekonomiska utvecklingen i industriländerna framöver. Skulle en verklig oljebrist uppkomma påverkar det oundvikligen produktionen. Också en mycket kraftig prishöjning får verkningar på den ekonomiska tillväxten i industriländerna via världshandeln och betalningsströmmarna.

I motionen 2692 (s) understryks den osäkerhet som skapas i världsekonomin genom utvecklingen på oljeområdet. Motionärerna anser att man måste räkna med fortsatta höjningar av prisnivån på oljeprodukter och pekar på att priserna stiger snabbt också på andra råvaror – främst metaller – och på industrivaror. Växande obalanser i betalningarna mellan industriländerna och ett ökat inflationstryck kan enligt deras mening sammantaget komma att påtagligt dämpa tillväxten i världsekonomin framöver. I sammanhanget pekas på att man inom OECD i en nu föreliggande reviderad prognos räknar med en viss försvagning av utvecklingen i vår omvärld under senare delen av 1979. En viktig slutsats för vårt vidkommande härav är enligt motionärerna att de uppgångstendenser som nu kan registreras på exportområdet kan komma att bli svagare redan mot slutet av innevarande år.

Farhågor av samma slag kommer till uttryck i motionen 2689 (c), där man anser att det finns en påtaglig risk för att vi i vårt land på grund av bl. a. prishöjningsimpulser från världsmarknaden får en snabbare kostnadsutveckling än beräknat.

Också enligt utskottets mening inger utvecklingen på oljeområdet oro. Även om någon svårare bristsituation inte skulle uppkomma så måste man

räkna med verkningar i världsekonomin vid kraftiga prisstegringar på olja och därigenom också på andra råvaror och på industriprodukter. Man kan enligt utskottets mening inte utesluta att inflationstendenserna i vår omvärld blir så starka att de kommer att påverka den ekonomiska politiken i industriländerna mer än vad vi hittills haft anledning räkna med. Verkningarna av en sådan möjlig åtstramningspolitik kan emellertid endast i begränsad utsträckning påverka utsiktorna för den ekonomiska tillväxten och för världshandeln under år 1979.

Avgörande för *den svenska exportutvecklingen* är dels i vilken takt världshandeln ökar, dels den svenska konkurrensförmågan. Om man – trots den ovan redovisade osäkerheten – utgår ifrån att världshandeln växer med så mycket som 5-6 %, så innebär en förväntad exportökning om 8 %, att Sverige skulle återvinna andelar på exportmarknaderna också under år 1979. Denna gynnsamma utveckling förklaras i första hand av att man bör kunna räkna med kvardröjande verkningar också under år 1979 av de relativprissänkningar som genomfördes under 1977-78. En annan förklaring till den gynnsamma utvecklingen för svensk export ligger i att efterfrågan i år växer snabbt i våra nordiska grannländer och i Förbundsrepubliken Tyskland, områden som är av stor vikt i den svenska exporten.

I motionen 2692 ifrågasätts denna relativt optimistiska bedömning av den svenska exportens utveckling. I motionen pekas på att företagen enligt föreliggande undersökningar räknat med fortsatt kraftiga prishöjningar under andra kvartalet 1979. Detta kan enligt motionärerna få som konsekvens att den volymmässiga uppgången i exporten blir mindre än vad man räknar med i den reviderade finansplanen, med åtföljande effekter på produktion och sysselsättning.

I motionen 2689 understryks som ett genomgående tema de risker som en för hög efterfrågan i vårt land innebär för prisutvecklingen och för vår nödvändiga exportökning. Bytesbalansmålet kräver, påpekar motionärerna, att möjligheterna till exportexpansion utnyttjas fullt ut under de relativt goda år som 1979 och förra hälften av 1980 synes innebära.

Utskottet finner inte anledning ifrågasätta de synpunkter som förs fram i de båda nu återopade motionerna. De nedskrivningar av den svenska kronans värde och de övriga åtgärder i form av bl. a. sänkta arbetsgivaravgifter, som genomfördes under trepartiregeringens tid, har medfört en kraftigt stärkt konkurrensförmåga hos svensk industri, både på hemmamarknaden och på exportmarknaderna. Detta slog igenom i en starkt förbättrad handelsbalans för år 1978. Mot bakgrund av de krav på fortsatt snabb exportexpansion som ställs på svensk industri i ett långsiktigt perspektiv är det emellertid av avgörande vikt att industrin utnyttjar det nuvarande läget till att genom sin prissättning öka exportvolymerna i stället för att kortsiktigt förbättra lönsamheten. Utskottet vill i sammanhanget upprepa vad utskottet i denna fråga anförde i betänkandet FiU 1978/79:20 i februari månad (s. 30):

Det är önskvärt att företagen trots ett par år av svag lönsamhet undviker att

höja priserna i en utsträckning som påverkar försäljningsvolymen negativt. Det bör uppmärksammas att också en volymökning till oförändrade priser i normalfallen bör kunna ge betydande förbättringar av lönsamheten när kapacitetsutnyttjandet är lågt. Utskottet finner det för sin del utomordentligt angeläget att företagen utnyttjar nuvarande läge med måttliga kostnadsstegringar och ledig kapacitet till fortsatta exportansträngningar och undviker prishöjningar. För nationalhushållet är det nödvändigt att vi vinner ytterligare terräng i konkurrenshänseende; vi har alltså ett betydande underskott i vår bytesbalans.

Utskottet ansåg i betänkandet 20 att det ingav viss oro att underskottet i bytesbalansen ökar redan under 1979, trots den alltså hyggliga internationella konjunkturen och trots att den inhemska efterfrågan på några viktiga områden alltså var återhållen. Den prognos för bytesbalansens utveckling under år 1979 som nu föreligger bekräftar i viss mån denna oro. Underskottet beräknas nu till följd av den fördyrande oljeimporten komma att uppgå till 6 å 6,5 miljarder kr. jämfört med 4,9 miljarder i finansplanens beräkning. Den reviderade finansplanens prognos för bytesbalansen år 1979 återges i tabell 1.

Tabell 1. Bytesbalans för 1977-1979

Milj. kr., löpande priser

	1977	1978 prel.	1979 prognos
Export av varor	85 678	98 162	113 900
Import av varor	90 246	92 589	109 200
Handelsbalans	- 4 568	5 573	4 700
Korrigerig av handelsstatistiken	- 351	- 312	- 300
Sjöfartsnetto	2 763	3 529	3 900
Resevaluta	- 3 579	- 3 800	- 3 900
Övriga tjänster, netto	- 3 522	- 3 446	- 3 900
Transfereringar, netto	- 6 498	- 8 812	- 10 100
Korrigeringspost för tjänster och transfereringar	3 300	3 300	3 300
Bytesbalans	- 12 455	- 3 968	- 6 300

Källa: Reviderad finansplan 1979

Bedömningen av exportutvecklingen hänger som redan något berörts samman inte bara med den ekonomiska aktiviteten och efterfrågan i vår omvärld utan också med efterfrågetrycket i vår egen ekonomi. Vid en kraftigt tilltagande efterfrågan i Sverige länkas en större andel av företagens produktion över till hemmamarknaden och exportansträngningarna minskar. Det är detta vi måste undvika genom en riktig avvägning av den inhemska efterfrågan.

I jämförelse med de bedömningar som gjordes i finansplanen i januari innebär de nu föreliggande bedömningarna i den reviderade finansplanen en väsentlig uppjustering av takten i *den kommunala konsumtionens tillväxt*. Den beräknas nu hamna på hela 4 % för år 1979. I motionerna 2688 (m) och 2689 (c) påtalas med kraft att en tillväxt i denna storleksordning framöver inte är förenlig med en balanserad tillväxt av andra efterfrågeområden. I motionen 2688 erinras om de förslag till åtgärder i syfte att begränsa den kommunala expansionen som samma motionärer förde fram i samband med riksdagsbehandlingen av propositionen 1978/79:95 om den kommunala ekonomin. I motionen 2689 understryks med eftertryck "kommunernas ansvar för att inte genom en expansion utöver det avtalade utrymmet om 3 % medverka till att undergräva den samhällsekonomiska balansen i en mycket allvarlig situation".

Utskottet delar den oro som kommer till uttryck i motionerna liksom i propositionen. Utskottet har i flera tidigare sammanhang påtalat vikten av en begränsning av den kommunala expansionstakten. Senast i betänkandet FiU 1978/79:35 om den kommunala ekonomin framhöll utskottet att det var uppenbart att den kommunala konsumtionen i framtiden inte kan expandera i samma takt som under de senaste åren. Som närmare klagörs i avsnittet om den ekonomiska utvecklingen på längre sikt är enligt utskottets mening en kommunal konsumtionsökning i nuvarande takt inte förenlig med en balanserad ekonomisk utveckling under kommande år. Utskottet är av uppfattningen att ytterligare åtgärder att begränsa den kommunala tillväxten måste prövas om den kommunala expansionen visar tecken att fortsätta i samma snabba takt som hittills, trots träffade överenskommelser.

Den privata konsumtionen är det tyngst vägande efterfrågeområdet i vår hushållning. Även små förändringar på detta område får därför betydande verkningar i den sammantagna efterfrågebilden. Frågan huruvida hushållen kan förmodas ta av sitt sparande för att realisera uppämda konsumtionsbehov under år 1979 har därför tilldragit sig betydande intresse. Nu görs i den reviderade finansplanen den bedömningen att man måste räkna med någon minskning av sparkvoten. Denna kalkyljustering uppmärksammas av motionärerna i motionen 2689, vilka redan i januari månad ansåg en sådan utveckling sannolik. Enligt bedömningen i den reviderade finansplanen skulle konsumtionsökningen likväl stanna vid den preliminärt beräknade siffran om 2,8 % till följd av att prisstegringarna nu bedöms bli något högre än i tidigare kalkyler. Det kan enligt utskottets mening inte uteslutas att den privata konsumtionen ökar ännu snabbare än så, vilket skulle ge utslag i form av ökad import och ytterligare underskott i bytesbalansen. Föreliggande uppgifter från detaljhandeln om försäljningen hittills i år tyder dock inte på en utveckling i denna riktning.

Självfallet har det stor betydelse för konsumtionens utveckling vad som sker i fråga om *priserna*. Prisutvecklingen under året har varit gynnsam och

skiljer sig fördelaktigt från pris- och kostnadsutvecklingen i vår omvärld. Under perioden januari–april steg den allmänna prisnivån i konsumentledet med 2,8 % (mot 3,2 % motsvarande tid i fjol). Det är en avsevärt lägre takt än inflationstakten i industriländerna i allmänhet. Priserna på dagligvaror har under motsvarande månader stigit med 3,0 % (mot 3,1 % i fjol). Även om sålunda priserna utvecklats gynnsamt hittills under året så inger de tilltagande internationella prisstegringstendenserna vissa farhågor för prisutvecklingen framöver. Av betydelse i sammanhanget är givetvis den i de centrala avtalen mellan SAF–LO–PTK angivna gränsen om 5 % t. o. m. utgången av oktober månad för att kunna utlösa förhandlingar om kompensation. Enligt utskottet ankommer det på regeringen att med mycket stor vaksamhet följa prisutvecklingen och vidta de åtgärder som kan visa sig erforderliga.

Tabell 2. Försörjningsbalans 1977–1979

	Miljarder kr. 1978, löpande priser	Procentuell volymförändring, 1975 års priser		
		1977	1978	1979
<i>Tillgång</i>				
BNP	394,5	- 2,4	2,8	5,1
Import	92,6	- 4,8	- 7,0	9,5
Summa tillgång	487,1	2,9	0,7	6,0
<i>Efterfrågan</i>				
Bruttoinvestering	77,2	- 2,8	- 4,2	8,0
Näringsliv	32,8	- 6,1	-16,7	12,0
därav: industri	13,0	-17,1	-18,2	6,9
Statliga myndigheter och affärsverk	9,8	- 5,4	9,7	2,8
Kommuner	15,3	8,5	- 1,2	5,8
Bostäder	19,3	- 2,5	18,3	5,0
Lagerinvestering	- 6,7	(- 3,2) ¹	(- 1,3) ¹	(1,4) ¹
Privat konsumtion	206,8	- 0,9	- 0,9	2,8
Offentlig konsumtion	115,2	2,7	3,9	3,1
Statlig	35,3	0,7	1,2	1,3
Kommunal	79,9	3,7	5,1	3,9
Tjänstenetto
Export	98,2	0,4	7,8	8,0
Summa efterfrågan	487,1	- 2,9	0,7	6,0

¹ Lagerinvesteringarnas förändring i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

Källa: Reviderad finansplan 1979.

Vid en sammanvägning av produktion och efterfrågan i svensk ekonomi under år 1979 framträder bilden av en mycket snabb expansion. Bruttonationalprodukten beräknas öka med drygt 5 %. Den kraftigt expansiva fasen inom industrin påbörjades redan under tredje och fjärde kvartalen 1978 och

uppgången har nu en betydande styrka. En successiv produktionsökning har sålunda skett inom industrin under de senaste tre kvartalen och produktionen har sedan juni månad 1978 ökat med 10 %. Industrins orderstockar har under första kvartalet i år i löpande priser legat ca 20 % över nivån för motsvarande kvartal i fjol. Genom produktionsuppgången och de ökade leveranserna börjar emellertid nu uppgången i orderstockarna att avstanna. Enligt utskottets mening bör den uppgång vi nu kan iaktta ses i ljuset av den förda ekonomiska politiken under trepartiregeringen 1976-78. Genom målmedvetna åtgärder i syfte att stärka svensk industris konkurrenskraft etablerades en grund för den exportförmåga och den produktionsökning som nu är mycket klart markerad i försörjningsbalansen.

Som betonas i den reviderade finansplanen måste kraften i uppgången ses i perspektiv av det låga kapacitetsutnyttjande vi hade under 1977 och 1978. Uppgången har denna gång startat från en osedvanligt låg nivå och bör därför kunna fortgå under längre tid än vad vi är vana vid utan att överhettningsproblem visar sig. I den reviderade finansplanen understryks att det har varit nödvändigt att ge ekonomin tillräcklig stimulans i inledningsskedet om man skall uppnå en självgenererande uppgång i konjunkturen, där stigande investeringar så småningom tar över rollen som den viktigaste expansionsfaktorn. Faran av att ge ekonomin en för liten expansionskraft är att ekonomin aldrig riktigt kommer in i en självbärande process som leder till stigande investeringar och full sysselsättning. Utskottet delar denna syn.

I motionen 2689 menar man att en balanserad konjunkturutveckling hotas av sammanfallande snabb ökning av hushållsefterfrågan, exporten, industriinvesteringarna samt den offentliga sektorns behov. I motionen redovisas också uppfattningen att det svenska näringslivet efter krisåren, som en följd av strukturinsatserna och den minskade benägenheten till rörlighet på arbetsmarknaden, är mindre flexibelt och behöver längre tid att absorbera snabba efterfrågeändringar än på 60-talet. Man pekar på att betydande flaskhalsproblem redan visat sig, något som också registreras i den reviderade finansplanen.

Också utskottet är av meningen att den nuvarande utvecklingen rymmer vissa risker av det slag motionärerna pekar på. Även om man generellt sett kan konstatera att utnyttjandet av de samlade produktionsresurserna ligger under den nivå som är kännetecknande för en högkonjunktur så kan överhettningsproblem uppkomma på avgränsade områden och sprida sig till ekonomins övriga delar. Antalet kvarstående lediga platser har sålunda ökat kraftigt under år 1979 samtidigt med en kvarstående hög registrerad arbetslöshet. Kraftfulla åtgärder erfordras i detta läge för att öka den yrkesmässiga och inomregionala rörligheten.

I propositionen redovisas grunderna till att det enligt föredragandens mening inte finns skäl att redan nu vidta finanspolitiska åtstrammingsåtgärder. Dessa får erfarenhetsmässigt ett snabbt genomslag på aktiviteten i ekonomin och skulle riskera att i ett alltför tidigt skede av konjunkturupp-

gången bryta återhämtningen i ekonomin, innan ett rimligt kapacitetsutnyttjande nåtts. De växande spänningarna på arbetsmarknaden mellan efterfrågan och utbud och den risk för pris- och kostnadsutvecklingen som ligger i detta får, anför föredraganden, inte bli ett skäl att driva en politik som permanentar undersysselsättningen i ekonomin. Utskottet delar denna föredragandens uppfattning.

Som redovisas i propositionen och som kraftigt understryks i motionen 2692 har det stora budgetunderskottet genom sin verkan på kreditmarknaden en destabiliserande verkan i samhällsekonomin. Under andra halvåret i år kommer statsbudgeten att lämna ett mycket expansivt bidrag till utvecklingen av likviditeten i samhället. I tabell 3 återges den reviderade finansplanens redovisning av på vilka vägar budgetunderskottet avses kunna finansieras under 1979.

Tabell 3. Finansiering av budgetunderskotten 1978 och 1979

Nettobelopp. Miljarder kr.

	1978	1979
Riksbanken	5,0	5
Banker	14,9	13-17
Kapitalmarknadsinstitut	8,0	10
Allmänheten	3,3	7-10 ¹
Summa Sverige	31,2	38-39
Utlandet	2,0	5-6
Totalt (Statens utgiftsöverskott)	33,2	44

¹ Här i ingår den föreslagna likviditetsindragningen till riksbanken.

Källa: Reviderad finansplan 1979

I kalkylen förutsätts upplåningen från allmänhet och företag sålunda kunna öka kraftigt under år 1979. Ett inslag häri är en kraftig ökning av premielånen. Ett annat inslag är en särskild form för likviditetsindragning från företagen genom inrättande av särskilda konton för *likviditetsutjämning* i riksbanken. Enligt förslaget skall företag som har rätt att göra avsättningar till investeringsfond kunna öppna ett särskilt sidoordnat konto på vilket de kan betala in likvida medel med rätt till särskild ränteförmån på belopp som motsvarar två gånger summan av avsättningarna till investeringsfond 1979 och 1980. På dessa konton skulle företagen erhålla en ränta som är avpassad till vad som betalas vid insättning av större belopp i bank och därutöver en särskild skattefri bonusränta om 2 %. Insättningarna på konton måste ske före utgången av 1979. Bonusen skulle beräknas för den tid beloppen faktiskt står inne, dock längst till utgången av mars månad 1981.

I motionen 2693 (s) avvisas förslaget om uppbyggnad av särskilda likviditetskonton. De borgerliga regeringarnas ekonomiska politik har enligt

motionärerna inriktats på att skapa en kraftig likviditets- och vinstökning inom företagssektorn. Dessa medel har dock inte använts för en ökning av den reala efterfrågan utan har skapat en överlikviditet som man nu med andra åtgärder måste sterilisera. Motionärerna föreslår i stället att företagen enligt i motionen närmare angivna grunder skall åläggas att betala in 20 % av företagets vinster 1979, före bokslutsdispositioner, lagernedskrivning och skatt, till särskilda investeringskonton i riksbanken. Detta förslag skulle enligt motionärerna på ett effektivare sätt utnyttja företagets nu mycket goda finansiella ställning till en ökning av investeringarna och av sysselsättningen. Också i motionen 2691 (apk) avstyrks förslaget till lag om konto för likviditetsutjämning.

Skatteutskottet har i yttrande över propositionens lagförslag och över förslaget om avsättning till särskild investeringsfond i motionen 2693 (SkU 1978/79:8y) ansett sig böra förorda den metod för att binda överlikviditet i företagen som föreslås i propositionen. I sammanhanget uttalar skatteutskottet att förslaget innebär ekonomiska fördelar för berörda företag som kan ifrågasättas. Ränta på medel inestående på likviditetsutjämningskonto skall nämligen utgå med belopp motsvarande vad som betalas vid insättning av större belopp i bank. Sådan ränta utgår f. n. med ca 9 %. Läger man här till en skattefri bonusränta på 2 % kommer man upp i en ränta på insatta medel som motsvarar ca 13 à 14 %. Hårtill kommer att räntan under uppbyggnadsperioden juli–december 1979 skall beräknas på det eller de belopp som faktiskt inestår på kontot. Företagen kommer således, anför skatteutskottet, att kunna göra räntevinster genom kortare insättningar av en omfattning som knappast kan anses motiverade och som inte heller är ägnade att tillgodose huvudsyftet med förslaget. Skatteutskottet anser således att bonusräntan bör beräknas på annat sätt än enligt propositionen. En utväg kan härvid vara, anför skatteutskottet, att inte låta företagen tillämpa löpande ränteberäkning under kontots uppbyggnadsperiod utan begränsa bonusränteberäkningen under hela löptiden till det belopp som inestår på kontot den 31 mars 1981.

Finansutskottet delar föredragandens uppfattning att särskilda åtgärder erfordras i syfte att i nuvarande läge suga upp en del av den likviditet som finns i näringslivet för att likväl kunna stå till förfogande för företagen när investeringsuppgången väl tagit fart. Det i propositionen föreslagna systemet innebär en möjlighet att begränsa likviditetsökningens negativa effekter på kreditmarknaden utan att därför leda till tvångsvisa avsättningar och ett regleringssystem av det slag som föreslås i motionen 2693. Utskottet förordar därför propositionens lösning och avstyrker förslaget i motionen. I fråga om den närmare utformningen av förslaget i propositionen om konton för likviditetsutjämning vill utskottet anföra följande.

Enligt lagförslagets 3 § utgår bonusränta under tiden den 1 januari 1980–den 31 mars 1981 på minsta inestående beloppet under denna period. Eftersom inga insättningar men väl uttag kan ske under denna period är detta

minsta belopp lika med det innestående beloppet den 31 mars 1981. Under kontots uppbyggnadsperiod den 1 juli—den 31 december 1979 skulle enligt förslaget bonusränta däremot utgå för det vid varje tidpunkt innestående beloppet, dvs. även på belopp som överstiger behållningen den 31 mars 1981 och som innestått mycket kort tid. Avsikten med bonusräntan är att stimulera företagen att ha medel innestående till utgången av mars 1981 och samtidigt stimulera företagen att göra insättningarna så tidigt som möjligt under uppbyggnadsperioden. Skatteutskottet har i sitt yttrande haft invändningar mot möjligheten att göra vad utskottet anser vara omotiverade räntevinster vid kortare insättningar. Också finansutskottet synes det mindre lämpligt att bonusränta under uppbyggnadsperioden skall utgå också på större belopp som därefter försvinner från kontot. Rätten till bonusränta för korta placeringar på kontot under andra hälften av 1979 skulle kunna få en störande inverkan på penningmarknaden. Enligt finansutskottets mening bör bonusränta därför inte heller under uppbyggnadstiden få beräknas på högre belopp än som kvarstår på kontot vid utgången av mars 1981. Som föreslagits i propositionen bör bonusränta vidare inte få grundas på belopp som överstiger två gånger summan av de belopp som företaget avsatt till investeringsfond i bokslut till ledning för 1979 och 1980 års taxeringar. Utformningen av 3 § i den föreslagna lagen bör ändras i enlighet med vad utskottet nu anfört.

Den av utskottet valda metoden för ränteberäkningen medför att riksbanken först efter utgången av mars 1981 kan fastställa om och i vad mån företaget har rätt till bonusränta. Av detta följer bl. a. att någon utbetalning av bonusränta inte bör komma till stånd före nämnda tidpunkt. Någon uttrycklig bestämmelse om detta behövs dock inte.

Det bör i sammanhanget noteras att effekterna av denna nya form för indragning av likviditet måste beaktas vid fastställandet av likviditetskvoter för bankerna.

Vad riksdagen nu har att ta ställning till är om det är nödvändigt att redan nu vidta åtgärder som är ägnade att bromsa en efterfrågeökning som mot slutet av året kan riskera att bli alltför stark eller om åtgärder i denna riktning kan vänta till hösten.

Föredraganden anför i den reviderade finansplanen att det inte finns anledning att redan nu låsa sig för storleken av eller formerna för de skattehöjningar som kan bli nödvändiga att besluta om senare under året. Osäkerheten om den internationella konjunkturutvecklingen bortom 1979 är stor, anför föredraganden, som också poängterar att en åtstramning självfallet måste motiveras utifrån den reala utvecklingen i ekonomin.

I motionen 2689 understryks att de statsfinansiella perspektiven för de närmaste åren är sådana att de bör påverka de ekonomisk-politiska besluten redan 1979. I motionen 2692 sägs att om inte finanspolitiken stramas åt hotar en acceleration av inflationen, en ny försvagning av vår bytesbalans och därigenom på sikt även växande svårigheter på sysselsättningsområdet.

Några faktiska åtgärder som är ägnade att kraftfullt stärka finanspolitiken föreslås emellertid inte i motionerna.

Också utskottet anser att frågan om omfattningen och inriktningen av de erforderliga ekonomisk-politiska besluten får tas i höst. Det finns enligt utskottets mening inte underlag för att nu vidta åtstrammingsåtgärder med verkan redan under tredje kvartalet i år. Riksdagen har för kort tid sedan beslutat skjuta frågan om inkomstskattereform till hösten. Det är naturligt att frågan om omfattningen av de erforderliga åtgärderna för att begränsa efterfrågan och stärka finanspolitiken vägs in i det sammanhanget.

Det bör betonas att riksbank och regering har möjlighet att vidta vissa ekonomisk-politiska åtgärder utan riksdagens medverkan. Det är vidare självfallet att en hög ekonomisk-politisk beredskap måste upprätthållas i nuvarande läge.

I motionen 2689 skisseras ett program för ekonomisk-politiska åtgärder inför hösten. Utskottet kan med smärre modifieringar ställa sig bakom programmet. Sammanfattningsvis skulle det innebära följande:

- att erforderliga skatteomläggningar skall ske i höst,
- att nödvändiga inkomstförstärkningar skall ges en sådan utformning att lönerörelsen underlättas och sysselsättningen långsiktigt tryggas genom att näringslivets konkurrenskraft vidmakthålles,
- att riksdagen förutsätter att myndigheterna följer givna direktiv för budgetarbetet och att regeringen inriktar sitt arbete på en ytterligt stram budgetbehandling inför budgetåret 1980/81,
- att förnyade överläggningar tas upp med kommunförbunden för att komma till rätta med den kommunala konsumtionsökningen,
- att regeringen skyndsamt utarbetar förslag till åtgärder för ett förstärkt sparande, som stimulerar till återinvestering av avkastning på riskkapital och till ett utvidgat hushållssparande, och
- att regionalpolitikens centrala roll i ett nytt konjunkturläge beaktas, i synnerhet vad gäller möjligheterna att genom en aktiv regionalpolitik motverka tendenserna till regional överhettning.

Utskottet konstaterar att det i motionen skisserade programmet i flera avscenden överensstämmer med vad föredraganden anført i propositionen.

Vad utskottet i det föregående har anført med anledning av propositionen samt motionerna 2688 (m) och 2689 (c) rörande riktlinjer i nu berörda avsnitt för den ekonomiska politiken bör ges regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna. Det innebär samtidigt att utskottet avstyrker de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen 2692 (s).

I motionen 2690 (vpk) hävdas att den ekonomiska krisen blivit en förevändning för att angripa de lönarbetandes reallöner och för statliga stödinsatser, gåvor och förmåner för kapitalägarna som aldrig tidigare. Den borgerliga politiken står enligt motionärerna emellertid handfallen för de djupa och grundläggande problem kapitalismen skapar. Enligt motionärernas mening krävs att kvalitativt nya inriktningar sätts upp för den ekonomiska

politiken, en politik syftande till att bana väg för en socialistisk samhällsordning. Bland de konkreta krav som förs fram i motionen att genomföras under den närmaste treårsperioden återfinns: 100 000 nya jobb på 12 månader och 300 000 nya jobb under treårsperioden, avsättning av 5 miljarder kronor varje år av vinster och stora förmögenheter till en samhällsfond, pris- och hyresstopp, avskaffande av moms på maten, 300 000 nya och sanerade bostäder, sju timmars arbetsdag för alla och nedskärning av de militära utgifterna med 2 miljarder kronor per år.

Utskottet konstaterar att de i motionen främförda kraven utgör en sammanställning av krav som riksdagen på punkt efter punkt tagit ställning till under den löpande riksdagsbehandlingen och därvid avvisat. Någon ny ingående sakprövning bör inte ske i nu förevarande sammanhang. Yrkandet att de i motionen 2690 angivna riktlinjerna bör läggas till grund för den ekonomiska politikens utformning avstyrks sålunda.

I motionen 2691 (apk) kritiseras den förda ekonomiska politiken. Några alternativa riktlinjer för den ekonomiska politiken återfinns emellertid inte i motionen, vilken följaktligen avstyrks i denna del (yrkandet 1).

Den ekonomiska utvecklingen på längre sikt

I den reviderade finansplanen kommenterar regeringen 1978 års långtidsutrednings (LU) behandling av den svenska ekonomins utveckling fram till 1983. Utredningens centrala uppgift har varit att belysa betingelserna för att den svenska ekonomin i ett *medelfristigt perspektiv* skall nå extern balans och fullt kapacitetsutnyttjande. Utgångspunkten har därvid varit att underskottet i bytesbalansen skall vara utjämnat vid mitten av 1980-talet och att full sysselsättning skall råda 1983.

Några remissinstanser har menat att bytesbalansmålet tillmätts alltför stor vikt av utredningen. Föredraganden ställer sig dock bakom utredningens synsätt och anser det nödvändigt att under den närmaste femårsperioden lösa de balansproblem utredningen angivit. Samtidigt betonas det olämpliga i att i längden basera den ekonomiska politiken på en strategi som innebär en stor och fortgående utlandsupplåning. Ett stort bytesbalansunderskott minskar manöverutrymmet för den ekonomiska politiken och äventyrar möjligheterna att hålla full sysselsättning och en rimlig prisstabilitet.

Även utskottet anser att ett utjämnande av bytesbalansunderskottet har mycket hög prioritet. Det måste vara en självklar utgångspunkt att Sverige som ett av världens rikaste länder ej i längden skall ta andra länders sparande i anspråk. Dessutom är skuldbördan redan nu av en sådan storlek att räntebetalningarna medför en betydande försvagning av bytesbalansen.

Den internationella utvecklingen är av avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå målen för den ekonomiska politiken. LU har utgått ifrån att de större OECD-länderna kommer att föra en försiktigt expansiv politik i syfte att nedbringa den höga arbetslösheten. En betydande arbetslöshet förutses

dock bestå ännu 1983. Bedömningen innebär en tillväxt i OECD-området med ca 4 % per år 1977–1983. Tillväxten i statshandelsländerna och utvecklingsländerna förutsätts bli något snabbare, 5–6 %. Världshandeln beräknas öka med 6,4 % per år under perioden. Många remissinstanser anser denna bedömning väl optimistisk. Föredraganden understryker att det finns anledning ha en hög beredskap för en svagare utveckling. Även i motionen 2689 uttrycks viss tveksamhet inför sannolikheten av en så snabb ökning av världshandeln.

En annan faktor av central betydelse för möjligheterna att uppnå målen för den ekonomiska politiken är produktivitetstillväxten. Utredningen räknar med att den trendmässiga produktivitetstillväxten i industrin kommer att uppgå till 4,5 à 5 % per år 1977–1983, vilket innebär en betydande nedgång jämfört med 1950- och 1960-talen. Därutöver räknar utredningen med en produktivetsreserv i industrin 1977 om 12 à 14 % av den normala nivån, vilken förutsätts bli helt inhämtad under perioden. Sammantaget skulle därmed den maximala produktivitetstillväxten i industrin uppgå till drygt 7 % per år. Produktiviteten i hela ekonomin skulle öka med 3,8 % per år. Flera remissinstanser liksom motionärerna i motionen 2689 anser att denna bedömning ligger i överkant, främst med hänvisning till svårigheterna att realisera den möjliga produktiviteten.

Sysselsättningen beräknas minska något uttryckt i timmar, den genomsnittliga arbetstiden minskar något mer än ökningen i antalet personer i arbetskraften. Det skulle därmed enligt LU vara möjligt att öka BNP från produktionssidan med 3,7 % per år.

Föredraganden framhåller att ett utvecklingsförlopp av det slag som angivits i långtidsutredningen är möjligt men mycket svårt att uppnå och att det ställer stora krav på utformningen av den ekonomiska politiken. Vi bör enligt föredraganden därför räkna med mindre resursutrymme att fördela än det som ligger i utredningens huvudalternativ.

Tabell 4. Vissa nyckeltal för långtidsutredningens huvudalternativ, 1977–1983

Årlig procentuell förändring, 1975 års priser

Offentlig konsumtion	2,2
Privat konsumtion	1,8
Industriinvesteringar	4,7
Industriproduktivet	7,2
Export – varor och tjänster	7,9
Import – varor och tjänster	4,0
Arbetslöshet 1983 ^a	80 000
Bytesbalansens saldo 1983 ^b	– 5 000

^a Antal personer

^b Milj. kr. löpande priser

Källa: Reviderad finansplan 1979

Enligt långtidsutredningens huvudalternativ nås bytesbalansmålet genom en snabb exporttillväxt och en dämpad importutveckling, 7,9 resp. 4,0 % per år. Detta förutsätter enligt utredningens beräkningar en sänkning av de svenska relativpriserna med 1,8 % per år 1977–1983, sammanlagt 11 %. Bortåt hälften av denna relativprissänkning, eller knappt 5 %, uppnåddes under 1978. Även investeringarna måste öka i snabb takt.

Det utrymme som därefter återstår för privat och offentlig konsumtion är mycket begränsat. För den privata konsumtionens del måste hänsyn tas till redan gjorda utfästelser till pensionärerna och att en alltför låg privat konsumtionstillväxt för de aktiva sannolikt skulle medföra spänningar på arbetsmarknaden. För den offentliga konsumtionen innebär konsekvenserna av redan fattade beslut inom bl. a. barnomsorg och långtidssjukvård samt förändringar i befolkningens åldersstruktur en ökning med 1,4 % per år under perioden. Långtidsutredningens huvudalternativ innebär att den privata konsumtionen ökar med 1,8 % och den offentliga med 2,2 % per år 1977–1983. Detta innebär för kommunernas del en kraftig neddragning i jämförelse med både nuvarande expansionstakt och planerna för perioden. Enligt propositionen beräknas den kommunala konsumtionen öka med 5 resp. 4 % 1978 och 1979, huvudalternativets ökningstakt är 2,8 % per år 1977–1983. En mycket kraftig uppbromsning är således erforderlig för att detta alternativ skall förverkligas. Utredningen har också utfört ett alternativ med snabbare offentlig konsumtionsutveckling, nämligen enligt samma trend som tidigare under 1970-talet. Detta skulle innebära att reallönen efter skatt sjönk under perioden.

Flera remissinstanser anser att den låga tillväxten i den offentliga konsumtionen som ges i LU:s huvudalternativ varken är möjlig eller önskvärd. Föredraganden instämmer i att huvudalternativets offentliga konsumtionstillväxt är mycket begränsad i förhållande både till den tidigare tillväxten och till behoven men framhåller att en snabbare expansion innebär att den privata konsumtionen måste hållas tillbaka ytterligare, vilket skulle skapa betydande svårigheter på arbetsmarknaden.

I motionen 2688 anförs att den offentliga sektorns expansion är den strategiska variabeln i ett långsiktigt perspektiv. Motionärerna kräver en mer långtgående begränsning av den offentliga utgiftsexpansionen än enligt LU:s huvudalternativ. Även i motionen 2689 krävs en begränsning av den offentliga konsumtionens tillväxt, vilken enligt motionen nu utgör det största hotet mot den ekonomiska balansen.

Även utskottet anser att den offentliga konsumtionens tillväxt måste begränsas. Långtidsutredningen har på ett klagörande sätt visat att den inhemska konsumtionens ökningstakt måste dämpas om underskottet i bytesbalansen skall kunna elimineras till i mitten av 1980-talet. Redan utfästelserna till pensionärerna och ökningen av antalet förvärvsarbetande tar i anspråk en betydande andel av det möjliga utrymme för en ökning av den privata konsumtionen. Därutöver måste en viss reallöneökning ske för att

undvika spänningar på arbetsmarknaden. Den offentliga konsumtionen har enligt den reviderade finansplanen under periodens två första år ökat väsentligt snabbare än vad som medges i långtidsutredningens huvudalternativ. En kraftig neddragning av den kommunala konsumtionens ökningstakt är nödvändig om den privata konsumtionen inte skall behöva dämpas till en för löntagarna oacceptabel nivå. Med tanke på den kraftiga ökning av de kommunala utgifterna som skett redan under den första delen av perioden är det synnerligen betydelsefullt att de närmaste åren präglas av desto större återhållsamhet. En sådan lägre ökningstakt medger dock att aktuella planer inom de prioriterade områdena barnomsorg och långtidssjukvård skall kunna genomföras.

Långtidsutredningens huvudalternativ innebär att lönsamheten i näringslivet förbättras betydligt, samtidigt som löneökningarna begränsas. Flera remissinstanser finner detta fördelningspolitiskt oacceptabelt, andra anser vinstuppgången otillräcklig för att den av utredningen beräknade investeringsökningen skall komma till stånd. Föredraganden betonar att en kraftigt höjd lönsamhet inte kan accepteras om följderna blir en ensidig förmögenhetsökning för företagets nuvarande ägare. Rätt utformade löntagarfonder eller medborgarfonder kan enligt föredraganden vara en väg att minska konflikten mellan lönsamhets- och utjämningskraven. Då det inte är aktuellt med införande av sådana fonder under den period som nu diskuteras har utskottet inte anledning att i förevarande sammanhang gå närmare in på frågan.

I motionen 2692 hävdas att utvecklingen på bl. a. det statsfinansiella området gjort att LU 78 redan blivit inaktuell och därför inte kan läggas till grund för ställningstaganden om den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt. Riksdagen bör därför enligt motionärerna begära att en ny långtidsutredning – som bör utarbetas skyndsamt – på ett realistiskt sätt angriper de problem den svenska ekonomin står inför.

Långtidsutredningen har pekat på vilka hårda krav de uppställda målsättningarna ställer på den ekonomiska politiken de närmaste åren, vilket reser frågan huruvida det är möjligt att uppnå en utveckling som leder till att dessa mål uppfylls. För att besvara denna fråga erfordras enligt utskottets mening ett analysarbete som går längre än långtidsutredningen och propositionen. Fördjupade studier inom de centrala områden där utredningens bedömningar visat sig vara kontroversiella skulle vara värdefulla som underlag för beslut om den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt. Därvid skulle också de förnyade bedömningar av det statliga budgetunderskottets utveckling på längre sikt som redovisats i långtidsbudgeten kunna beaktas. I sammanhanget kan noteras att utredningen har arbetat med 1977 som basår. Det kan förtjäna övervägas i vilken utsträckning detta har påverkat utredningens resultat.

Vad utskottet nu anfört om arbetet med en uppföljning av långtidsutredningen och om fortsatt analysarbete bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1978/79:150 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1978/79:2688 yrkandet 1 och 1978/79:2689 yrkandet 1 samt med avslag på motionerna 1978/79:2690 yrkandet 4, 1978/79:2691 yrkandena 1 och 3 och 1978/79:2692 yrkandet 1 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *program för ekonomisk-politiska åtgärder* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2689 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *arbetet med den kommande långtidsutredningen* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2692 yrkandet 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. beträffande *system för likviditetsutjämning* att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:150 bilaga 1 moment 2 samt med avslag på motionerna 1978/79:2691 yrkandet 2 och 1978/79:2693 antar vid propositionen som bilaga 1.3 fogat förslag till lag om konto för likviditetsutjämning med den ändringen att 3 § erhåller följande lydelse:

3 § Bonusränta utgår under tiden den 1 juli 1979– den 31 mars 1981 med 2 procent för år på belopp som står inne på ett konto för likviditetsutjämning. Bonusränta får dock inte i något fall beräknas på behållning som överstiger behållningen på kontot den 31 mars 1981 och ej heller på behållning som överstiger två gånger summan av de belopp som företaget i bokslut till ledning för 1979 och 1980 års taxeringar har avsatt till investeringsfond enligt lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

B. BUDGETDEPARTEMENTET

Reviderat budgetförslag 1979/80 m. m.

I propositionen 150 bilaga 2 (budgetdepartementet) har regeringen efter föredragning av statsrådet Ingemar Mundebo såvitt nu är i fråga föreslagit riksdagen att

dels godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

dels medge att en konsolideringsfond för televerket får inrättas i enlighet med vad som förordats i propositionen.

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels följande motioner, väckta med anledning av propositionen 150,

1978/79:2688 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i motionen,

1978/79:2689 av Thorbjörn Fälldin (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen beslutar att godkänna de riktlinjer för budgetregleringen som anförts i motionen,

1978/79:2690 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari såvitt nu är fråga hemställs att riksdagen beslutar

1. att utta en extra skatt på 1979 års bolagsvinster med 20 procentenheter utöver nu gällande skattesats,

2. att utta en allmän arbetsgivaravgift, dock med undantag för kommuner och landsting, beräknad på företagets omsättning så att den under budgetåret 1979/80 inbringar minst 6 000 000 000 kr.,

3. att utta en engångsskatt på stora förmögenheter med 10 % på det belopp som överstiger 300 000 kr.,

5. att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordas i motionen och avslå regeringens förslag i denna del,

1978/79:2691 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen beslutar att som åtgärder för att förstärka statsbudgeten genomföra de skattepolitiska förslag som anges i motionen 1978/79:824,

1978/79:2692 av Olof Palmé m. fl. (s) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen

2. godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i motionen,

5. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om inkomstberäkningen i långtidsbudgeten,

dels följande motioner, väckta under allmänna motionstiden,

1978/79:1108 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu är i fråga hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om tillsättandet av en expertkommission med uppgift att granska den s. k. rundgången i den svenska ekonomin och föreslå åtgärder i syfte att begränsa denna,

1978/79:1120 av Erik Hovhammar m. fl. (m, c) vari hemställs att riksdagen uttalar att med lagstadgade arbetsgivaravgifter skall inga andra kostnader betalas än sådana som har en direkt anknytning till den enskilde arbetsgivaren,

1978/79:1704 av Sven-Olov Träff (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anholder att regeringen snarast förelägger riksdagen förslag om avveckling av de fiskala delarna av arbetsgivaravgifterna,

1978/79:1705 av Per Unckel (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär

1. en redovisning av det samlade skatte- och transfereringssystemets fördelningspolitiska effekter,

2. förslag om förändringar i skatte- och transfereringssystemet liksom i den del av den kommunala verksamheten som direkt påverkas av statsmakterna, syftande till återhållsamhet med offentliga utgifter, en ökning av enskilda medborgares möjlighet till självständiga prioriteringar inom det offentliga serviceutbudet och en förstärkt kommunal självstyrelse i enlighet med vad som anförts i motionen.

Under detta avsnitt behandlar utskottet dessutom *propositionen 1978/79:100 bilaga 2. Budgetförslaget*, i vad avser hemställan under

2. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1979/80, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr., samt

6. vari riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande formerna för redovisningen av finansfullmakten.

Propositionen

Föredraganden erinrar om att det budgetförslag regeringen i januari 1979 presenterade för riksdagen tog sin utgångspunkt i att samhällsekonomisk balans utgör en grundläggande förutsättning för en tryggad sysselsättning och målmedveten reformpolitik. Tillväxten av såväl den privata som den

offentliga konsumtionen måste hållas tillbaka för att möjliggöra en ökad satsning på export och investeringar. Härtill kom vad gäller den offentliga konsumtionen att redan ett fullföljande av tidigare åtaganden innebar att det statsfinansiella utrymmet var kraftigt intecknat. Slutsatsen var att utrymmet för nya reformåtaganden som ytterligare begränsar den framtida handlingsfriheten var mycket litet. Såväl samhällsekonomiska som kreditmarknadspolitiska överväganden talade för att den erforderliga handlingsberedskapen på det finanspolitiska området i första hand borde avse restriktiva åtgärder. De riktlinjer för budgetpolitiken som angavs i budgetförslaget har enligt föredraganden i hög grad fortsatt giltighet. De avvägningsproblem som där diskuterades har i flera stycken ökat i styrka.

Vad gäller utformningen av budgeten för budgetåret 1979/80 har förändringar skett såväl vad gäller utgifts- som inkomstsidan.

I budgetförslaget beräknades de totala *statsutgifterna* för budgetåret 1979/80 komma att uppgå till ca 172 miljarder kr. Nu föreliggande beräkningar slutar på ca 178 miljarder kr., dvs. en ökning med ca 6 miljarder kr. Huvudparten av denna ökning avser åtgärder på närings- och arbetsmarknadspolitikens områden och har haft till syfte att minska strukturomvandlingens negativa effekter. De strukturella problemen i vissa branscher och företag har visat sig vara av mer djupgående och allvarlig karaktär än vad som tidigare fanns anledning att räkna med. Åtgärder i syfte att värna om dessa företags fortlevnad och utveckling har visat sig nödvändiga att tillgripa i högre grad än vad som förutsågs. Som exempel på sådana insatser nämns stöd till LKAB, Svenskt Stål AB och Luxor Industri AB. Härtill kommer att stödåtgärder till delar av skogsindustrin och till varvsindustrin nu förutses bli mer omfattande än vad som tidigare fanns anledning att räkna med.

Föredraganden ger en redovisning av de statsfinansiellt mer betydande särpropositioner som framlagts under våren 1979. De flesta av dessa berör som nämnts sysselsättning och näringspolitik.

I fråga om *statsinkomsterna* pekar föredraganden på att regeringen i vår har lagt fram ett förslag om reformering av inkomstskatten som utgör en fortsättning av det långsiktiga reformarbete på inkomstbeskattningens område som inleddes år 1977. Besluten om sänkt inkomstskatteskala och om att införa ett inflationsskydd för den statliga inkomstskatteskalan utgör grunden för nu föreslagna marginalskattesänkningar för flertalet heltidsarbetande fr. o. m. inkomståret 1980.

Regeringen har i propositionen om den kommunala ekonomin lagt fram en rad förslag som syftar till att främja den kommunala sektorns utveckling inom ramen för samhällsekonomisk balans. Statens ökade insatser avser i första hand kraftiga förstärkningar av skatteutjämningsbidragen till kommuner och landstingskommuner.

Sammantaget innebär reformförslagen i de två nu nämnda propositionerna en försvagning av statsfinanserna med närmare 1,7 miljard kr. budgetåret 1979/80. I nuvarande statsfinansiella läge måste enligt föredraganden

reformerings av inkomstskatten och av de statliga bidragen till den kommunala ekonomin finansieras med skattechöjningar. Sålunda har regeringen föreslagit höjningar såväl av energiskatten som av stämpelskatten vid förvärv av fast egendom. Vidare har regeringen föreslagit dels att värdet av bilförmån skall ingå i underlaget vid beräkning av socialförsäkringsavgifter, dels att egenföretagare skall erlägga barnomsorgsavgift. Innan man preciserar utformningen av de åtgärder som bör väljas för att täcka resterande finansieringsbehov bör emellertid resultatet av den pågående utredningen om olika former av bruttoskatter avvaktas, anför föredraganden. Vid beräkningen av statsinkomsterna för budgetåret 1979/80 har förutsatts att även resterande finansieringsbehov täcks.

Förändringarna i *totalbudgeten* sammanfattas i tabell 5. Som framgår av tabellen förutses för innevarande budgetår en minskning med ca 2,4 miljarder kr. av underskottet jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. För budgetåret 1979/80 beräknas budgetunderskottet nu komma att uppgå till ca 48 miljarder kr. att jämföra med tidigare beräknade ca 45 miljarder kr. Delvis är dessa förändringar en följd av förskjutning av vissa utgifter mellan budgetåren.

Totalt beräknas statsinkomsterna nu till ca 118 miljarder kr. för budgetåret 1978/79 och till ca 130 miljarder kr. för budgetåret 1979/80. Jämfört med beräkningarna i budgetförslaget förutses sålunda statsinkomsterna nu bli 1,5 resp. 2,8 miljarder kr. högre vilket främst förklaras av en snabbare tillväxt av lönesumman.

Tabell 5. Totalbudgeten 1978/79–1979/80
(Milj. kr.)

	1978/79		1979/80	
	Budget-prop. 1979	Ny beräkning	Budget-prop. 1979	Ny beräkning
Inkomster	116 209	117 686	126 819	129 626
Utgifter	160 877	159 978	171 869	177 829
Saldo	-44 668	-42 292	-45 050	-48 203

Även på utgiftssidan innebär de nya beräkningarna förändringar i förhållande till vad som redovisades i budgetförslaget. Totalt räknar föredraganden med att utgifterna, jämfört med budgetpropositionen, minskar med 900 milj. kr. budgetåret 1978/79 och ökar med 6 miljarder kr. påföljande budgetår. Här ingår att beslutade utgifter för bl. a. industripolitiska insatser som tidigare beräknades komma att belasta innevarande budgetår kassamässigt förskjutits till budgetåret 1979/80. Således har beräkningen av reservationsmedelsförbrukningen för budgetåret 1979/80 justerats upp samtidigt som förbrukningen under budgetåret 1978/79 räknats ner.

Den saldförsämring som sålunda uppkommer inger oro, framhåller föredraganden. Härtill kommer att omfattande krav rests i riksdagen på ytterligare kostnadskrävande insatser, inte minst på det industripolitiska området. Detta understryker enligt föredraganden ytterligare vad som anfördes vid anmälan av budgetförslaget angående det ansvarstagande som är oundgängligen nödvändigt vid riksdagens behandling av regeringens budgetproposition. Detta gäller i lika hög grad de särpropositioner och de motioner som framlagts under våren 1979.

I propositionen görs en analys av *de statsfinansiella perspektiven på längre sikt* med utgångspunkt i den långtidsbudget som redovisas i bilaga till det reviderade budgetförslaget och som omfattar perioden 1979/80–1983/84.

Vad gäller statsinkomsterna grundas beräkningarna i långtidsbudgeten på oförändrade skatteregler och avgiftssatser i den mån inte förändringar beslutats eller förutskickats. Detta innebär bl. a. att den av regeringen föreslagna förändringen i inkomstbeskattningen har beaktats liksom beslutade och av regeringen föreslagna höjningar av socialförsäkringsavgifter. Vidare har en fullständig finansiering av reformdelen av inkomstskatteförslagen och den kommunalekonomiska reformen förutsatts. Långtidsbudgeten grundas vad gäller åren 1979–1981 på samma antaganden rörande priser, löner och tillväxt i samhället som presenteras i den reviderade finansplanen. Vad gäller perioden därefter har schablonmässigt lönesumman förutsatts stiga med 7 % årligen och den allmänna prisnivån med 4 % om året. En årlig realltillväxt av bruttonationalprodukten för denna period om 3 % har förutsatts.

Statsinkomsternas utveckling under långtidsbudgetperioden med nämnda antaganden framgår av tabell 6.

Tabell 6. Statsinkomsternas utveckling 1973/74–1983/84

	Genomsnittlig procentuell förändring 1973/74– 1977/78	1979/80 (milj. kr.)	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84
Inkomstskatt	+21,8	55 700	+7,4
Mervärdeskatt	+17,5	32 600	+7,5
Övriga inkomster	+10,3	41 326	+8,0
Summa	+16,2	129 626	+7,6

På utgiftssidan utgör långtidsbudgeten en beräkning av de resurser som krävs för att olika verksamheter skall kunna bedrivas i enlighet med de beslut som statsmakterna redan har fattat och de åtaganden som har gjorts för framtiden.

Tabell 7. Statsutgifternas utveckling 1973/74–1983/84

	Genomsnittlig procentuell förändring 1973/74– 1977/78	1979/80 (milj. kr.)	Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80– 1983/84
Oförändrat pris- och löneläge exkl. statsskuldräntor	+ 5,3	165 529	+0,3
Löpande priser exkl. statsskuldräntor	+17,6	165 529	+4,3
Löpande priser inkl. statsskuldräntor	+18,0	178 829	+5,9

Den starka automatik som utgifterna i långtidsbudgeten är ett uttryck för beror enligt föredraganden i allt väsentligt på beslut som har fattats i parlamentarisk enighet och gällt sedan länge, vilket illustreras av följande överslagsvisa kalkyl. I genomsnitt ökar utgifterna i löpande priser årligen under långtidsbudgetperioden med knappt 12 miljarder kr. Infrående av utfästelser inom områden som folkpension, bostadspolitik och familjepolitik svarar för resp. 1,6, 1,2 och 0,6 miljarder kr. av denna ökning. Fullföljandet av försvars- och biståndspolitiken svarar för resp. 0,7 och 0,4 miljarder kr. Ett bibehållande av skolväsendet på beslutad kvalitetsnivå resulterar i årligt ökade utgifter om 0,7 miljarder kr. och bidragen till kommunerna medför ökade utgifter om 0,8 miljarder kr. Drygt 2 miljarder kr. består huvudsakligen av ökade kostnader för de av staten betalade lönerna, som antagits följa med den allmänna löneutvecklingen. Härtill kommer årligen ökade statsskuldräntor om 4,0 miljarder kr. till följd av budgetunderskottens storlek.

Till följd av långtidsbudgetens beräkningsmetodik borde man kunna förvänta sig att budgetunderskottet successivt skulle minska, framhåller föredraganden. Denna metodik innebär bl. a. att utgifterna för näringspolitiska satsningar förutsatts minska kraftigt. Härtill kommer att inkomsterna växer relativt sett snabbare än utgifterna. Den saldosförbättring som följer av dessa omständigheter är emellertid inte tillräcklig för att väga upp transfereeringarnas utgiftsautomatik och de växande statsskuldräntorna.

Variationer i de antaganden rörande den framtida pris- och löneutvecklingen m. m. som legat till grund för långtidsbudgetkalkylen påverkar inte i avgörande grad saldoutvecklingen. Om antagandena ändras så att öknings-takten av lönesumman resp. priserna förutsätts ligga på en högre eller lägre nivå med bibehållen reallönestegring påverkas såväl statsbudgetens inkomstsida som dess utgiftssida med i stort sett oförändrade budgetunderskott som resultat. Om skillnaden mellan lönesummeökning och inflation antas bli mindre och reallöneutvecklingen följaktligen ogynnsammare blir följden

något ökande budgetunderskott. Av långtidsbudgetkalkylen kan emellertid enligt fördraganden dras slutsatsen att de statliga budgetunderskotten blir bestående på i stort sett nuvarande nivå med de förutsättningar som gällt. Realistiska alternativa antaganden rörande den framtida ekonomiska utvecklingen rubbar inte i någon avgörande grad denna slutsats.

Tabell 8. Totalbudgetens utveckling 1978/79–1983/84
(Milj. kr., löpande priser)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84
Inkomster	117 686	129 626	142 600	153 200	163 200	173 700
Utgifter	159 978	177 829	190 800	202 100	212 100	223 900
Saldo	-42 292	-48 203	-48 200	-48 900	-48 900	-50 200

Långtidsbudgeten innehåller numera även ett avsnitt om den finansiella utvecklingen i socialförsäkringssektorn. Vidare belyses statens finansiella sparande, dvs. statsbudgetens saldo med avdrag för finansiella transaktioner såsom långivning och aktieteckning. Eftersom de samhällsekonomiska effekterna av saldoförändringar inom socialförsäkringssektorn och vad avser statsbudgeten i väsentliga hänseenden sammanfaller bör staten och socialförsäkringssektorns finansiella sparande ses tillsammans. Statens och socialförsäkringssektorns sammanlagda finansiella sparande enligt långtidsbudgetkalkylen framgår av följande tabell.

Tabell 9. Statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande 1978/79–1983/84
(Milj. kr., löpande priser)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84
Staten	-33 000	-36 200	-39 100	-39 200	-39 200	-40 300
Socialförsäkringssektorn	+15 400	+16 400	+17 200	+17 900	+18 900	+19 900
Summa	-17 600	-19 800	-21 900	-21 300	-20 300	-20 400

Staten och socialförsäkringssektorn utvisar sammantagna ett betydande sparandeunderskott under långtidsbudgetperioden. Till följd av den föreslagna höjningen av ATP-avgiften förväntas en liten förbättring de sista åren i långtidsbudgetperioden. Eftersom kommunerna av institutionella skäl över en längre period visar ett finansiellt sparande som ligger kring noll innebär detta att den offentliga sektorns negativa sparande under långtidsbudgetperioden kvarstår.

Det finansiella sparande som framkommer i långtidsbudgeten jämförs även med motsvarande beräkning i långtidsutredningen (LU). I LU:s huvudkalkyl anges att ett positivt finansiellt sparande för den konsoliderade

offentliga sektorn om ca 1 miljard kr. skulle vara konsistent med den av LU förutsatta relativt gynnsamma reala utvecklingen. Detta sparande är ca 20 miljarder kr. högre än enligt långtidsbudgetens kalkyl.

Differensen mellan långtidsbudgetens och LU:s kalkyler beror enligt föredraganden i huvudsak på tre faktorer: LU har antagit vissa skatteökningar, som inte ingår i långtidsbudgetkalkylen. LU bygger på en ett år äldre utgiftsbedömning än långtidsbudgeten. Slutligen skiljer sig LU:s antaganden, främst beträffande lönesummans utveckling, något från långtidsbudgetens mera schablonmässiga utgångspunkter. Dessa tre faktorer ger en skillnad i finansiellt sparande om ca 25 miljarder kr. Att differensen mellan LU och långtidsbudgeten endast blir drygt 20 miljarder kr. beror på att LU inte kunde beakta den höjning av ATP-avgiften som regeringen föreslagit och som verkar i motsatt riktning.

De betydande insatser för arbetsmarknads- och industripolitik som varit ofrånkomliga under de senaste åren har i hög grad präglat utvecklingen av statsutgifterna, anför föredraganden. Härtill kommer att de automatiska effekterna av redan fattade beslut, framför allt i fråga om inkomstöverföringar av olika slag, verkat starkt pådrivande på utgiftsutvecklingen. Inkomstunderlaget har också utvecklats långsamt. Totalt sett har detta medfört stora budgetunderskott. I den konjunktursituation som rått under senare år har dessa stora budgetunderskott enligt föredraganden varit förenliga med och i vissa avseenden varit en förutsättning för en stabil samhällsekonomi. Föredraganden betonar att samtidigt som budgetunderskotten kan ses som ett uttryck för att finanspolitiken varit relativt expansiv har stor restriktivitet iakttagits vad gäller den statliga konsumtionen, dvs. statens egen direkta efterfrågan på varor och tjänster.

När kapacitetsutnyttjandet i den svenska ekonomin nu successivt återgår till en mer normal nivå är emellertid budgetunderskott av den storleksordning som anges i långtidsbudgeten inte acceptabla, anför föredraganden. En alltför kraftig underbalansering av statsbudgeten i en situation med ett högre kapacitetsutnyttjande i ekonomin än f. n. skulle medföra risker för störningar i den samhällsekonomiska balansen. Budgetpolitiken måste således konsekvent inriktas på att nedbringa budgetunderskottet.

Handlingsberedskapen på det statsfinansiella området inför 1980 måste enligt föredragandens mening avse såväl inkomstförstärkande åtgärder som effektiva åtgärder för att bromsa upp utgiftsexpansionen. Regeringen avser i höst återkomma med förslag till åtgärder för att förstärka statens inkomster. Det är emellertid för tidigt att nu precisera omfattning och utformning av de nödvändiga åtgärderna. Den konjunkturpolitiska utvecklingen bör avvaktas innan underlag finns att bedöma hur omfattande inkomstförstärkningar som behöver vidtas. Vad beträffar åtgärdernas utformning bör bl. a. utredningen om olika former av bruttoskatter avvaktas. I utredningens uppdrag ingår att överväga bl. a. den s. k. allmänna produktionsfaktorskatten, mervärdeskat- ten samt arbetsgivaravgifter.

Den nödvändiga minskningen av budgetunderskotten kan emellertid enligt föredragandens mening inte uppnås enbart med hjälp av inkomstförstärkande åtgärder eftersom alltför stora skatthöjningar riskerar att ge upphov till nya problem bl. a. i vad avser kostnads- och prisutvecklingen.

Det är således oundgängligt att begränsa statsbudgetens utgiftsexpansion, anför föredraganden, som i detta sammanhang något berör statsbudgetens utgiftsstruktur. Som framgår av tabell 10 utgör de *statliga konsumtionsutgifterna* ca 45 miljarder kr. Härav utgör rena förvaltningskostnader endast en mindre andel.

Tabell 10. Statsutgifternas utveckling 1973/74–1983/84. Konsumtion, investeringar och transfereringar
(Milj. kr., oförändrat pris- och löneläge)

	Procentuell andel av budgetens ut- gifter 1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1973/74–1977/78	Anslag 1979/80 (milj. kr.)	Genomsnittlig procentuell för- ändring 1979/80– 1983/84
<i>Statlig konsumtion</i>	25,5	+ 3,9	45 400	+ 0,3
<i>Statliga investerings- utgifter</i>	5,1	+ 0,5	9 100	- 2,5
<i>Transfereringar</i>	62,6	+ 7,8	111 400	+ 3,6
Till hushåll	22,7	+ 3,2	40 400	+ 0,7
Till kommuner	19,3	+ 5,0	34 400	+ 1,8
Till företag	11,9	+33,1	21 100	+ 1,2
Internationella	1,8	+16,0	3 200	+ 4,0
Statsskuldräntor ¹	6,7	+14,3	12 300	+17,9

¹ Deflaterade med konsumentprisindex

Det är enligt föredragandens mening nödvändigt att även fortsättningsvis genomföra så långtgående besparingar inom den statliga förvaltningen som inryms inom ramen för en fortsatt effektiv myndighetsutövning. Detta innebär bl. a. att produktivitetsvinster fullt ut måste tas till vara för att begränsa kostnadsutvecklingen. Kraven på myndigheternas planerings-, budgeterings- och styrningsrutiner skärps härigenom. Eftersom de rena förvaltningskostnaderna emellertid numera utgör en relativt begränsad andel av de totala utgifterna kan den besparingspotential som här finns inte ensam bidra till en avgörande minskning av budgetunderskottet, framhåller föredraganden.

Statens investeringsutgifter, som domineras av affärsverkens investeringar, belöper sig till ca 9 miljarder kr. Dessa utgifters tidsmässiga förläggning måste självfallet anpassas till de statsfinansiella och konjunkturpolitiska förutsättningarna. Några betydande långsiktiga besparingar torde dock enligt föredraganden vara svåra att uppnå på detta område utan negativa återverkningar för den långsiktiga samhällsekonomiska avkastning som är syftet med den statliga investeringsverksamheten.

Den tredje typen av statsutgifter, *transfereringarna*, svarar för drygt 111 miljarder kr. eller ca 63 % av de totala utgifterna. Transfereringsutgifterna uppvisar dessutom en betydligt snabbare utveckling än konsumtions- och investeringsutgifterna. Detta beror framför allt på automatiken i åtagandena.

Vad gäller utvecklingen av den fjärde typen av statsutgifter – *finansiella transaktioner* – har denna under de senaste åren i hög grad präglats av de betydande insatser som gjorts till stöd för finansiellt svaga företag. Enligt föredraganden kommer insatser av denna storleksordning inte att vara förenliga med strävandena att långsiktigt minska budgetunderskottet.

Samhälleliga behov och prioriteringar förändras över tiden, anför föredraganden, varför det är nödvändigt att ha en öppen attityd till förändringar på budgetens utgiftssida. I det finanspolitiska perspektiv som avtecknar sig bör diskussionen gälla hur vi på effektivast möjliga sätt skall disponera de resurser som redan kanaliseras via statsbudgeten. Omprövning av löpande program och om disposition av tillgängliga resurser måste enligt föredraganden då ske i syfte att öka den samlade välfärden. Härvid bör breda parlamentariska samförståndslösningar eftersträvas.

De budgetpolitiska utsikterna innebär självfallet också, framhåller föredraganden, att största återhållsamhet måste iaktas när det gäller att ställa krav på och besluta om nya reformåtaganden för de närmaste åren. Automatiken i de åtaganden som redan gjorts är sådan att allt tillgängligt utrymme redan är in-tecknat. Varje nytt åtagande måste därför finansieras med inkomstförstärkningar eller besparingar.

Den inriktning av budgetpolitiken som förordas i propositionen är enligt föredraganden ett nödvändigt inslag i en ekonomisk politik som syftar till att långsiktigt återställa balansen i vår ekonomi. Den produktionstillväxt som kan åstadkommas de närmaste åren måste väsentligen avdelas för ökad export och ökade investeringar. Utrymmet för en ökning av privat och offentlig konsumtion blir därmed mycket begränsat. Såväl erfarenheterna under de senaste åren som långtidsbudgetens kalkyler visar enligt föredraganden att det bör vara möjligt att kraftigt hålla tillbaka den statliga konsumtionens utveckling utan att angelägna samhällsbehov därför behöver eftersättas. En framgångsrik politik förutsätter emellertid också att den kommunala konsumtionens tillväxt kan bringas ned och begränsas till de områden som enligt eniga politiska bedömningar måste prioriteras dvs. barnomsorg, äldreomsorg och långtidssjukvård. Härav följer att utrymmet för vidgade insatser på andra områden måste bli ytterst begränsat. Föredraganden räknar med att en sådan begränsning av den kommunala konsumtionen kan ske på frivillighetens väg. Om detta inte visar sig möjligt måste andra åtgärder komma i fråga.

Såväl långtidsbudgeten som långtidsutredningen visar enligt föredraganden entydigt att det stora underskottet i statens sparande måste bringas ned. Endast härigenom kan vi konsolidera samhällsekonomin och säkerställa en

ekonomisk-politisk handlingsfrihet som gör det möjligt att även på längre sikt värna om sysselsättningen och tillgodose angelägna gemensamma behov.

Motionerna

I *motionen 2688* (m) anförts att det stora budgetunderskottet har uppstått till följd av de satsningar som var nödvändiga för att undvika en dramatisk uppgång i arbetslösheten och för att bistå företag i kris. En politik, som varit inriktad på att genom skattehöjningar undvika uppkomsten av detta underskott hade aldrig lyckats föra ut Sverige ur 1976 års kris.

Budgetunderskottet har enligt motionärerna inte varit och kan knappast heller i dagsläget sägas vara något överhängande ekonomiskt problem. Trots att budgetunderskottet ökat har ju det samlade sparandeunderskottet i den svenska ekonomin minskat kraftigt mellan 1977 och 1978 – det samlade sparandeunderskottet är nämligen identiskt med underskottet i bytesbalansen. Man har alltså bl. a. från socialdemokratiskt håll av politiska skäl sökt överdramatisera underskottsproblemet, anför motionärerna.

Motionärerna instämmer däremot i bedömningen i propositionen att budgetunderskottet måste minskas under de kommande åren, när ekonomin kommer närmare fullt kapacitetsutnyttjande.

Motionärerna hänvisar till att regeringen i den reviderade finansplanen talar om såväl skattehöjningar som utgiftsåterhållsamhet för att få ner budgetunderskottet.

Enligt motionärernas bedömning har Sverige emellertid nått ett sådant skattetryck, att vi kan sägas ha slagit emot skattetaket.

I den reviderade finansplanen, liksom i än högre grad skedde i årets finansplan, understryks att svårigheterna att genom skattehöjningar väsentligt öka statsinkomsterna har blivit allt mer uppenbara och att skattehöjningar kan försvåra en stabilisering av pris- och kostnadsnivån. Skattehöjningar driver också upp statens och kommunernas utgifter bl. a. genom att olika krav på kompensation ställs. Motionärerna menar att dessa negativa effekter nu är av en sådan storleksordning, att de överväger de eventuella positiva effekter ur samhällsekonomisk synpunkt som en skattehöjning skulle kunna tänkas medföra. Den destabiliserande effekten av en skattehöjning på pris- och kostnadsnivån är större än den inflationsdämpande effekten av att likviditeten i samhällsekonomin minskar. Motionärerna tror att de negativa effekterna på Sveriges internationella konkurrensförmåga av t. ex. en arbetsgivaravgiftshöjning är så stora att de riskerar att leda till en större bytesbalansförsämrande effekt än den bytesbalansförbättring som kan tänkas uppnås genom att arbetsgivaravgiftshöjningen leder till en minskad total efterfrågan. Därigenom skulle en skattehöjning leda till ett minskat i stället för ett ökat totalt sparande i samhället. Den erforderliga anpassningen av budgetpolitiken, som måste komma till stånd när ekonomin kommer närmare fullt kapacitetsutnyttjande, måste enligt motionärerna ske genom

utgiftsbegränsningar.

Enligt motionärernas mening finns betydande möjligheter till besparingar. Redan genom att avstå från de påplussningar på olika regeringsförslag, som skett under våren, skulle riksdagen ha kunnat spara betydande belopp. Stora besparingsmöjligheter finns också inom arbetsmarknadspolitikens och näringspolitikens områden. Genom att avstå från höjningar av arbetsgivaravgifter eller införandet av en produktionsfaktorskatt kan man medverka till en sådan normalisering av arbetsmarknadsläget att behovet av olika AMS-insatser påtagligt minskar. Skattelättnader kan här liksom på andra områden också leda till direkta besparingar för det allmänna. Vad gäller näringspolitiken bör denna enligt motionärerna målmedvetet inriktas på att bringa ner behovet av olika subventioner och andra stödinsatser.

Den ökande volymen transfereringar till hushållen måste också ses över, anför motionärerna. Gjorda åtaganden gentemot pensionärerna måste självfallet infrias men det är däremot inte självklart att övriga transfereringar måste öka. Motionärerna pekar på att man från moderat håll talat om nödvändigheten att minska rundgången inom skatte- och bidragssystemet.

En större del av den offentliga verksamheten bör enligt motionärernas mening kunna avgiftsfinansieras. Detta gäller i första hand inom den kommunala sektorn. Därigenom kan också utgifterna bringas ner.

Motionärerna framhåller att, trots uttalanden om behovet av en dämpning av statsutgifternas tillväxt från regeringen och finansutskottet, under året förslag har lagts och beslut fattats om nya utgifter så att utgiftsberäkningen i årets budgetförslag har måst räknas upp med inte mindre än 6 miljarder kr. Såvitt motionärerna kunnat finna har statsutgifterna aldrig stigit så mycket under så kort tid. Detta är anmärkningsvärt och antyder enligt motionärernas uppfattning att folkpartiregeringen mist kontrollen över kostnadsutvecklingen.

Först och främst måste en större stramhet iakttas i budgetarbetet, anför motionärerna, som anser att statsutgifterna kunnat vara åtskilliga miljarder mindre än vad som föreslagits i årets budget. Motionärerna framhåller att när väl en budget ligger på riksdagens bord är det i realiteten för sent att åstadkomma några mer substantiella besparingar. Den som då föreslår sådana utpekade som hänsynslös eller okänslig. Den som föreslår ökade utgifter däremot kniper eller tror sig åtminstone knipa politiska poänger. Med hänsyn till de ekonomiska svårigheter som vårt land fortfarande står inför och måste lösa är det emellertid i det längre perspektivet den som inte visar tillräcklig återhållsamhet som är hänsynslös genom att vår ekonomiska framtid därigenom äventyras.

I motionen 2689 (c) framhålls att den svenska ekonomin nu är inne i en konjunkturuppgång som nödvändiggör återhållande åtgärder. I detta läge hade ett initiativ för att komma till rätta med budgetunderskottet varit ett

viktigt inslag i den ekonomiska politiken från en ansvarskännande regerings sida. Men regeringen har, framhåller motionärerna, i stället försökt ge en ganska ljus bild av situationen för stunden och nöjt sig med att markera ökande svårigheter först längre fram. Samtidigt har man föreslagit ofinansierade skattelättnader, ägnade att fördjupa dessa svårigheter.

Enligt motionärerna pekade redan under den socialdemokratiska regeringens budgetunderskottets utveckling på ett problem vars allvar dock kommit till synes först nu. Utvecklingen sedan andra halvåret 1978 har varit oroande. Trots att regeringen förfogat över den statliga utrednings- och informationsapparaten och på ett tidigt stadium bör ha sett hur förutsättningarna skapats för en försämring av budgetsaldot från månad till månad, har inga initiativ tagits för att på bred politisk front gripa sig an svårigheterna. I det reviderade budgetförslaget förskjuter man uppbromsningen ännu ett år framåt i tiden, samtidigt som man ser sig nödsakad acceptera ett årligt budgetunderskott på ca 50 miljarder för de år framåt som nu går att överblicka. Problemets storleksordning framgår av räkneexemplet att hela produktivitetsökningen under ca fyra år torde åtgå för att halvera det nuvarande budgetunderskottet till den mera hanterliga nivån 25 miljarder kr.

Motionärerna anser att de statsfinansiella perspektiven för de närmaste åren är sådana att de bör påverka de ekonomiska politiska besluten redan 1979.

Bland de ekonomisk-politiska åtgärder som enligt motionärerna måste vidtas inför hösten återfinns följande punkter.

Budgetunderskottet måste successivt nedbringas. De nödvändiga inkomstförstärkningarna måste ske i former som underlättar löncrörelsen och långsiktigt tryggar sysselsättningen genom att inte försvaga näringslivets internationella konkurrenskraft.

Riksdagen måste kräva att kraftiga insatser redan nu vidtas inom hela den statliga förvaltningen för att under den stundande budgetbehandlingen en åtstramning av statsutgifterna skall komma till stånd.

I *motionen 2690* (vpk) föreslås en ny ekonomisk politik, innehållande bl. a. ett program för att skapa 100 000 nya arbetstillfällen under ett år.

En rad av de krav som den nya politiken måste innehålla ställer krav på statsbudgeten. Men de merutgifter de innebär måste enligt motionärerna ses i förhållande till nödvändigheten av och ändamålet med utgifterna. Den mest kostnadskrävande delen i den nya politiken är programmet för skapande av 100 000 nya arbetstillfällen under ett år. Men detta program är enligt motionärerna på sikt inte en "kostnad" och skillnaden mellan dess brutto- och nettokostnad är mycket stor. Alternativet är att 100 000 personer är arbetslösa eller sätts i någon form av arbetsmarknadsutbildning och även detta kostar samhället stora pengar. Dessutom skulle de personer som får arbete genom programmet bidra till ekonomins utveckling genom samhälleligt nyttiga och produktiva insatser som ger upphov till inkomster och

bidrar till ett bättre liv för många.

Programmet för 100 000 nya jobb under en tolv månadersperiod rymms enligt motionärerna väl inom en nettokostnadsram om 6 miljarder kr.

Motionärerna anför vidare att i den statsfinansiella kris som följt av den allmänna ekonomiska krisen och den borgerliga omfördelningspolitiken till kapitalet är det nödvändigt dels att föreslå inkomstförstärkningar för statsbudgeten för att nedbringa budgetunderskottet, dels att föreslå uppbyggnad av de fonder och finansiella tillgångar som är nödvändiga för ett samhälleligt investeringsprogram samt dels föreslå en sådan inriktning av skattepolitiken att den främjar en jämnare fördelning av inkomster och förmögenheter.

Motionärerna anser att läget nu är mycket gynnsamt för att åstadkomma såväl en förstärkning av statsbudgeten, en finansiell grund för ett samhälleligt investeringsprogram som för en jämnare fördelning. Företagens vinster ökade kraftigt under 1978 och vinstökningarna kan förväntas bli än större 1979. Även regeringen ser ett överskott på likviditet i företagen – beräknat till minst 8 miljarder kr. – som ett samhällsekonomiskt problem. Sparandet har förskjutits från stat och kommuner till privata förmögenhetsägare. Spekulationsvinsterna stiger kraftigt.

Motionärerna hänvisar till skattepolitiska motioner till årets riksdag vari vänsterpartiet kommunisterna föreslagit bl. a. skärpningar av skatten på stora förmögenheter, arv och gåvor, tak för ränteavdragen, slopad indexreglering av skatteskalen, skärpta åtgärder mot skatteflykt och skattefusk och en 10 %-ig höjning av den statliga bolagsvinstbeskattningen.

De nya fakta som framkommit om ökade bolagsvinster, överlikviditet och förändringar i sparandet ger enligt motionärerna anledning till ytterligare krav. Motionärerna upprepar kravet om en allmän arbetsgivaravgift som skall beräknas i förhållande till företagets omsättning. Den bör tills vidare utgå med en procent av företagets bruttointäkter av rörelse, vilket kommer att ge statskassan en inkomstförstärkning på över 6 miljarder kronor. Vidare föreslås en extra bolagsvinstbeskattning på 1979 och 1980 års vinster utöver nuvarande nivå med 20 procentenheter, samt en engångsskatt på 10 % på stora förmögenheter över 300 000 kr.

I *motionen 2692* (s) anføres att de borgerliga regeringarna haft dålig kontroll över statsutgifterna och på flera viktiga områden bedrivit en direkt slösaktig utgiftspolitik.

Vidare har man genom en lång rad åtgärder systematiskt försvagat statsbudgetens inkomstsida. Detta har exempelvis skett genom en rad skattelättnader för egenföretagarna. En ytterligare anledning till den kraftiga försvagningen av statsfinanserna är enligt motionärerna den borgerliga regeringens användning av generella åtgärder med låg ekonomisk-politisk effektivitet. Ett exempel på detta är slopandet av den allmänna arbetsgivaravgiften vilket lett till en försvagning av statsbudgeten med ca 8 miljarder kr.

Att de båda borgerliga regeringarna inte haft något grepp om den statsfinansiella utvecklingen framgår enligt motionärerna bl. a. av de felbedömningar av budgetutvecklingen som skett under de borgerliga regeringsåren. I budgetpropositionen i januari 1977 beräknade regeringen att underskottet i budgeten 1977/78 skulle bli 15,7 miljarder kr. Så sent som i juni 1977 bedömde man från regeringshåll att det skulle stanna vid 14 miljarder. I själva verket blev underskottet drygt 11 miljarder större – i det närmaste en fördubbling. I budgetpropositionen i januari 1978 beräknade trepartiregeringen att budgeten 1978/79 skulle ge ett underskott på 32 miljarder. I den nu framlagda kompletteringspropositionen beräknas detta till drygt 42 miljarder kr.

Oförmågan att förutse budgetutvecklingen framgår även av de tre långtidsbudgetar som presenterats under den borgerliga regeringsperioden, anför motionärerna och hänvisar till följande tablå.

Budgetunderskotten enligt 1977–79 års långtidsbudgetar (miljarder kr.)

	1979/80	1980/81	1981/82
LB 77	- 14,4	- 12,3	- 12,0
LB 78	- 38,0	- 40,2	- 40,2
LB 79	- 48,2	- 48,2	- 48,9

Som framgår av denna tabell har budgetministern således på två år räknat upp underskotten med ca 35 miljarder kr. för vart och ett av de tre närmast följande budgetåren. Motionärerna säger sig mot denna bakgrund ha svårt att frigöra sig från intrycket att de borgerliga regeringarna förlorat kontrollen över den statsfinansiella utvecklingen.

Motionärerna riktar invändningar mot att regeringen i budgeten för 1979/80 tillgodoräknat sig en inkomstförstärkning med 1 miljard kr. avseende ett kommande beslut att höja statsinkomsterna som ett led i finansieringen av skattemläggningen för 1980. Man har även lagt in motsvarande "tänkta" skatteinkomster i långtidsbudgeten som härigenom för slutåret får ett med 5 miljarder kr. förbättrat saldo.

Detta är enligt motionärerna ett ytterst anmärkningsvärt förfarande och har såvitt de vet aldrig någonsin tidigare förekommit. Efter korrigering av långtidsbudgeten för de ännu ej beslutade inkomstförstärkningarna erhåller motionärerna följande resultat:

Budgetsaldot enligt korrigerade långtidsbudgeten 1979/80–1983/84 (miljarder kr.)

	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84
Regeringens beräkning	- 48,2	- 48,2	- 48,9	- 48,9	- 50,2
Korrigerad beräkning	- 49,2	- 50,8	- 52,6	- 53,4	- 55,5

Denna långtidsbudget visar enligt motionärerna en djupt oroande statsfinansiell utveckling. Trots att man förutsatt en fortgående ökning av den ekonomiska aktiviteten och trots att man gjort – i varje fall mot senare delen av perioden – mycket förmånliga antaganden om inkomst- och prisutvecklingen och trots att man förutsatt att en rad arbetsmarknads- och näringspolitiska insatser skall bortfalla så ökar budgetunderskottet. Man har dessutom på utgiftssidan inte räknat med ett enda nytt åtagande.

Detta visar enligt motionärerna att vi nu till följd av de borgerliga partiernas oförmåga att hantera statsfinanserna hamnat i en statsfinansiell krissituation. Redan det kommande budgetårets underskott utgör i en uppåtgående konjunktur en allvarlig inflationsfara. I ett längre perspektiv kommer en fortsatt försämring av statsfinanserna att försätta oss i en praktiskt taget ohanterbar ekonomisk situation. En väsentlig anledning till detta är att gapet mellan budgetens inkomst- och utgiftssida nu blivit så stort att ränteutgifterna på statsskulden växer långt snabbare än vad som svarar mot de automatiska inkomstförstärkningarna vid en uppåtgående konjunktur.

Den svaga statsfinansiella situationen utgör enligt motionärerna dessutom ett direkt hot mot välfärden. Bakom de dunkla skrivningarna i finansplanen om omprövningar av utgiftsbeslut döljer sig – vid ett fortsatt borgerligt regerande – bestämda intentioner att försämma välfärden, anför motionärerna.

Motionärerna framhåller också att den svaga statsfinansiella situationen medför att vi står sämre rustade om vi på nytt skulle hamna i ett läge med kortsiktiga påfrestningar för sysselsättningen.

Nu krävs enligt motionärerna att man med bestämdhet och kraft lägger om kursen och inleder det långa arbete som kommer att krävas för att återställa balansen i den svenska ekonomin. Budgetpolitiken måste långsiktigt utformas så att den ger ett effektivt stöd åt sysselsättning och kapitalbildning samtidigt som man åstadkommer en långsiktig sanering av statens finanser. Detta kan inte åstadkommas utan en betydande förskjutning av politiken i riktning mot en ökad användning av selektiva medel.

En rad åtgärder bör enligt motionärerna vidtas som tar ner underskottet redan för budgetåret 1979/80. Denna första förbättring av budgetsaldot måste emellertid åtföljas av en ytterligare förbättring av saldoto. Omfattningen av åtgärderna är emellertid av en sådan storlek att de måste grundas på en total analys av hela vår samhällsekonomiska utveckling framöver. Detta bör enligt

motionärerna bli en uppgift för den kommande långtidsutredningen.

I sitt budgetalternativ för budgetåret 1979/80 föreslår motionärerna utgiftsbesparingar i förhållande till regeringsförslagen om totalt ca 900 milj. kr. och utgiftsökningar om ca 2 140 milj. kr. Härtill kommer inkomstförstärkningar som enligt motionärerna skall ge totalt 5 190 milj. kr. Härigenom skulle man få en minskning av budgetunderskottet med ca 4 miljarder kr. jämfört med regeringens förslag.

Utskottet

Allmänna riktlinjer för budgetregleringen

Sedan regimskiftet 1976 har underskottet i statens budget vuxit i en takt som saknar tidigare motstycke. Den borgerliga regeringspolitiken har på några få år lett till en försvagning av statsbudgeten som inger djup oro. Utvecklingen framgår av tabell 11.

Tabell 11. Totalbudgetens utveckling budgetåren 1975/76–1979/80

(Miljarder kr.)	Budgetår				
	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79 ¹	1979/80 ²
Inkomster	93,9	104,4	112,1	117,8	129,7
Utgifter	97,7	114,8	137,3	158,4	180,5
Underskott	3,7	10,5	25,2	40,6	50,8

¹ Beräknat utfall (RRV:s budgetprognos nr 8)

² Förslag till statsbudget enligt utskottets preliminära beräkning

Underskottet i statens budget motsvarar för budgetåret 1979/80 mer än 10 procent av bruttonationalprodukten. Den borgerliga trepartiregeringen och sedermera även folkpartiregeringen har försökt försvara den dramatiska försvagningen av statsfinanserna genom att hänvisa till att stora insatser har krävts för att upprätthålla sysselsättningen. Detta är dock endast en av många faktorer som har bidragit till det stora budgetunderskottet.

Den kraftiga inflation som den borgerliga regeringspolitiken gav upphov till under 1977 medförde kraftiga automatiska ökningar av statsutgifterna, något som också påverkat statsbudgeten under de följande åren.

En annan orsak är att de borgerliga regeringarna har använt sig av generella åtgärder med låg ekonomisk-politisk effektivitet. Främst bland dessa har varit borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften, vilket försvagar budgetens inkomstsida med nu över 8 miljarder kr. Avsikten var att förbättra inte minst exportföretagens konkurrenskraft och därmed indirekt att stimulera investeringarna i näringslivet. Utskottet kan emellertid nu konstatera att investeringsnivån, särskilt i industrin, sjunkit kraftigt och att många företag, inte minst på exportsidan, har höjt sina priser och planerar ytterligare prishöjningar. Huvuddelen av kostnadssänkningen kom dessutom sådana

sektorer till godo som inte är utsatta för utländsk konkurrens.

De borgerliga regeringarna har även försvagat statsinkomsterna genom att bevilja en rad förmåner till företagarna. De senaste exemplen är de beslutade lättnaderna i företags- och skogsbeskattningen. De har presenterats som huvudsakligen tekniska skatteomläggningar men innebär vid fullt genomslag en inkomstförsvagning för staten om ca 1,7 miljarder kr.

Härtill kommer att de borgerliga regeringarna har haft en dålig kontroll över utgiftsutvecklingen och på vissa områden bedrivit en rent slösaktig utgiftspolitik. Detta gäller t. ex. projekteringen av B3LA och vissa företagsförvärv, där staten betalat överpriser, såsom vid bildandet av SSAB och det statliga databolaget.

Regeringens budgetprövning har i många fall varit slapp. De uppmaningar som riktats till riksdagen att iaktta återhållsamhet vid behandlingen av regeringens budgetförslag ter sig mot denna bakgrund märkliga. Det måste fastslås att regeringen har ett huvudansvar när det gäller att visa återhållsamhet i fråga om statsutgifterna – både på grund av dess politiska roll och till följd av dess unika ställning i fråga om tillgång till information och beredningskapacitet.

Att de båda borgerliga regeringarna haft ett mycket dåligt grepp om den statsfinansiella utvecklingen framgår även av deras upprepade felbedömningar av budgetläget. Gång på gång har budgetunderskottets storlek underskattats, ofta med mycket stora belopp. I budgetpropositionen i januari 1977 beräknade regeringen att underskottet i budgeten för 1977/78 skulle bli 15,7 miljarder kronor. Så sent som i juni 1977 bedömde man från regeringshåll att det skulle stanna vid 14 miljarder kronor. I själva verket blev underskottet drygt 11 miljarder kronor större – i det närmaste en fördubbling.

I budgetpropositionen i januari 1978 beräknade trepartiregeringen att budgeten för 1978/79 skulle ge ett underskott på 32 miljarder kronor. Nu beräknas det bli över 40 miljarder kronor.

Oförmågan att förutse budgetutvecklingen framgår även av de tre långtidsbudgetar som har presenterats under den borgerliga regeringsperioden. I den följande tabellen redovisas de beräknade underskotten för de tre budgetåren 1979/80–1981/82 enligt långtidsbudgetarna under de tre senaste åren.

Tabell 12. Budgetunderskotten enligt 1977–1979 års långtidsbudgetar (miljarder kronor)

	1979/80	1980/81	1981/82
LB 77	– 14,4	– 12,3	– 12,0
LB 78	– 38,0	– 40,2	– 40,2
LB 79	– 48,2	– 48,2	– 48,9

Som framgår av denna tabell har budgetministern således på två år räknat upp underskotten med ca 35 miljarder kronor för vart och ett av de tre närmast följande budgetåren. Mycket talar för att även den senaste bedömningen underskattar underskottens storlek. Sålunda innebär de beräkningar för budgetåret 1979/80 som utskottet redovisar i det följande att underskottet för första gången kommer att överstiga 50 miljarder kronor. Man har mot denna bakgrund svårt att frigöra sig från intrycket att de borgerliga regeringarna har förlorat kontrollen över den statsfinansiella utvecklingen.

Misstron mot budgetbedömningarna blir inte mindre av att folkpartiregeringen denna gång i det budgetförslag som har förelagts riksdagen har tillgodoräknat sig inkomster som regeringen inte ens har lagt fram förslag om. Regeringen har i budgeten för 1979/80 räknat med en inkomstförstärkning om 1 miljard kronor avseende ett kommande beslut att höja statsinkomsterna som ett led i finansieringen av skatteomläggningen för 1980.

Utskottet avvisar med bestämdhet detta förfarande som enligt vad utskottet har sig bekant aldrig tidigare förekommit.

Inkomstberäkningen för 1979/80 bör givetvis också korrigeras med hänsyn till att riksdagen har avslagit eller ändrat flera av regeringens skatteförslag, däribland förslaget till skatteomläggning för 1980. Utskottet kommer att ta upp beräkningen av inkomsterna på driftbudgeten för 1979/80 till närmare behandling i ett särskilt betänkande. Enligt utskottets preliminära bedömning får de nämnda avvikelserna sammantaget mycket begränsade effekter på totalbudgetens inkomster.

Som utskottet anfört i det föregående kommer de beslutade lättnaderna i företags- och skogsbeskattningen att vid fullt genomslag leda till betydande inkomstförsvagningar. Det är dock svårt att bedöma vilken effekt som kan erhållas redan för budgetåret 1979/80. Regeringen har i sina inkomstberäkningar inte tagit hänsyn till dessa beslut. Utskottet räknar inte heller med någon avvikelse från regeringens beräkningar på denna grund men vill betona att här finns en osäkerhetsfaktor i beräkningarna.

Även på utgiftssidan har riksdagsbehandlingen av budgetförslaget för 1979/80 medfört vissa förändringar. När utskottet justerar detta betänkande har riksdagen emellertid inte slutfört behandlingen av budgetförslaget. Beslut saknas fortfarande på områden som har stor betydelse för den slutliga utformningen av statsbudgeten för 1979/80. Till dags dato har enligt utskottets beräkningar riksdagsbehandlingen (av riksdagen fattade beslut och utskottets ställningstaganden) lett till utgifter som med ca 400 milj. kr. överstiger regeringens förslag. Det bör här särskilt observeras att regeringspartiets företrädare i riksdagen i stor utsträckning har ställt sig bakom dessa utgiftshöjande förslag.

Utöver riksdagsbehandlingen av regeringens förslag har en väsentlig faktor tillkommit som påverkar budgeten för 1979/80. I en senare prognos än den regeringen kunnat ta hänsyn till över budgetutfallet för 1978/79 har rikskontrollverket gjort bedömningen att ytterligare utbetalningar om

tillsammans drygt 2 miljarder kronor inte kommer att hinna göras under 1978/79. Dessa utbetalningar hänför sig till ett litet antal mycket stora anslag. För dessa kan det med relativt stor säkerhet antas att utbetalningarna kommer att belasta budgetåret 1979/80. Eftersom regeringen i kompletteringspropositionen antog att anslagsbehållningarna under 1979/80 skulle minska med 4 miljarder kronor, innebär denna nytillkommande omständighet att anslagsbehållningarna i stället skulle minska med 6 miljarder kronor.

Nu kan i och för sig realismen i detta antagande ifrågasättas. Utvecklingen de senaste åren har inneburit en fortlöpande uppbyggnad av anslagsbehållningarna och regeringen har vid återkommande tillfällen underskattat denna utveckling. Delvis beror detta på att utbetalningstakten för vissa anslag har varit lägre än väntat. En annan orsak har varit att riksdagen har beslutat om nya anslag efter det att statsbudgeten fastställts och att dessa anslag ofta inte har hunnit betalas ut under samma budgetår.

Bl. a. mot bakgrund av sistnämnda omständighet är anslaget till Oförutsedda utgifter av intresse. Regeringen har för 1979/80 fört upp detta med 4 miljarder kronor. Även om hänsyn tas till att den förbättrade konjunkturen kan förväntas medföra ett minskat behov av arbetsmarknads- och näringspolitiska insatser, så förefaller enligt utskottets mening 4 miljarder kronor vara tilltaget i underkant för att täcka de nytillkommande utgifter som erfarenhetsmässigt uppstår under ett löpande budgetår. Sålunda kan nämnas att riksdagen under 1978/79 har beslutat om anslag på över 15 miljarder utöver vad som fastställdes i statsbudgeten för 1978/79.

Om betydande tilläggsanslag beslutas under 1979/80 kan detta väntas få effekter i form av större anslagsbehållningar vid utgången av budgetåret 1979/80. Anslagsbehållningarnas utveckling och storleken på anslaget Oförutsedda utgifter måste således sättas i samband med varandra. Även om utskottet har funnit anledning att ifrågasätta såväl bedömningen av anslagsbehållningarnas utveckling som av storleken på anslaget Oförutsedda utgifter, finns det inte tillräckligt underlag för att nu frånträda regeringens bedömning utom i det hänseende som föräns av RRV:s senaste budgetprognos.

I propositionen diskuteras, mot bakgrund av anslagsbehållningarnas storlek, frågan om regeringens kontroll över dessas utveckling. Föredraganden finner att regeringen i och för sig besitter erforderliga instrument för att bestämma reservationsmedelsförbrukningen. Det är emellertid i många fall i strid med anslagets syfte att löpande styra medelsförbrukningen. Följaktligen är det svårt att förutse förändringar i anslagsbehållningarna. Vid en avvägning mellan kravet på en effektiv myndighetsutövning och möjligheterna att använda anslagsbehållningarna som ett instrument i konjunkturpolitiken överväger enligt föredraganden i de flesta fall det förstnämnda intresset.

En icke avsedd förbrukning av större omfattning av anslagsbehållningar på

enskilda anslag kan dock förhindras, framhåller föredraganden. En uppkommen reservation kan inte förbrukas utan att regeringen direkt eller indirekt genom delegering till myndigheterna godtagit att så sker. Föredraganden avser att ta initiativ till att i regleringsbrev under reservations- och investeringsanslag införa begränsningar för medelsförbrukningen om inte särskilda skäl talar däremot. Föredraganden uttalar också sin avsikt att noggrant följa utvecklingen av reservationsmedelsförbrukningen för att vid behov vidta erforderliga åtgärder.

Utskottet har redan tidigare uppmärksammat problemet med de snabbt växande anslagsbehållningarna. Det är i och för sig tillfredsställande att dessa nu har blivit föremål för en mera ingående analys än tidigare. Det måste dock understrykas att det i allmänhet inte kan vara en godtagbar metod att söka bromsa utbetalningen av utgifter som riksdagen redan har beslutat om genom att införa nya byråkratiska rutiner. Återhållsamheten i fråga om statsutgifterna måste i första hand komma till uttryck i de förslag som läggs i riksdagen och i prövningen av dessa. Att först besluta om utgifter och därefter försöka hindra eller fördröja att dessa betalas ut genom att försvåra myndighetsutövningen kan i regel inte vara ett lämpligt tillvägagångssätt. Det finns däremot all anledning att framdeles noggrant följa anslagsbehållningarnas utveckling och att därvid även överväga lämpliga åtgärder för att om möjligt undvika att utbetalningarna sker på ett sätt som kan stå i strid med finanspolitikens allmänna inriktning.

Den statsfinansiella situationen måste nu betecknas som djupt oroande. Enligt nu föreliggande beräkningar kommer budgetunderskottet att stiga med ca 10 miljarder kronor mellan budgetåren 1978/79 och 1979/80 och att överstiga 50 miljarder kronor för 1979/80. Detta sker samtidigt som vi befinner oss i en klar konjunkturuppgång. Regeringen har tecknat en mycket ljus bild av den ekonomiska utvecklingen de närmaste åren. Det kan visserligen ifrågasättas om uppgången verkligen blir så stark som regeringen har förutspått – inte minst med tanke på den alltmer oroande situationen på oljemarknaden och på de tilltagande internationella råvaruprisstegringarna. Men just med tanke på den optimistiska framtidsbild som regeringen målar upp, framstår det för utskottet som anmärkningsvärt att propositionen inte innehåller några konkreta förslag om hur en med hänsyn till denna konjunkturutveckling nödvändig statsfinansiell åtstramning skall åstadkommas. Det framgår av regeringens egna beräkningar att stimulanseffekten från den offentliga sektorn stiger mellan 1977 och 1979 trots att ekonomin under samma tid går från ett läge med lågt kapacitetsutnyttjande och sjunkande produktion in i en markant konjunkturuppgång.

Även långsiktigt framstår den statsfinansiella utvecklingen som djupt oroväckande. Regeringens egen långtidsbudget visar att underskotten ligger kvar på omkring 50 miljarder kronor flera år in på 1980-talet. Om hänsyn hade tagits till de nu beslutade lättnaderna i företags- och skogsbeskattningen skulle underskotten ha varit ännu större.

Det bör observeras att långtidsbudgeten endast är en konsekvensframskrivning av redan gjorda åtaganden och fattade beslut. Beräkningsmetodiken innebär således att man inte tar hänsyn till nya reformer som kan komma att beslutas under perioden. Krontalsbestämda åtaganden, såsom barnbidragen, förutsätts förbli oförändrade under hela perioden, vilket reellt sett innebär en fortgående urholkning. Vidare förutsätts behovet av arbetsmarknads- och näringspolitiska insatser minska kraftigt och de statliga investeringarna sjunka successivt. Det visar sig också att ändringar i fråga om de pris- och löncantaganden som ligger till grund för beräkningarna inte på ett nämnvärt sätt kan förändra resultaten i långtidsbudgeten.

Med mer realistiska antaganden om utgiftsutvecklingen än de som ligger till grund för beräkningarna i långtidsbudgeten, skulle således budgetunderskottet vid slutet av långtidsbudgetperioden – vid oförändrade skatteregler – bli väsentligt större än vad som nu framkommer.

LU 78 har i sitt huvudalternativ kommit fram till att den statliga budgeten år 1983 inte bör uppvisa ett underskott på mer än drygt 25 miljarder kronor för att den svenska ekonomin då skall vara på väg mot den långsiktiga återhämtning som utredningen målsatt. Enligt långtidsbudgeten uppvisar emellertid den statliga budgeten, trots den utomordentligt restriktiva utgiftsbedömningen, i stället ett underskott om drygt 50 miljarder kronor vid denna tidpunkt. Det uppkommer således ett finansieringsgap på drygt 25 miljarder kronor om man sammanställer dessa båda bedömningar som regeringen har låtit utföra. Regeringen har inte med ett ord berört frågan om vilka åtgärder som behövs för att den i LU 78 tecknade utvecklingen skall komma till stånd.

Enligt utskottets mening visar detta klart att vårt land – till följd av de borgerliga partiernas lättsinniga ekonomiska politik – har hamnat i en statsfinansiell kris. Redan det kommande budgetårets underskott utgör i en uppåtgående konjunktur en allvarlig inflationsfara genom sina verkningar på penningmängden och kreditmarknaden. Detta inträffar samtidigt med att den internationella prisstegringen nu åter skjuter fart. I ett något längre perspektiv kommer en fortsatt försämring av statsfinanserna att försätta oss i en praktiskt taget ohanterlig ekonomisk situation. En väsentlig anledning till detta är att gapet mellan budgetens inkomst- och utgiftssida nu blivit så stort att ränteutgifterna på statsskulden växer långt snabbare än vad som svarar mot de automatiska inkomstförstärkningarna vid en uppåtgående konjunktur.

Det svaga statsfinansiella läget utgör ett direkt hot mot den sociala tryggheten. Det innebär inte bara att utrymmet för nya reformer drastiskt beskärs. Det skapar också en grogrund för reaktionära opinioner som säger att vi inte ens har råd att upprätthålla den nuvarande välfärden.

Den svaga statsfinansiella situationen medför också att vi står sämre rustade om vi på nytt skulle komma i ett läge med kortsiktiga påfrestningar för sysselsättningen.

Om regeringen står handfallen inför den allvarliga statsfinansiella situationen, så påvisar inte heller *motionen 2689* (c) någon konkret framkomstväg. I motionen kritiseras visserligen med rätta regeringen för dess passivitet inför de försämrade statsfinanserna samtidigt som också riskerna med denna utveckling betonas. Det talas i allmänna ordalag om behovet av inkomstförstärkningar och en åtstramning av statsutgifterna men ges inga anvisningar om hur detta skall gå till i praktiken. Att ta ställning för eller mot de i motionen angivna riktlinjerna för budgetpolitiken är skäligen meningslöst, eftersom dessa genom sin vaghet inte erbjuder någon vägledning för hur budgetpolitiken skall utformas framöver. Utskottet avstyrker därför *motionen 2689*, yrkandet 3.

I *motionen 2688* (m) hävdas att vi nu har slagit emot skattetaket. Den erforderliga anpassningen av budgetpolitiken måste enligt motionärerna ske genom utgiftsbegränsningar. Motionärerna hävdar att stora besparingsmöjligheter finns inom arbetsmarknads- och näringspolitikens områden. Den ökande volymen transfereringar till hushållen måste ses över, anser motionärerna. De anser också att en större del av den offentliga verksamheten bör kunna avgiftsfinansieras, i första hand inom den kommunala sektorn. Motionärerna pekar på att man från moderat håll talat om nödvändigheten att minska rundgången inom skatte- och bidragssystemet.

Dessa förslag bygger på en grundsyn som flertalet riksdagspartier tar avstånd från. Motionärerna bortser i sina angrepp mot den s. k. rundgången från att vårt skatte- och transfereringssystem som en av sina huvuduppgifter har att omfördela inkomster från ekonomiskt starkare grupper till andra grupper som är mer utsatta och i särskilt behov av samhällets stöd. En minskning av såväl skatter som transfereringar skulle därför innebära ökade ekonomiska klyftor i samhället och en försämrad social trygghet för de ekonomiskt svagare grupperna. Ett ökat inslag av avgifter i den offentliga sektorn skulle i betydande utsträckning missgynna de lägre inkomsttagarna. Motionärerna bortser också från att ett ökat inslag av behovsprövade förmåner i stället för de generella förmåner som nu utgår i många fall skulle innebära större kostnader och en ökad byråkrati, något som moderata samlingspartiet i andra sammanhang säger sig bekämpa.

Motionärernas motstånd mot inkomstförstärkningar och uttalanden om det nödvändiga i att sänka skattetrycket ter sig ansvarslost mot bakgrund av det statsfinansiella läget. I vissa fall framställs t. o. m. skattesänkningar som en metod att höja statsinkomsterna. Moderaterna har emellertid aldrig gjort något seriöst försök att påvisa hur en sådan effekt av skattesänkningar i praktiken skulle kunna uppkomma.

De konkreta utgiftsbesparingar som moderata samlingspartiet har anvisat framstår som tämligen blygsamma. De besparingsmöjligheter som moderaterna mer antydningvis pekar på i fråga om transfereringarna till hushållen skulle kunna vara mer betydande men då få som ofrånkomliga konsekvenser en sänkning av den sociala välfärden. På andra områden framför moderaterna

förslag som går i utgiftshöjande riktning. Det gäller exempelvis kraven på ett nytt stridsflygplan och på att införa vårdnadsersättning till barnfamiljer.

Sammantaget skulle en politik enligt de riktlinjer som förordas av moderata samlingspartiet leda till en ytterligare försvagning av statsfinanserna samtidigt som den sociala tryggheten försämras för breda grupper i samhället och klyftorna ökar. Moderaterna har härigenom ställt sig vid sidan av den utveckling som förordas av såväl riksdagsmajoriteten som folkflertalet. Utskottet avstyrker motionen 2688 yrkandet 2.

Såsom utskottet tidigare framhållit skulle en fortsatt politik av det slag som de borgerliga partierna fört i regeringsställning leda in vårt land i en ytterst svårhanterlig inflationsutveckling med en kraftigt försämrad konkurrenskraft och en fortgående minskning av realinkomsterna. Om inte denna utveckling snabbt bromsas utgör den ett hot mot vår sociala och ekonomiska välfärd.

Politiken måste därför med bestämdhet och kraft läggas om och vi måste inleda det långa arbete som krävs för att återställa balansen i den svenska ekonomin. Det långsiktiga målet för budgetpolitiken måste vara att utforma denna så att den ger ett effektivt stöd åt sysselsättning och kapitalbildning samtidigt som man åstadkommer en långsiktig sanering av statens finanser. Detta kan inte åstadkommas utan en betydande förskjutning av politiken i riktning mot ökad användning av selektiva medel.

En budgetpolitik som siktar till att långsiktigt föra ut den svenska ekonomin ur den nuvarande statsfinansiella krisen måste inbegripa åtgärder som såväl förstärker budgetens inkomstsida som begränsar utgifterna. I den socialdemokratiska motionen 2692 förordas att en produktionsfaktorskatt införs fr. o. m. 1980. Den tekniska utformningen av denna nya skatt är visserligen nu föremål för en expertutredning som enligt sina direktiv har att lämna en redovisning i sådan tid att beslut i denna fråga kan fattas under höstriksdagen 1979. Enligt utskottets mening finns det emellertid skäl att redan nu ta principiell ställning för införandet av denna nya skatt på produktionen. Även om vissa tekniska problem återstår att lösa ligger det ett stort värde i att ha klarlagt att inkomstförstärkningen i det nu föreliggande perspektivet i första hand bör ske genom en skatt på produktionen. Genom ett sådant ställningstagande har man skapat klarhet i en för den fortsatta utvecklingen viktig ekonomisk-politisk förutsättning. Det förhållandet att riksdagens majoritet har beslutat att skjuta på det formella ställningstagandet till frågan om skatteomläggningen för 1980 och om dess finansiering fritar inte riksdagen från ansvaret för att genom riktlinjer för budgetpolitiken ange den linje som man bör följa i det fortsatta handlandet. I dessa riktlinjer bör då ligga såväl att finansieringen bör ske genom en skatt på produktionen som att sänkningen av den direkta skatten 1980 bör fördelas på ett sådant sätt att avtalsrörelsen för detta och kommande år underlättas. Riksdagen har tidigare i vår konstaterat att det av regeringen i prop. 1978/79:160 framlagda förslaget till skatteomläggning inte uppfyller dessa krav.

I den socialdemokratiska motionen 2692 redovisas vidare en rad olika åtgärder som tillsammans med de tidigare nämnda åtgärderna skulle leda till en förstärkning av budgeten för 1979/80 med 4 miljarder kronor och vid fullt genomslag med sammanlagt 7 miljarder kronor. Detta är visserligen en i förhållande till det totala underskottet relativt biysam förstärkning. Enligt utskottets mening representerar dock de socialdemokratiska riktlinjerna en annan färdriktning i budgetpolitiken – en färdriktning som innebär att arbetet med att ta ner de alltför stora underskotten härigenom inleds. Detta arbete måste emellertid fortsätta. Som även framhålls i motionen 2689 (c) kan i ett längre perspektiv en nödvändig minskning av budgetunderskottet inte uppnås enbart med hjälp av inkomstförstärkande åtgärder. Skulle man gå denna väg kan skattehöjningarna riskera att ge upphov till nya problem bl. a. vad avser kostnads- och prisutvecklingen. När det gäller möjligheterna att på längre sikt minska budgetunderskottet måste detta även ske genom en betydande återhållsamhet på utgiftssidan. Vid övervägandena rörande dessa möjligheter vill emellertid utskottet – i likhet med föredraganden – peka på statsbudgetens utgiftsstruktur. Såsom redovisats i propositionen utgör de statliga konsumtionsutgifterna ca 45 miljarder kronor. Härav utgör de rena förvaltningskostnaderna endast en mindre del. Utskottet delar föredragandens uppfattning att man även fortsättningsvis bör genomföra så långtgående besparingar inom den statliga förvaltningen som är möjliga med hänsyn till kraven på en fortsatt effektiv myndighetsutövning. Beträffande kravet i centermotionen 2689 att direktiv skall utfärdas till alla myndigheter avseende en ytterligt stram budgetbehandling för 1980/81 – ett krav som ingår i motionärernas förslag till program för ekonomisk-politiska åtgärder inför hösten, behandlat under punkten A. i det föregående – vill utskottet framhålla att regeringen redan i januari 1979 fastställt anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar avseende budgetåret 1980/81. Dessa anvisningar torde enligt utskottets mening kunna utgöra en tillräcklig grund för behandlingen av myndigheternas medelstilldelning för detta budgetår. I dessa anvisningar anges bl. a. att myndigheterna som huvudförslag skall utgå ifrån en anslagsnivå som utgör pris- och löneomräknat anslag minskat med 2 %.

I detta sammanhang vill utskottet påpeka att även om en besparing på 2 % kunde uppnås på hela det belopp som i budgetpropositionen redovisas för förvaltning m. m. ger detta totalt mindre än en halv miljard kronor. Utskottet vill därför instämma i föredragandens uttalande att den besparingsmöjlighet som finns på detta område inte på något avgörande sätt kan bidra till en annan inriktning av budgetpolitiken.

När det gäller de statliga investeringsutgifterna – som för budgetåret 1979/80 uppgår till icke fullt 10 miljarder kronor – kan några mera väsentliga besparingar knappast uppnås utan att detta får negativa återverkningar på den statliga affärsverksamheten och på sysselsättningsutvecklingen inom denna.

Vid sidan av de egentliga investeringsutgifterna finns på den statliga budgeten även en rad finansiella transaktioner, i första hand långivning för bostadsbyggande och studiesociala ändamål. Under senare år har dessutom förekommit en växande andel industripolitiska satsningar i form av lån och aktieköp. Under 1979/80 är den totala summan av dessa finansiella transaktioner beräknad till 12 miljarder kronor. En nedgång av denna är redan förutsedd i långtidsbudgeten genom bortfall av olika industripolitiska satsningar.

Sammantaget uppgår de statliga konsumtions-, investerings- och låneutgifterna till drygt 65 miljarder kronor. Detta innebär att de enbart utgör en dryg tredjedel av de totala statliga utgifterna. De resterande delarna av dessa utgifter – drygt 110 miljarder kronor – utgörs av transfereringsutgifter till andra sektorer i ekonomin. Den största utgiftskategorin här gäller transfereringar till hushåll – främst i form av pensioner och stöd till barnfamiljer – vilka sammantaget uppgår till drygt 40 miljarder kronor. Därefter i storlek kommer transfereringarna till kommunerna som uppgår till ca 35 miljarder kronor. Snabbast växande utgiftskategorier på transfereringsområdet har emellertid under senare år varit transfereringarna till företagen och stats-skuldräntorna.

Sammantaget uppvisar de totala transfereringarna en klart snabbare ökning än konsumtions- och investeringsutgifterna. Detta beror framför allt på den automatik som finns i fråga om utvecklingen av dessa utgifter, t. ex. genom pensionsbeloppens anknytning till prisutvecklingen. I den mån budgetunderskottet skall minskas genom åtgärder på budgetens utgiftssida måste på något sätt transfereringsutgifterna komma med i bilden. Samtidigt måste man emellertid konstatera att dessa transfereringsutgifter till en betydande del utgör basen i vårt sociala välfärdssystem. Detta gäller huvuddelen av transfereringarna till hushållssektorn men det gäller även i betydande utsträckning transfereringarna till kommunerna vilka riksdagen nyligen beslutat öka genom förstärkta bidrag till den kommunala skatteutjämningen.

En allmän utgångspunkt för ansträngningarna att dämpa den statliga utgiftsutvecklingen bör vara att detta inte får gå ut över de inkomstsvaga grupperna i samhället. Det måste vara ett viktigt mål för budgetpolitiken att infria de löften som i första hand givits till pensionärerna. Det måste också vara en viktig målsättning att fördela samhällets stöd till bl. a. barnfamiljerna på ett sådant sätt att det kommer dem som bäst behöver detta till del. Inom ramen för denna allmänna inriktning av politiken bör det dock vara möjligt att på längre sikt dämpa expansionen i den offentliga sektorns utgifter – i varje fall i förhållande till de ökningarna som registrerats under 1970-talet.

Utskottet nödgas emellertid konstatera att regeringspropositionen inte lämnar det underlag som skulle behövts för en mera omfattande genomlysning av vare sig möjligheterna till eller konsekvenserna av en sådan mera restriktiv utgiftsutveckling. Detta understryker ytterligare behovet av att

arbetet med den kommande långtidsutredningen – som bör bedrivas med största skyndsamhet – koncentreras på uppgiften att klarlägga hur en för framtiden helt nödvändig sanering av de statliga finanserna kan ske parallellt med att vi förstärker produktionskapaciteten och sysselsättningsmöjligheterna.

Vad utskottet i det föregående anfört bör, med bifall till motionen 2692 yrkandet 2, ges regeringen till känna som riktlinjer för budgetregleringen.

I *motionen 2690* (vpk) föreslås kraftigt ökade statsutgifter, bl. a. för att genomföra ett program för 100 000 nya jobb under en tolv månadersperiod. För att finansiera detta och för att dessutom nedbringa budgetunderskottet föreslås kraftiga skattehöjningar. Bl. a. föreslås en extra skatt på 1979 och 1980 års bolagsvinster med 20 procentenheter utöver nu gällande skattesats, en allmän arbetsgivaravgift, från vilken kommuner och landsting skall undantas, beräknad med 1 procent på företagets omsättning, så att den under 1979/80 inbringar minst 6 miljarder kronor samt en engångsskatt på stora förmögenheter med 10 procent på det belopp som överstiger 300 000 kr. Utskottet kan konstatera att dessa och liknande förslag tidigare behandlats av riksdagen som då funnit övervägande skäl tala emot deras genomförande. Utskottet avstyrker därför motionen 2690, yrkandena 1–3 och 5.

I *motionen 2691* (apk) hemställs (yrkandet 4) att riksdagen beslutar att som åtgärder för att förstärka statsbudgeten genomföra de skattepolitiska förslag som anges i motion 1978/79:824. I motionen 824, som under våren redan har behandlats av skatteutskottet, föreslås bl. a. att riksdagen uttalar sig för övergång till en produktionsskatt, beräknad på hela omsättningen, och för mervärdeskattens avskaffande. Utskottet avvisar av skäl som redovisats av skatteutskottet den föreslagna utformningen av en bruttoskatt. Att i det nuvarande statsfinansiella läget avskaffa mervärdeskatten förefaller inte heller välbetänt. Utskottet avstyrker motionen 2691, yrkandet 4.

Övriga motionsyrkanden

I *motionen 1108* (m) hemställs (yrkandet 4) att riksdagen hos regeringen hemställer om tillsättandet av en expertkommission med uppgift att granska den s. k. rundgången i den svenska ekonomin och föreslå åtgärder i syfte att begränsa denna. Motionärerna anför att den offentliga sektorns snabbt ökande utgifter för transfereringsändamål skapar ett motsvarande behov av snabbt ökande inkomster för att finansiera transfereringssystemet. Vi är enligt motionärerna på väg att hamna i en situation, där stat och kommun tar in allt mer pengar i form av skatter och sociala avgifter och därigenom försätter enskilda och företag i ett läge, där de just på grund av bördan av skatter och avgifter blir beroende av ytterligare ökade bidrag från det allmänna.

Motionärerna bortser enligt utskottets mening från det fördelningspolitiska

ka syftet med huvuddelen av transfereringsutgifterna. Vissa grupper i samhället mottar mera från transfereringssystemet än vad de bidrar med i form av skatter och avgifter, medan det för andra grupper förhåller sig tvärtom. Detta är ett nödvändigt uttryck för solidariteten med svaga och utsatta grupper i samhället. Utskottet kan inte heller i övrigt instämma i motionärernas beskrivning av de berörda förhållandena. Motionen 1108 yrkandet 4 avstyrks.

I *motionen 1705 (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär *dels* (yrkandet 1) en redovisning av det samlade skatte- och transfereringssystemets fördelningspolitiska effekter, *dels* (yrkandet 2) förslag om förändringar i skatte- och transfereringssystemet liksom i den del av den kommunala verksamheten som direkt påverkas av statsmakterna, syftande till återhållsamhet med offentliga utgifter, en ökning av enskilda medborgares möjlighet till självständiga prioriteringar inom det offentliga serviceutbudet och en förstärkt kommunal självstyrelse i enlighet med vad som anförts i motionen.

Beträffande yrkandet 1 vill utskottet hänvisa till sitt betänkande FiU 1978/79:23. I detta betänkande förordade utskottet att ett system skall utvecklas för löpande studier och prognoser avseende inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället. Utskottet betonade i sammanhanget vikten av att ett sådant system grundas på en uppfattning om vilka faktorer som bestämmer förändringar i denna fördelning (prisutveckling, förändringar av skatter och bidrag m. m.). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag. Mot bakgrund härav finner utskottet att riksdagen inte bör framställa någon sådan begäran som föreslås i motionen 1705 yrkandet 1.

Yrkandet 2 i motionen får enligt utskottets mening i huvudsak anses besvarat med vad utskottet anför i detta betänkande under punkt A och i det föregående under denna punkt. Frågor som rör den kommunala sektorn har utskottet också behandlat i betänkandet FiU 1978/79:35.

Med vad utskottet nu anför avstyrks motionen 1705.

I *motionen 1120 (m, c)* hemställs att riksdagen uttalar att med lagstadgade arbetsgivaravgifter skall inga andra kostnader betalas än sådana som har en direkt anknytning till den enskilde arbetsgivaren.

I *motionen 1704 (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att regeringen *snarast* förelägger riksdagen förslag om avveckling av de fiskala delarna av arbetsgivaravgifterna.

Utskottet erinrar om att riksdagen beslutat att ställningstaganden till frågan om skatteomläggning för 1980 och hur denna skall finansieras skall göras i höst. Utskottet har i det föregående förordat att riksdagen nu uttalar att finansieringen bör ske genom en skatt på produktionen. Uttalanden av det slag som föreslås i motionerna bör följaktligen inte göras. Enligt utskottets mening är dessutom allmänt hållna uttalanden som syftar till att utesluta vissa skatte- eller avgiftstyper tämligen meningslösa då de inte kan binda

riksdagen för framtiden. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1120 och 1704.

I *motionen 2692* (s) riktas kritik mot att man i årets långtidsbudget gjort ett avsteg från de gängse principerna för inkomstberäkningar i långtidsbudgetsammanshang. Dessa principer innebär att beräkningarna skall utgå från oförändrade skatteregler. I årets långtidsbudget har ett undantag gjorts från denna regel genom att man förutsatt att sådana beslut kommer att fattas att den av regeringen föreslagna skattereformen och den kommunalekonomiska reformen helt finansieras genom höjda statsinkomster.

I det nu aktuella fallet har det enligt utskottets mening funnits visst fog för en avvikelse från tidigare tillämpade regler, då en bred majoritet i riksdagen uttalat sig för en totalfinansiering av de nämnda reformerna, men det normala bör vara att tidigare tillämpade beräkningsprinciper används. Detta bör ges regeringen till känna.

Det bör noteras att om man nu gjorde en beräkning som byggde på de riksdagsbeslut som föreligger skulle denna enligt utskottets uppfattning i hög grad komma att överensstämma med de inkomstberäkningar som faktiskt redovisats i långtidsbudgeten.

Särskilda frågor

I propositionen föreslås inrättandet av en *konsolideringsfond för televerket*. Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare i budgetpropositionen framhållit vikten av att televerket har tillräckliga möjligheter till resultatutjämning mellan åren och förordat att det, som ett komplement till de konsolideringsmöjligheter televerket redan har, upprättas en särskild konsolideringsfond för verket. Förslag i frågan aviserades till kompletteringspropositionen. Trafikutskottet har i betänkandet TU 1978/79:12 anfört att utskottet inte haft något att erinra mot vad chefen för kommunikationsdepartementet sålunda anfört.

I kompletteringspropositionen erinrar föredraganden om att riksdagen tidigare medgivit att en konsolideringsfond inrättas för postverket (prop. 1975/76:100 bil. 1, FiU 1975/76:20, rskr 1975/76:173). För televerkets del innebär förslaget att, i sådana fall då verksamhetsårets resultat överstiger gällande förräntningskrav, televerket efter särskild prövning av regeringen, bör kunna få avsätta skillnaden mellan faktiskt resultat och förräntningskrav till en särskild konsolideringsfond. Avsättningen bör i bokslutet redovisas som en konsolideringsfond i balansräkningen och motsvarande medel kunna användas som rörelsekapital i verket och härvid tillgodoföras den rörliga kredit verket disponerar i riksgäldskontoret. Konsolideringsfonden bör sedan vid behov, efter särskild prövning av regeringen, kunna utnyttjas i resultatförstärkande syfte. På detta sätt ökar möjligheterna att tidsmässigt anpassa framtida erforderliga taxehöjningar till växande marknadsförutsättningar.

Utskottet har inget att erinra mot vad föredraganden anfört utan tillstyrker att en konsolideringsfond för televerket inrättas. Det bör ankomma på regeringen att fastställa de närmare reglerna för konsolideringsfonden.

I betänkandet FiU 1977/78:16 anförde utskottet vissa principiella synpunkter beträffande *finansfullmakten*. Enligt utskottets mening hade den nya typen av s. k. aktiv finansfullmakt i huvudsak fungerat väl sedan införandet våren 1975. Utskottet fann dock att vissa frågor av både principiell och mera teknisk innebörd kunde behöva ses över.

Systemet har kommit att utvecklas så att regeringen, då finansfullmakten utnyttjats för visst ändamål, senare förelagt riksdagen förslag om att anvisa medel på tilläggsbudget för ifrågavarande ändamål. Det beslut riksdagen fattat med anledning av dessa förslag har därefter givits innebörden att riksdagen dels godkänt regeringens utnyttjande av finansfullmakten för ändamålen, dels "fyllt på" fullmakten så att regeringens bemyndigande på nytt uppgått till samma belopp som före utnyttjandet av fullmakten. Utskottet anförde bl. a. att det är svårt att sakpröva regeringens förslag eftersom regeringen, med stöd av finansfullmakten, har beslutat att åtgärderna skall vidtas och verksamheten normalt har påbörjats eller i vissa fall t. o. m. avslutats. Enligt utskottet borde formerna för redovisningen till riksdagen och den prövning riksdagen har att göra i anslutning härtill övervägas. Vidare borde enligt utskottets mening vid en översyn övervägas i vilken utsträckning det finns behov av konjunkturpolitiskt motiverade bemyndiganden vid sidan av finansfullmakten samt förhållandet mellan finansfullmakten och sådana bemyndiganden. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Regeringen har redovisat sina överväganden med anledning av riksdagens begäran om en översyn i årets budgetproposition (prop. 1978/79:100 bil. 2 mom. 2 och 6 i hemställan). Föredraganden redovisar där att avsikten är att fr. o. m. budgetåret 1979/80 i kompletteringspropositionen lämna riksdagen en samlad redovisning av utnyttjandet av finansfullmakten och övriga konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden. Vid detta tillfälle bör enligt föredraganden även utgifter som uppkommit till följd av utnyttjandet av finansfullmakten regleras. Hemställan om utnyttjande av finansfullmakt för det nästföljande budgetåret bör göras vid samma tillfälle. Skulle arbetsmarknadsläget kräva insatser utöver vad som kan tillgodoses genom ianspråktagande av den givna finansfullmakten bör regeringen enligt föredraganden på tilläggsbudget hemställa om en utvidgad finansfullmakt. Det nuvarande systemet med successiva påfyllningar av finansfullmakten kommer därmed inte längre att användas.

I propositionen görs en sammanställning av de konjunktur- eller arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden vid sidan av finansfullmakten som riksdagen för budgetåret 1978/79 lämnat regeringen. Dessa bör enligt föredraganden, med ett undantag, behållas och någon teknisk sammankopp-

ling med finansfullmakten inte göras. Beträffande de s. k. konjunkturmarginalerna på affärsverken m. fl. verksamheters investeringsramar anför föredraganden att vissa skäl talar för att de såvitt gäller sysselsättningsskäl inte bör bibehållas. Investeringsramarna kan emellertid höjas av regeringen också av andra skäl. Detta behov kvarstår oförändrat. Frågan kräver enligt föredraganden ytterligare överväganden varför någon ändring av gällande regelsystem nu inte bör göras.

För 1978/79 disponerar regeringen en finansfullmakt om 2 miljarder kronor. Med tanke bl. a. på de föreslagna ändrade formerna för riksdagens ställningstagande till utnyttjandet av finansfullmakten finner föredraganden en viss uppräknig av beloppet motiverad och förordar att fullmakten för 1979/80 höjs till 2,5 miljarder kronor att användas för samma ändamål som hittills.

Utskottet finner att vad föredraganden förordat i huvudsak tillgodoser de synpunkter utskottet anfört i betänkandet FiU 1977/78:16. De nya formerna för redovisning av utnyttjandet av finansfullmakten och för riksdagens ställningstagande härtill bör undanröja de problem utskottet pekat på.

Utskottet har inget att erinra mot att övriga arbetsmarknads- och konjunkturpolitiskt motiverade bemyndiganden behålls. I sammanhanget noterar utskottet att det f. n. förekommer sådana bemyndiganden som inte förs ut i hemställan i propositioner och inte blir föremål för ett uttryckligt medgivande från riksdagens sida. Det är vidare vanligt att bemyndiganden av detta slag ger regeringen rätt att vidga besluts- och planeringsramar i obegränsad utsträckning.

Enligt utskottets mening bör bemyndiganden av här berört slag i samtliga fall bli föremål för särskilt beslut av riksdagen och således återfinnas i hemställan. I den mån inte särskilda skäl talar däremot bör bemyndigandenas omfattning också vara preciserade i form av ett belopp eller på annat sätt. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer med redovisning av de fortsatta övervägandena angående de s. k. konjunkturmarginalerna på affärsverkens m. fl. verksamheters investeringsramar.

Utskottet tillstyrker att finansfullmakten höjs till 2 500 milj. kr. för 1979/80, att disponeras för samma ändamål som hittills.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionen 1978/79:150 bilaga 2 moment 1 och motionerna 1978/79:2688 yrkandet 2, 1978/79:2689 yrkandet 3, 1978/79:2690 yrkandena 1-3 och 5 och 1978/79:2691 yrkandet 4 samt med bifall till motionen 1978/79:2692 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *tillsättandet av en expertkommission för att granska den s. k. rundgången i ekonomin* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1108 yrkandet 4,
3. beträffande *redovisning av och förändringar i skatte- och transfereringssystemet* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1705,
4. beträffande *finansiering genom arbetsgivaravgifter* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:1120 och 1978/79:1704,
5. beträffande *inkomstberäkningen i långtidsbudgeten* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2692 yrkandet 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. beträffande *finansfullmakten* att riksdagen med bifall till regeringens förslag i propositionen 1978/79:100 bilaga 2 moment 2 bemyndigar regeringen att för budgetåret 1979/80, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,
7. beträffande *formerna för redovisningen av finansfullmakten* att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 bilaga 2 moment 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
8. beträffande *konsolideringsfond för televerket* att riksdagen medger att en konsolideringsfond för televerket får inrättas i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:150 bilaga 2 moment 11.

Stockholm den 29 och 30 maj 1979

På finansutskottets vägnar

BJÖRN MOLIN

Närvarande: Björn Molin (fp), Kjell-Olof Feldt (s), Nils Åsling (c), Staffan Burenstam Linder (m), Knut Johansson (s), Torsten Gustafsson (c), Paul Jansson (s), Anton Fågelsbo (c), Arne Gadd (s), Knut Wachtmeister (m), Per-Axel Nilsson (s), Rolf Rämgård (c), Anita Gradin (s), Olle Wästberg i Stockholm (fp) och Karin Flodström (s).

dock att vid justeringen av punkten B Arne Gadd (s) och Olle Wästberg i Stockholm (fp) ej deltagit. Vid denna justering deltog Arne Pettersson (s) och Holger Bergqvist (fp).

Reservationer

vid punkten A. EKONOMIDEPARTEMENTET Den reviderade finansplanen 1979

D) beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och program för ekonomisk-politiska åtgärder* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin och Karin Flodström (alla s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Den internationella" och på s. 29 slutar med "Källa: reviderad finansplan 1979" bort ha följande lydelse:

Den internationella konjunkturutvecklingen. Den ekonomiska utvecklingen har hittills i år i stora drag följt de bedömningar som utskottet redovisade i början av detta år. Den totala produktionstillväxten inom OECD-området har varit fortsatt relativt svag. Men samtidigt har det under denna tid skett en för oss betydelsefull förskjutning i tillväxtens sammansättning. De alltmer påtagliga tendenserna till en avmattning i Förenta staterna har motvägts av en uppgång i Västeuropa. Detta gäller i synnerhet i Förbundsrepubliken Tyskland och i våra nordiska grannländer där en påtaglig förstärkning av konjunkturen ägt rum. Denna har utgjort en viktig förklaring till den svenska exportens kraftiga uppgång under senare delen av 1978 och den hittills passerade delen av 1979.

En för den närmaste tidens utveckling viktig fråga är vilka effekter den allt kraftigare uppbromsningen i USA:s ekonomi kommer att få på utvecklingen inom övriga delar av OECD-området. Det är mycket som i dagsläget talar för att det kommer att dröja ett tag innan effekterna av denna sprider sig till de för vår export verkligt betydande marknaderna. Uppgången inom dessa länder hålls i stor utsträckning i gång av faktorer som kan fortsätta att påverka efterfrågan och produktionen positivt trots en förtgående försämring i USA:s ekonomi.

Snarare ligger riskerna – även i det korta perspektivet – i den utveckling på oljeområdet som bl. a. understryks i motionen 2692 (s). Den begränsning av råoljeproduktionen som skedde i Iran fick som omedelbar effekt en relativt kraftig prisstegring, främst på den s. k. spot-marknaden. Men trots att detta bortfall av oljeproduktion nu praktiskt taget helt kompensrats av en ökad produktion i andra oljeländer har pristrycket fortsatt att öka. Den fortsatta uppgången av efterfrågan på olja har lett till kraftiga prishöjningar, inte endast på spot-marknaderna utan även på långsiktiga leveranskontrakt. Även på andra råvaror – då främst metaller – har priserna stigit markant sedan mitten av 1978. Till en del sammanhänger detta med utvecklingen på valutaområdet, till en del är det sannolikt även fråga om spekulativa prisuppgångar som sammanhänger med situationen på oljeområdet och med de tidigare oroligheterna i bl. a. Sydostasien. Även priserna på industrivaror stiger nu

klart snabbare än vad de gjorde under 1978.

Samtidigt har utvecklingen på bytesbalansområdet förändrats i negativ riktning. Anpassningen av under- resp. överskott i bytesbalanserna mellan industriländerna har blivit klart sämre. Under 1978 ökade överskotten i Japan, Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz samtidigt som Förenta staterna och flera mindre länder registrerade stora underskott. Överskottsländerna vidtog visserligen under 1978 vissa åtgärder i expansiv riktning; de nu föreliggande tendenserna inom den ekonomiska politiken pekar emellertid på att dessa länder håller på att återgå till en mera restriktiv linje i sin politik. Ovanpå detta kommer nu effekten av de starka oljeprisstegringarna och de stigande priserna i den internationella handeln. Växande obalanser i betalningarna mellan industriländerna och ett ökat inflationstryck kan sammantaget komma att föranleda en omläggning av den ekonomiska politiken i en restriktiv riktning i för vår export betydelsefulla länder.

I Förbundsrepubliken Tyskland har man redan beslutat att höja mervärdesskatten från halvårsskiftet i år. Detta sker samtidigt som prisstegringstakten nu ökar i detta land.

Enligt utskottets mening inger den internationella ekonomiska utvecklingen f. n. oro. Den allmänna ökningen av inflationstakten i den internationella handeln kan komma att föranleda en omläggning av den ekonomiska politiken i restriktiv riktning som kan komma att verka dämpande på den svenska exporten. De snabba prisstegringarna kan dessutom via ökade importpriser medföra en ökad inflation även i vårt eget land i en utsträckning som kan medföra att den inflationsklausul som finns inskriven i de centrala avtalen på arbetsmarknaden för 1979 kommer att utlösas.

Farhågor av samma slag kommer till uttryck i motionen 2689 (c) där man anser att det finns en påtaglig risk för att vi i vårt land på grund av bl. a. prishöjningsimpulser från världsmarknaden får en snabbare kostnadsutveckling än beräknat.

Utskottet nödgas i detta sammanhang konstatera att de två borgerliga regeringarnas ekonomiska politik lagt en dålig grund för att klara en situation med ökande internationell inflation. Den svaga finanspolitiken och det snabbt växande budgetunderskottet kan driva fram en inhemsk inflationsutveckling samtidigt som vi nu löper risk att gå in i en period med en förnyad internationell inflation. Vi har att möta denna situation med en försvagad industristruktur och en av den ekonomiska politiken skapad betydande överlikviditet i vår ekonomi. I de socialdemokratiska motionerna om den ekonomiska politiken under senare år har varnats för denna situation och på en rad punkter har föreslagits en alternativ inriktning av politiken som skulle lett till att vi hade stått bättre rustade att möta den nu föreliggande situationen och dess risker.

De borgerliga regeringarnas politik har även lett oss in i en mycket riskabel situation när det gäller oljeförsörjningen. Vi står nu inför ett val mellan att antingen fylla på våra oljelager till priser som kommer att medföra en påtaglig

belastning på vår utrikeshandelsbalans eller tvingas möta nästa vinter med så små oljelager att påtagliga risker uppstår för en ransoneringsituation. I det senare fallet kan man inte utesluta att detta kommer att medföra risker för störningar även i produktionen.

Trots att värdefull tid redan gått till spillo utgår utskottet ifrån att regeringen snabbt vidtar åtgärder som tryggar oljeförsörjningen och förbereder åtgärder som i görligaste mån bidrar till att effekterna på produktionen och sysselsättningen blir så små som möjligt.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige under perioden 1977–1979. Enligt bedömningarna i kompletteringspropositionen kommer den ekonomiska utvecklingen under 1979 att vara kraftigt expansiv. Bruttonationalprodukten (BNP) beräknas stiga med drygt 5 %. Praktiskt taget samtliga efterfrågekomponenter beräknas öka. Av störst betydelse är visserligen lageromslaget, som inte bidrar till någon mera långsiktig uppgång i ekonomin. Därutöver ökar emellertid såväl den privata konsumtionen som exporten med relativt höga tal.

Även enligt utskottets mening befinner sig den svenska ekonomin i en uppåtgående konjunkturfas. Men denna uppgång kommer efter två års stagnation – en stagnation som i stor utsträckning skapades av den borgerliga trepartiregeringens ekonomiska politik. Regeringens första budget 1977 var visserligen kraftigt expansiv. Denna inriktning av politiken stod sig emellertid endast tre månader. Under våren 1977 gjorde regeringen en helomvändning. Genom en rad olika åtstramningsåtgärder riktade mot löntagarna och hushållen inleddes den s. k. svångremspolitiken. Man höjde olika skatter på konsumtionen och man devalverade den svenska kronan tre gånger på mindre än ett år, vilket tillsammans med skattehöjningarna ledde till en rekordartad prisstegring under 1977. Kombinationen av en långsam internationell tillväxt och en hård inhemsk åtstramning ledde till att produktionen stod stilla under 1977 och 1978. Den privata konsumtionen gick kraftigt tillbaka och arbetslösheten steg under 1978 till en mycket hög nivå. Särskilt ungdomarna kom att drabbas hårt av den stora arbetslösheten.

Genom denna svångremspolitik skapades ett underutnyttjande av de ekonomiska resurserna i vårt land som lett till betydande produktionsförluster. Utskottet finner här anledning framhålla att denna svaga ekonomiska utveckling i första hand skapats genom den inhemska efterfrågans utveckling. Mycket i den ekonomisk-politiska debatten har uppehållit sig vid den svenska exportindustrins utveckling. Men det faktiska förhållandet är att nettoefterfrågan från utlandet (export av varor och tjänster minus import av varor och tjänster) har utgjort ett expansivt element under både 1977 och 1978. Till en del har detta kommit till stånd genom att importutvecklingen varit svagare än exportutvecklingen, men nettoeffekten har likväl varit att den konkurrensutsatta delen av vår ekonomi inte kan skyllas för den ekonomiska stagnationen. Den har i stället skapats genom en nedgång av den

privata konsumtionen och av en kraftigt försvagad kapitalbildning. I synnerhet har lageromslaget spelat en väsentlig roll.

Utskottet vill här peka på att trepartiregeringen under sin tid redovisade bedömningar av utvecklingen som senare visade sig vara grovt felaktiga och missledande. Man trodde exempelvis att BNP under 1977 skulle stiga med inemot 2 % och att den privata konsumtionen skulle öka med 2,5 %. I själva verket minskade båda kraftigt. Man trodde vidare på en fortsatt uppgång av industriinvesteringarna. I själva verket sjönk dessa med 17 % under 1977 och 18 % året därefter. Den bild som trepartiregeringen gav i sina finansplaner visade sig alltså på en lång rad punkter vara grovt missvisande.

Åtstramningen av hushållens köpkraft står i bjärt kontrast mot budgetutvecklingen. Underskottet i statens budget har vuxit i en takt som saknar sin motsvarighet tidigare i vårt land. I viss utsträckning förklaras denna försvagning av kostnader för åtgärder som satts in för att möta den arbetslöshet som åtstramningen bidrog till att driva fram. En ytterligare anledning till de försämrade statsfinanserna var de automatiska utgiftsökningar som följde av den kraftiga inflation som den borgerliga regeringens politik ledde till under 1977 och som även fick omfattande statsfinansiella konsekvenser under 1978. Den oförmåga som både trepartiregeringen och folkpartiregeringen visade att hålla en med hänsyn till läget nödvändig kontroll över statsutgifterna bidrog till att förvärra den statsfinansiella situationen.

Genom uppgången 1979 kan en del av det som förlorats under de två tidigare borgerliga regeringsåren hämtas tillbaka. Utvecklingen under de tre år då det varit en borgerlig majoritet i riksdagen blir emellertid sammantaget svag. I tablå 1 redovisas den genomsnittliga utvecklingen under dessa tre år jämfört med genomsnittet för perioden 1970–1975.

Som framgår av tablå leder inte uppgången under 1979 – trots att den är relativt kraftig – till att helhetsintrycket för de tre borgerliga åren i någon nämnvärd utsträckning förändras. Dessa år representerar en period då det ekonomiska läget kraftigt försvagats.

Redan 1976 framstod det som klart att den svenska ekonomin stod inför svåra problem. Sviterna från oljekrisen 1974–1975, den sedan dess försvagade internationella tillväxten och tillkomsten av nya industriländer skulle komma att leda till en skärpt konkurrenssituation och ett betydande behov av nydaning inom det svenska näringslivet. En viktig förutsättning för att de framtida sysselsättningskraven skulle kunna klaras var att en förnyelse och utveckling kom till stånd inom vår industri. Samma krav restes utifrån behovet att återställa balansen i våra utrikes betalningar. Som en följd härav var det också nödvändigt att begränsa konsumtionsökningarna i förhållande till de uppgångar som ägt rum under åren dessförinnan.

Mot bakgrund av den utvecklingen som faktiskt kan registreras under åren 1977–1979 – med alla de påfrestningar det inneburit för de svenska löntagarna – nödgas emellertid utskottet konstatera att utvecklingen under dessa år inte

Tablå 1. Den ekonomiska utvecklingen 1970–1975 och 1976–1979

Om ej annat anges avser uppgifterna årliga förändringar i procent.

	1970–1975	1976–1979
BNP	2,3	1,8
Privat konsumtion	1,8	0,3
Offentlig konsumtion	2,8	3,2
Industrinvesteringar	5,4	-8,0
Export av varor och tjänster	5,5	5,0
Industriproduktion	2,8	0,6
Konsumentpriser	8,3	9,3
Antal färdigställda bostäder i genomsnitt	96 400	55 100
Arbetslösa samt av betsmarknadspolitiska åtgärder berörda personer, genomsnitt/år	180 000	250 000
Genomsnittligt underskott på bytesbalansen (miljarder kr.)	-0,8	-10,7
Genomsnittligt underskott i statsbudgeten (miljarder kr.)	-6,5	-31,6

Källor: Nationalräkenskaperna samt de reviderade nationalbudgeterna under åren 1972–1979

fört oss närmare en lösning på dessa för vår framtid så centrala problemen. Politiken har visserligen lett till en kraftig åtstramning av den privata konsumtionen som lagt tunga bördor på de lägre inkomsttagarna och som skapat en onödig ökning av arbetslösheten, men de frigjorda resurserna har inte utnyttjats till en förstärkning av våra framtida produktionsmöjligheter. Det mest konkreta resultatet av löntagarnas uppföringar har i stället blivit en mycket kraftig ökning av företagens vinster. Som framgår av tablå 2 beräknas dessa öka särskilt kraftigt under 1979.

Tablå 2. Förändring i företagens driftsöverskott (brutto) 1976–1979

	Förändring sedan föregående år (milj. kr.)		
	1977	1978	1979
	-8 700	+13 100	+16 100

Källor: Konjunkturläget oktober 1978 och reviderad nationalbudget 1979

Trots denna kraftiga förbättring av företagens ekonomi har investeringarna försvagats. Särskilt kraftig har nedgången varit för industriinvesteringarna, vilka under de tre åren minskat med ca 20 %. Företagen har således inte använt sina förstärkta finansiella resurser till ökade investeringar utan har valt att i stället förstärka sin likviditet och sin finansiella ställning – detta i en utsträckning som enligt propositionen nu kräver särskilda åtgärder. Sysselsättningen inom industrin har minskat kraftigt. Detta har i sin tur lett till att den utveckling i riktning mot en förbättrad regional balans som kunde avläsas under åren fram till 1976 har brutits och ersatts med en växande regional obalans. Det har också lett till att vår exportkapacitet knappast kommer att klara de anspråk i ett längre perspektiv som ställs på denna för att vi på nytt skall återvinna vår externa balans.

Tillsammans med den dramatiska försvagningen av statens finanser lägger detta en mycket dålig grund för det fortsatta arbetet med stabiliseringen av den svenska ekonomin. De generella medlens ekonomiska politik som i så hög grad tillämpats av de båda borgerliga regeringarna har således inte kunnat lösa vårt lands ekonomiska problem utan har i stället skapat en kraftig finansiell obalans i ekonomin. Vi står nu illa rustade att lösa 1980-talets sysselsättnings- och stabiliseringsproblem.

Enligt utskottets mening skulle de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förespråkats i de socialdemokratiska motionerna under de senaste åren sannolikt lett till en bättre utveckling. I dessa har förespråkats en ökad användning av selektiva insatser för att upprätthålla efterfrågan och inrikta denna på en utbyggnad av vår produktionskapacitet. Man skulle genom en sådan politik kunnat undvika den dramatiska försvagningen av statsfinanserna och ändå fått till stånd en bättre stimulans av den reala efterfrågan än vad den borgerliga generella politiken lett till.

Målen för den ekonomiska politiken

Huvudmålen för den ekonomiska politiken är
att skapa arbete och välfärd åt alla och
att fördela produktionsresultat, förmögenheter och inflytande på ett rättvist och demokratiskt sätt.

De ekonomiska förhållandena spelar en avgörande roll för samhällets möjligheter att skapa sysselsättning och ekonomisk och social trygghet. Utvecklingen i vårt land alltsedan 1930-talet visar på ett övertygande sätt att sociala och fördelningspolitiska mål kan förverkligas både snabbare och mer genomgripande om den underliggande ekonomin är stark och expansiv. Ekonomiska framsteg och åtgärder som stärker landets produktionsförmåga utgör således viktiga medel för att uppnå mera grundläggande sociala och politiska värden.

Det är enligt utskottets mening ett viktigt krav att de växande resurserna fördelas på ett rättvist sätt och att den ekonomiska tillväxten verkligen leder till en reellt ökad jämlikhet. Ett viktigt inslag i jämlikhetspolitiken är också att

det råder balans i fråga om arbete och inkomster mellan olika delar av vårt land. Tillbakagången i dessa avseenden under åren med borgerlig majoritet i riksdagen kräver nu förnyade ansträngningar.

På samma sätt som en fortgående tillväxt av våra ekonomiska resurser så är stabila priser avgörande för ett framgångsrikt fullföljande av såväl fördelningsspolitiken som de långsiktiga sysselsättningsmålen. En fortgående inflation leder ofta till en orättvis omfördelning av ekonomiska tillgångar och utgör på sikt även ett hot mot sysselsättningen och den internationella konkurrenskraften. En dämpning av den under senare år alltför höga inflationstakten utgör därför ett nödvändigt led i en politik som syftar till att på sikt trygga sysselsättningen och att skapa en rättvis fördelning av inkomster och förmögenhet.

En viktig förutsättning för att vi skall kunna bibehålla vårt ekonomiska oberoende och på våra egna villkor förverkliga målen full sysselsättning och en rättvis fördelning av produktionsresultaten är vidare att vi på lång sikt har balans i våra utrikes affärer. Ett över många år bestående underskott leder till ett växande beroende av långivare. Betalningsbalansen kommer även att belastas med växande räntebetalningar. Den förbättring som kunde registreras i vår utrikesbalans under 1978 sammanhänger i stor utsträckning med trepartiregeringens arbetslöshetsskapande politik. I takt med att ekonomin nu tar fart finns det mot bakgrund av den svaga finanspolitiken risk för att vi på nytt kommer in i ett läge med växande underskott. Politiken måste därför inriktas på att åstadkomma en långsiktig och stabil balans i våra utrikes affärer.

Människors rätt till arbete och social trygghet är det främsta politiska målet. Utskottet kan nu konstatera att de borgerliga partiernas ekonomiska politik inte kunnat skapa förutsättningar att lösa de stora problem vi står inför under 1980-talet. Snarare har man genom en svag finanspolitik och ett ensidigt stöd till företagens vinster skapat ytterligare svårigheter att klara de stora problem vi står inför. I stället för en politik av det slag som förts måste politiken inriktas på att i samverkan mellan samhälle, löntagare och näringsliv lägga en stabil grund för framtidens sysselsättning. Detta kommer att kräva hårt arbete, men med gemensamma ansträngningar, genom långsiktighet och beslutsamhet i handlandet kan vi lösa problemen och återskapa tryggheten och tillförsikten inför framtiden.

Utvecklingen under 1979. På flera punkter finner utskottet anledning ifrågasätta de bedömningar som redovisats i den reviderade finansplanen. En av dessa gäller den optimistiska exportprognosen. Denna bygger bl. a. på förutsättningen om en vidmakthållen uppgång under 1979 inom OECD-området. Enligt OECD-organisationens senaste prognos skulle man dock ha anledning räkna med en viss försvagning av utvecklingen i vår omvärld under senare delen av 1979. Något hänsynstagande till detta synes inte ha skett i regeringens bedömningar.

Bedömningarna bygger vidare på förutsättningen om ett fortsatt återtagande av marknadsandelar. Enligt analyserna i den reviderade nationalbudgeten och den reviderade finansplanen skulle en väsentlig anledning till de återvunna marknadsandelarna vara att den svenska exportindustrin och den med importen konkurrerande industrin sänkt sina priser i jämförelse med konkurrentländernas. Samtidigt kan man med hjälp av nu tillgänglig statistik konstatera att de svenska företagen på en lång rad områden redan kraftigt höjt sina priser. Enligt den senast föreliggande konjunkturbarometern räknar man med fortsatt kraftiga prishöjningar under andra kvartalet 1979. Företagen har med andra ord inte följt den tidigare regeringens uppmaning att solidarisera sig med den förda devalveringspolitikens syften, utan de utnyttjar det utrymme som denna skapat till prishöjningar och vinstförbättringar. Detta kan emellertid få som konsekvens att den volymmässiga uppgången blir mindre än vad man beräknat i den reviderade finansplanen, vilket får verkningar på produktion och sysselsättning. Den förväntade exportökningen kan också komma att dämpas på grund av svårigheterna för skogsindustrierna att få fram den nödvändiga skogsråvaran.

I propositionen presenteras en prognos för bytesbalansen som innebär att underskottet skulle växa från ca 4 miljarder 1978 till drygt 6 miljarder 1979. På denna punkt har regeringen korrigerat konjunkturinstitutets bedömning som resulterade i ett ännu större underskott, nämligen 7,5 miljarder för 1979. Bytesbalansproblemen är således långt ifrån övervunna utan snarare kan de på nytt bli ett akut problem när vi nu går in i ett skede med en starkare tillväxt av den inhemska efterfrågan.

Den allmänna finansiella situationen – med de av budgetunderskottet förorsakade kraftiga ökningarna i penningmängd och likviditet – tillsammans med riskerna för en acceleration av de internationella priserna gör att utskottet har anledning att ifrågasätta den prognos för konsumentprisernas utveckling under loppet av 1979 som regeringen redovisar i den reviderade finansplanen. Utvecklingen på olje- och råvaruområdet kan, tillsammans med företagens tilltagande benägenhet att höja sina priser, driva fram en klart snabbare stegring av konsumentpriserna. I detta sammanhang bör nämnas att konjunkturinstitutet för sin del räknat med en större prisstegring än vad regeringen stannat för. Tendensen till höjd prisstegringstakt är en allvarlig varningssignal med tanke på konsekvenserna för arbetsmarknadens löneavtal.

I fråga om bostadsbyggandet har regeringen reviderat ner sina bedömningar i jämförelse med dem som redovisades i januari i år. Bostadsinvesteringarna beräknas nu öka endast med 5 % i volym under 1979. Redan i den socialdemokratiska motionen med anledning av finansplanen (1978/79:1124) ifrågasattes den prognos som regeringen då redovisade. I motionen konstaterades att andelen outhyrda lägenheter i nyproduktionen på nytt ökat i vissa delar av landet till följd av bl. a. den starka kostnadsstegringen i bostadsproduktionen. Hyrorna i nyproduktionen har under de

borgerliga regeringarnas tid stigit så snabbt att många bostadssökande inte har råd att ta de nya lägenheterna. Samtidigt ökar bostadsbristen. I motionen krävdes förstärkta insatser på det bostadspolitiska området och åtgärder som bättre kontrollerade kostnadsutvecklingen, eljest skulle risk föreligga för att bostadsbyggandet inte alls skulle komma upp till det tal som man räknade med i finansplanen.

Dessa farhågor har nu bekräftats. Regeringens passivitet på detta område kan leda till att inte ens det nu nedreviderade talet kommer att förverkligas. Enligt utskottets mening bör åtgärder snabbt sättas in för att avvärja en eljest hotående bostadsbrist.

Även om läget på en rad punkter fortfarande är osäkert och även om man på flera punkter kan peka på riskerna för att uppgången försvagas under loppet av året talar ändå det mesta för att den svenska ekonomin kommit in i en uppåtgående konjunkturfas. Den av regeringen förordade ekonomiska politiken är emellertid närmast avpassad för den situationen att ekonomin fortfarande skulle gå tillbaka. Utskottet återkommer senare till frågan om hur denna politik borde föras med hänsyn till den nu föreliggande situationen.

Utvecklingen under 1980 och 1981

I den reviderade finansplanen presenteras en del överslagsvisa kalkyler över utvecklingen under 1980 och 1981. Ur dessa siffror framträder en mycket ljus bild av de närmaste årens ekonomiska utveckling. Den totala produktionen kommer att öka i snabb takt. Investeringarna inom industrin skjuter fart, exporten ökar kraftigt och den privata konsumtionen tillåts öka i en takt som ligger vida över vad som var fallet under svångremspolitikens år. Konsumentprisernas ökningstakt kommer successivt att minska. Underskottet i bytesbalansen är egentligen det enda mörka inslag som redovisas – det ligger fortfarande på en långsiktigt alldeles för hög nivå.

I propositionen redovisas emellertid inga som helst förslag till åtgärder som skulle kunna förverkliga denna utveckling. Föredraganden anför visserligen att det är "en självklar uppgift för den ekonomiska politiken att så långt möjligt skapa förutsättningar för att den nu påbörjade konjunkturuppgången får en sådan styrka och varaktighet som möjliggör en återgång till en mer balanserad ekonomisk utveckling". Några åtgärder som skulle kunna skapa dessa förutsättningar redovisas emellertid inte i propositionen. Där redovisas inte heller den långa rad av problem, inte minst på det statsfinansiella området, som måste lösas för att denna utveckling skall komma till stånd.

Enligt utskottets mening har denna typ av kalkyler, som inte redovisar de ekonomisk-politiska förutsättningarna och som i långa stycken döljer de verkliga problem som vi står inför i framtiden, knappast något värde som underlag för ekonomisk-politiska ställningstaganden i riksdagen.

Utvecklingen på längre sikt

I kompletteringspropositionen redovisas även regeringens bedömning av 1978 års långtidsutredning (LU 78). Av flera skäl har emellertid denna redovisning enligt utskottets mening ett relativt begränsat värde för ställningstagandena i den ekonomiska politiken.

För det första har redovisningen av långtidsutredningen – som avser perioden 1977–1983 – inte samordnats med de mer detaljerade prognoser som redovisats för i första hand 1979 men i viss mån även för de två därpå följande åren. I ett och samma regeringsdokument har således regeringen presenterat dels årsvisa prognoser för större delen av långtidsutredningsperioden, dels de genomsnittliga utvecklingstalen för hela perioden 1977–1983 men utan att dessa olika redovisningar infogats i en sammanhängande bild.

För det andra har enligt utskottets mening regeringen inte på ett tillfredsställande sätt redovisat den ganska massiva kritik som riktats mot LU 78. Ett genomgående drag i remissinstansernas kritik har varit att LU 78 bedömt utvecklingen alltför optimistiskt och att man undertryckt för vår ekonomiska framtid väsentliga problem, bl. a. på strukturuområdet. Flera viktiga remissinstanser har vidare pekat på att LU 78 förutsatt en fördelning av produktionsresultatet mellan arbetskraften och kapitalet som varken framstår som sannolik eller önskvärd.

För det tredje lider propositionens behandling av LU 78 av samma brist på ekonomisk-politisk konkretisering som redan behandlingen av utvecklingen för åren 1980 och 1981 kännetecknas av. Man berör sålunda knappast alls det förhållandet att LU 78 byggde på förutsättningen att underskottet i den statliga budgeten skulle ha nedbringats till ca 25 miljarder kr. år 1983 samtidigt som man i samma proposition redovisar en långtidsbudget som för 1983 resulterar i ett underskott på ca 50 miljarder kr. Man talar endast i mycket allmänna ordalag om att skattechöjningar kan behövas i framtiden. Man drar inte heller ut konsekvenserna för arbetsmarknads- och regionalpolitiken av ett genomförande av den av utredningen förutsatta kraftiga ökningen av arbetskraftens rörlighet och de påtagliga riskerna för en ökad regional obalans som skulle följa av utredningens framtidsbedömningar.

Enligt utskottets mening har utvecklingen på bl. a. det statsfinansiella området inneburit att LU 78 redan är inaktuell. Varken utredningens eller regeringens bedömning av dess resultat kan läggas till grund för ställningstaganden om den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt. Riksdagen bör hos regeringen hemställa att man i samband med arbetet på den nya långtidsutredningen – som bör utarbetas skyndsamt – på ett realistiskt sätt angriper de problem som vi står inför i den svenska ekonomin. Utskottet återkommer senare till denna fråga i anslutning till behandlingen av den framtida budgetutvecklingen.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Vad riksdagen" och på s. 36 slutar med "står inför" bort ha följande lydelse:

Finanspolitikens uppläggning på kort sikt

Den reviderade finansplanen innehåller praktiskt taget inga förslag till ekonomisk-politiska åtgärder, utan den expansiva inriktningen av politiken skall tills vidare bestå. Enligt utskottets mening kräver emellertid den ekonomiska utvecklingen att politiken ges en klart annan inriktning. Den bör inriktas på den dubbla uppgiften att dels ta ner det alltför stora underskottet i den statliga budgeten, dels stimulera bostadsbyggandet och industrins investeringar, områden där aktiviteten fortfarande är alltför svag.

Utskottet ställer sig bakom förslaget i motionen 2693 att företag skall avsätta 20 % av vinsten till särskild investeringsfond, en lagstiftning som syftar till att begränsa likviditetsutvecklingen i näringslivet och samtidigt gynnsamt påverka industriföretagens investeringar.

Åtgärder bör vidtas för att göra finanspolitiken mer restriktiv. Redan under innevarande år bör budgeten stramas åt i förhållande till regeringsförslaget. Åtgärderna bör enligt utskottets mening baseras på vad som redovisas i motionen 2692.

Om den nu förutsedda konjunktur- och likviditetsuppgången kommer till stånd bör dessutom åtgärder vidtas för att åstadkomma en mer allmän finansiell åtstramning under 1980. Denna bör i första hand åstadkommas genom att man fr. o. m. den 1 januari 1980 inför den i motionen 2692 redovisade produktionsfaktorskatten. Denna bör då på det sätt som föreslagits i den socialdemokratiska motionen 1978/79:2433 kombineras med en sänkning av den direkta skatten på hushållen, utformad på sådant sätt att den underlättar avtalsrörelsen för 1980. Med utgångspunkt från de nu kända utvecklingstendenserna bör produktionskatten läggas på nivån 3 %, vilket bör ge en inkomstförstärkning i storleksordningen 7-8 miljarder kr.

Genom att redan nu markera statsmakternas inställning till såväl skattesänkningens profil som formen för dess finansiering skapar man klarhet i en för höstens avtalsrörelse viktig förutsättning. Genom detta ställningstagande markerar statsmakterna sin bestämda vilja att förhindra att en ny inflationsvåg liknande den vi hade 1977 kommer till stånd. Ett viktigt mål för den ekonomiska politiken måste i den nu föreliggande situationen vara att bryta de inflationsförväntningar som eljest kommer att uppstå.

Utskottet förordar att ytterligare åtgärder vidtas för att öka industriinvesteringarna och den tekniska utvecklingen och forskningen, på sätt som redovisas i motionen 2692. Inriktningen av den ekonomiska politiken mot ökad kapitalbildning bör vara en viktig riktlinje för den ekonomiska politiken under det kommande budgetåret.

De borgerliga regeringarnas ekonomiska politik har lagt tunga bördor på

utsatta grupper. Den har lett till växande klyftor i samhället. Åtstramningen har inte fördelats efter bärkraft, utan högre inkomsttagare och kapitalägare har fått en relativt sett förmånligare behandling under den borgerliga svångremspolitikens år.

För att motverka följderna av den borgerliga politiken förordar utskottet en förstärkning av bostadsbidragen och en höjning av de allmänna barnbidragen med 300 kr. per barn och år fr. o. m. den 1 januari 1980 i enlighet med vad som föreslagits i de socialdemokratiska motionerna tidigare i vår. Statsfinansiellt utrymme för dessa höjningar åstadkommes bl. a. genom att det socialdemokratiska skatteförslaget inte ger höginkomsttagarna de utmanande stora skattesänkningar som folkpartiregeringens skatteförslag leder till.

De av utskottet förordade riktlinjerna för den ekonomiska politiken kan sammanfattas i följande nio punkter:

1. Åtgärder på både inkomst- och utgiftssidan som – vid fullt genomslag – reducerar underskottet med 7 miljarder kr.
2. Införande av en produktionsskatt på nivån 3 % från den 1 januari 1980.
3. Sänkning av inkomstskatten 1980 genom en 10-procentig reduktion av kommunalskatten och en sänkning av marginalskatten i skiktet från 43 200 kr. till 64 800 kr.
4. Höjning av bostads- och barnbidragen.
5. Snabba åtgärder för att öka bostadsbyggandet till 70 000 lägenheter/år och för att begränsa kostnadsökningarna i bostadsproduktionen.
6. Obligatorisk vinstavsättning med 20 % i syfte att dra in företagens överlikviditet och stimulera till ökade investeringar.
7. Ytterligare investeringsstöd genom inrättande av en strukturfond och av olika utvecklingsbolag samt ökat stöd till forsknings- och utvecklingsarbete.
8. Förstärkta åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.
9. Åtgärder som tryggar oljeförsörjningen under den kommande vintern.

I motionen 2688 (m) förutsätts att den erforderliga anpassningen av den ekonomiska politiken enbart får ske genom utgiftsbegränsningar – inte genom skattehöjningar. I stället förs ett allmänt resonemang om att man genom skattesänkningar kommer att stimulera den ekonomiska aktiviteten så att statsinkomsterna ökar. Enligt utskottets mening ställer sig moderata samlingspartiet genom denna sin uppfattning helt vid sidan av en seriös diskussion om den svenska ekonomins problem. De förslag som framläggs i motionen skulle, om de genomfördes, på ett allvarligt sätt förvärra de problem med inflation och försämrad konkurrenskraft som det nu gäller att undvika. De i denna motion framlagda riktlinjerna bör enligt utskottets mening avslås av riksdagen.

I motionen 2689 (c) skisseras ett program för ekonomisk-politiska åtgärder

inför hösten. Detta sker mot bakgrunden av en i och för sig intressant analys av svagheterna i folkpartiregeringens ekonomiska politik. Samtidigt kan utskottet konstatera att de i motionen framlagda sex punkterna är alltför allmänt hållna för att kunna läggas till grund för den ekonomiska politiken. I likhet med propositionen saknar de den konkretisering som är nödvändig för att programmet skall kunna omsättas i konkret handling. Utskottet har i det föregående anvisat ett konkret utformat sådant program och avstyrker av de angivna skälen de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen 2689.

Utskottet har i det föregående utförligt diskuterat vilka riktlinjer för den ekonomiska politiken som bör gälla. De grundas på vad som angetts i motionen 2692 (s). Utskottet har därvid också anvisat konkret utformade programpunkter för ekonomisk-politiska beslut under år 1979. Med det anförda tillstyrker utskottet att den ekonomiska politiken grundas på de riktlinjer som angetts i motionen 2692, vilket bör ges regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna.

I motionen 2690 (vpk) hävdas att den ekonomiska krisen blivit en förevändning för att angripa de lönarbetandes reallöner och för statliga stödsatser, gåvor och förmåner för kapitalägarna som aldrig tidigare. Den borgerliga politiken står enligt motionärerna emellertid handfallen för de djupa och grundläggande problem kapitalismen skapar. Enligt motionärernas mening krävs att kvalitativt nya inriktningar sätts upp för den ekonomiska politiken, en politik syftande till att bana väg för en socialistisk samhällsordning. Bland de konkreta krav som förs fram i motionen att genomföras under den närmaste treårsperioden återfinns: 100 000 nya jobb på 12 månader och 300 000 nya jobb under treårsperioden, avsättning av 5 miljarder kr. varje år av vinster och stora förmögenheter till en samhällsfond, pris- och hyresstopp, avskaffande av moms på maten, 300 000 nya och sanerade bostäder, sju timmars arbetsdag för alla och nedskärning av de militära utgifterna med 2 miljarder kr. per år.

Utskottet konstaterar att de i motionen framförda kraven utgör en sammanställning av krav som riksdagen på punkt efter punkt tagit ställning till under den löpande riksdagsbehandlingen och därvid avvisat. Någon ny ingående sakprövning bör inte ske i nu förevarande sammanhang. Yrkandet att de i motionen 2690 angivna riktlinjerna bör läggas till grund för den ekonomiska politikens utformning avstyrks sålunda.

I motionen 2691 (apk) kritiseras den förda ekonomiska politiken. Några alternativa riktlinjer för den ekonomiska politiken återfinns emellertid inte i motionen, vilken följaktligen avstyrks i denna del (yrkandet 1).

Den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt

De borgerliga regeringarnas ekonomiska politik har byggt på att man genom sänkta lönekostnader och ökade företagsvinster skall lösa landets

ekonomiska problem. Politiken har givit resultat i den meningen att man verkligen åstadkommit sänkta reallöner och ökade företagsvinster. Som utskottet tidigare framhållit kan man, i likhet med vad som görs i motionen 2692, emellertid starkt ifrågasätta om detta fört oss närmare en lösning på de långsiktiga problem som vår ekonomi brottas med.

Enligt utskottets mening måste man räkna med att vi har framför oss en period av hårdnande internationell konkurrens. En grundläggande förutsättning för att vi skall kunna klara vår välfärd och på sikt skapa en full sysselsättning är att vi i tid uppmärksammar problemen och med kraft ställer om det svenska näringslivet till den nya situation som nu håller på att utveckla sig på världsmarknaderna. I ett längre perspektiv kommer vi knappast att få någon större draghjälp utifrån utan vi måste med egen kraft lösa de problem som en klart långsammare tillväxt i världsekonomin och en hårdnande konkurrens ställer oss inför.

Konkurrensen kommer sannolikt att successivt skärpas på de områden där de nya industriländerna har sina givna fördelar – nämligen de områden där de kan utnyttja de låga lönerna i kombination med en lätt kopierbar industriell teknik. Enligt utskottets mening har ändå vårt land en viktig roll att spela i det nya mönster av internationell arbetsfördelning som håller på att utveckla sig. Då måste vi emellertid välja en offensiv väg att angripa framtidsproblemen. Vi måste lösgöra de skapande krafter som finns på alla nivåer inom företagen. Vi måste ta till vara de stora fonder av yrkeskunskap och tekniskt kunnande som finns hos de många människorna i svenskt näringsliv. Vi måste lägga grunden för en varaktig expansion inom den svenska industrin. Då lägger man också den bästa grunden för en fortsatt utbyggnad av den sociala och ekonomiska välfärden.

Huvuddragen i en politik för att uppnå denna mera expansiva utveckling bör som anges i motionen 2692 vara:

- En förstärkning av näringspolitiken
- Inrättande av en strukturfond för offensiva satsningar inom industrin
- En förstärkning av den tekniska och naturvetenskapliga forskningen och utvecklingsarbetet
- En strukturuomvandling i socialt acceptabla former
- Direkt stöd till utvecklings- och investeringsprojekt
- En ökning av bostadsbyggandet.

En grundläggande förutsättning för att denna långsiktiga återhämtning skall kunna komma till stånd i den svenska ekonomin är att politiken målmedvetet inriktas på att reparera de skador som de borgerliga regeringarna åstadkommit på statens finanser. Under de borgerliga regeringarnas tid har en mycket dramatisk förskjutning av sparandet skett i den svenska ekonomin. Mellan 1976 och 1979 har den offentliga sektorns sparande försvagats med nära 20 miljarder kr. Utvecklingen inom den statliga sektorn är ännu mera dramatisk – där uppgår försvagningen till ca 30 miljarder kr. Under samma tid

har företagssektorns sparande ökat med drygt 20 miljarder kr.

Fördelningspolitiskt sett innebär detta att sparandet i samhället i betydande utsträckning privatiserats under dessa år. Det är fråga om en kraftig omfördelning av förmögenheter från den offentliga sektorn till näringslivet, dvs. från skattebetalarna till de privata kapitalägarna. Det innebär dessutom – om inte politiken läggs om – att den offentliga sektorn framöver måste ta en betydande del av de andra sektorernas sparande i anspråk. I stället för att användas för investeringar måste bl. a. en del av företagens sparande dras över till den offentliga sektorn. I ett sådant framtidsperspektiv kan man inte utesluta en betydande höjning av de långa räntorna, vilket i sin tur kommer att få klart negativa effekter på investeringsbenägenheten inom näringslivet. För att återställa det goda investeringsklimat som rådde i den svenska ekonomin under 1960-talet och början av 1970-talet måste därför den offentliga sektorns anspråk på andra sektorers sparande nedbringas.

Den kraftiga försvagning av statsfinanserna som den borgerliga regeringsperioden medfört kommer att kräva en lång återhämtningsperiod. Utskottet måste dock med beklagande konstatera att underlaget för ett närmare ställningstagande till en sådan långsiktig strategi i stort sett saknas. Den i propositionen redovisade långtidsutredningen anvisar här inga vägar. Detta understryker ytterligare behovet av att man i arbetet på den nya långtidsutredningen på ett realistiskt sätt anger olika vägar för hur vi på nytt skall kunna skapa balans och full sysselsättning i vår ekonomi.

dels utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i propositionen 1978/79:150 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1978/79:2688 yrkandet 1, 1978/79:2689 yrkandet 1, 1978/79:2690 yrkandet 4 och 1978/79:2691 yrkandena 1 och 3 samt med bifall till motionen 1978/79:2692 yrkandet 1 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *program för ekonomisk-politiska åtgärder* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2689 yrkandet 2.

2) beträffande *arbetet med den kommande långtidsutredningen* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin och Karin Flodström (alla s) som anser att den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "Långtidsutredningen har" och slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

1978 års långtidsutredning har visat på de problem den svenska ekonomin står inför. De är av mycket grundläggande natur. En djupare analys av de

alternativa handlingslinjer som kan stå till buds saknas emellertid i allt väsentligt i utredningen.

Än märkligare är att frågeställningarna i huvudsak kvarstår obehandlade sedan föredraganden tagit upp dem i den reviderade finansplanen. Inga förslag till åtgärder för att angripa problemen redovisas i propositionen.

Propositionens behandling av långtidsutredningen borde vidare ha samordnats med behandlingen av långtidsbudgeten, där det påvisas att de statsfinansiella perspektiven för de närmaste åren förändrats på ett oroväckande sätt sedan långtidsutredningen slutfördes. I propositionen diskuteras inte i vad mån detta förhållande påverkar långtidsutredningens slutsatser.

Enligt utskottets mening kan därför inte långtidsutredningen och dess bearbetning i den reviderade finansplanen läggas till grund för utformningen av den långsiktiga ekonomiska politiken i vårt land. Arbetet på en ny långtidsutredning bör därför påbörjas med det snaraste.

Resultatet av 1978 års långtidsutredning väcker vidare frågan huruvida det inte finns brister i själva den metodik som tillämpats för långtidsutredningens arbete. 1978 års LU har nått fram till slutsatser, vilka på många håll har ifrågasatts såsom oralistiska. Fördjupade studier måste därför göras inom de områden som vid remissbehandlingen visat sig vara mest kontroversiella.

Vad utskottet nu anfört rörande arbetet med den kommande långtidsutredningen bör ges regeringen till känna.

3) beträffande *system för likviditetsutjämning* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin och Karin Flodström (alla s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "I kalkylen" och på s. 31 slutar med "för bankerna" bort ha följande lydelse:

Det är mycket som talar för att den expansiva effekten av regeringens ekonomiska politik i första hand är av finansiell natur. På samma sätt som skett under 1977 och 1978 förefaller finanspolitiken att i första hand ge upphov till en ökning av företagens likviditet och deras finansiella sparande och i mindre utsträckning stimulera produktion och sysselsättning.

Likviditetsökningarna inom företagssektorn är nu så kraftiga att de enligt utskottets mening hotar återgången till en bättre balans i vår ekonomi. En förutsättning för att devalveringspolitiken skulle lyckas var att den följdes upp av en konsekvent stabiliseringspolitik. Löntagarorganisationerna tog för sin del på sig ett betydande ansvar under 1978 och 1979 för att devalveringarna skulle få sin avsedda effekt. Varken den tidigare borgerliga regeringen eller folkpartiregeringen visar emellertid ett motsvarande ansvar vid utformningen av finanspolitiken. Om inte finanspolitiken stramas åt hotar en acceleration av inflationen, en ny försvagning av vår bytesbalans och därigenom på sikt även växande svårigheter på sysselsättningens område.

Regeringen tillstår nu i kompletteringspropositionen att likviditetsutvecklingen inom näringslivet har blivit ett problem. I propositionen föreslås att ett system införs för att suga upp likviditet hos företagen genom insättningar på särskilt konto i riksbanken.

Det nu framlagda förslaget innebär ett indirekt accepterande av den kritik som från socialdemokratiskt håll sedan lång tid tillbaka riktats mot de borgerliga regeringarnas ekonomiska politik. Denna har inriktats på att skapa en kraftig likviditets- och vinstökning inom företagssektorn. Dessa medel har dock inte använts för en ökning av den reala efterfrågan utan har skapat en överlikviditet som man nu med andra åtgärder måste sterilisera. För att finansiera det väldiga underskottet i statsbudgeten måste nu statsmakterna låna tillbaka en del av den överlikviditet som man skapat inom företagen.

Enligt utskottets mening bör regeringens förslag avslås. I stället bör åtgärder vidtas som på ett effektivt sätt utnyttjar företagens nu mycket goda finansiella ställning till en ökning av investeringarna och av sysselsättningen. Utskottet förordar därför att riksdagen antar ett förslag till lag om avsättning till särskild investeringsfond vars huvudlinjer bygger på den socialdemokratiska motionen 2693.

Förslaget går ut på att företagen åläggs att betala in 20 % av företagens vinster 1979 före bokslutsdispositioner, lagernedskrivning och skatt till särskilda investeringskonton i riksbanken. Medel avsatta på dessa särskilda investeringskonton bör få disponeras efter beslut av regeringen eller – efter bemyndigande av regeringen – av arbetsmarknadsstyrelsen. Medlen bör i första hand användas för investeringar i byggnader och maskiner med sikte på en långsiktig förstärkning av sysselsättningen. Dessutom bör de även kunna utnyttjas för investeringar i energibesparande åtgärder. Vid besluten om tillstånd att utnyttja medel på dessa nya investeringsfonder bör särskild hänsyn tas till möjligheterna att utnyttja dem som ett medel i regionalpolitiken. Belopp som tas i anspråk för investeringar får icke avse mer än 75 % av kostnaderna.

Ett förslag av denna innebörd och med denna utformning bör enligt utskottets mening på ett helt annat sätt än regeringsförslaget utnyttja företagens förbättrade vinstläge och höga likviditet till en ökning av investeringarna och av sysselsättningen. Regeringsförslaget motverkar snarare en sådan utveckling genom att skapa ett lönsamt alternativ till en real investering. Genom det i motionen 2693 framlagda och av utskottet förordade förslaget uppnår man den dubbla effekten att temporärt sterilisera en del av företagssektorns likviditet samtidigt som man skapar ett förstärkt incitament för investeringar. Det tillför även regionalpolitiken ett effektivt instrument.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *system för likviditetsutjämning* att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:150 bilaga 1 moment 2 samt med bifall till motionerna 1978/79:2691 yrkandet 2 och 1978/79:2693 antar följande av utskottet utarbetade förslag till lag om avsättning till särskild investeringsfond:

Förslag till

Lag om avsättning till särskild investeringsfond

1 § Aktiebolag, ekonomisk förening och sparbank som huvudsakligen driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk skall göra avsättning till särskild investeringsfond enligt bestämmelserna i denna lag.

Företag, som avses i första stycket, får vid beräkning av nettointäkt av rörelse eller jordbruksfastighet enligt kommunalskattelagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt göra avdrag för belopp, som avsättes till särskild investeringsfond. Avdraget göres vid inkomstberäkningen för den förvärvskälla, till vilken företagets huvudsakliga verksamhet hänför sig.

Denna lag gäller icke företag, som år 1980 första gången taxeras för inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet.

2 § Avsättning till särskild investeringsfond skall göras med belopp, som motsvarar tjugo procent av den vinst som hänför sig till beskattningsår för vilket taxering i första instans sker år 1980 eller, om företaget då icke skall taxeras för inkomst, år 1981. Årsvinsten beräknas enligt andra stycket av anvisningarna till 3 § lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning. Årsvinsten skall ökas med belopp, som tagits i anspråk för av- eller nedskrivningar eller koncernbidrag utöver vad som kan godtas vid inkomsttaxeringen. Understiger årsvinsten efter nyssnämnda justering 100 000 kr., behöver avsättning till särskild investeringsfond icke ske.

Omfattar beskattningsåret kortare eller längre tid än tolv månader, skall vid tillämpning av första stycket årsvinsten jämkas med hänsyn härtill. Skall företaget taxeras för två beskattningsår, sammanlägges årsvinsten för de båda beskattningsåren varefter den jämkas med hänsyn till de båda beskattningsårens sammanlagda längd.

3 § Företaget skall med angivande av firma och postadress inbetala medel, som enligt denna lag skall avsättas till särskild investeringsfond, till riksbankskontor. Medlen insättes på ett särskilt konto (särskild investeringskonto). Medlen anses inbetalda den dag de kommit riksbanken till handa.

På inbetalda medel utgår ränta för år efter en räntefot, som motsvarar

riksbankens diskonto, från den dag, då medlen enligt 4 § första och andra styckena senast skall inbetalas. Har medel insatts före denna dag utgår för tiden fram till dess inbetalningsskyldigheten enligt 4 § första och andra styckena senast skall fullgöras ränta för år efter en räntefot som med tre procentenheter överstiger diskontot eller, om medlen insatts före den 1 oktober 1979, efter en räntefot som med fyra procentenheter överstiger diskontot. Upplupen ränta får lyftas endast i samband med att medel enligt 7 § utbetalas.

4 § Företaget skall senast den dag då det enligt 34 § taxeringslagen (1956:623) senast skall avlämna allmän självdeklaration för beskattningsåret, dock senast den 31 mars, inbetala det belopp som enligt denna lag skall avsättas till särskild investeringsfond.

Skall företaget ej taxeras år 1979, är företaget skyldigt att göra preliminär inbetalning till riksbanken med belopp, som motsvarar tjugo procent av den årsvinst, beräknad enligt 2 §, som hänför sig till det eller de beskattningsår varför taxering skett år 1979. Detta belopp skall inbetalas senast den 31 mars 1980. Finner företaget, vid avlämnandet av sin allmänna självdeklaration till 1981 års taxering, att avsättning till särskild investeringsfond på grund av bestämmelserna i denna lag skall ske med större belopp än vad som preliminärt inbetalats, skall företaget inbetala vad som fattas senast den dag då deklARATIONEN skall avlämnas.

Företaget skall senast den dag då det skall göra inbetalning enligt första eller andra stycket till länsstyrelsen i det län där företaget skall taxeras till statlig inkomstskatt lämna skriftlig uppgift om den beräkning som ligger till grund för inbetalningen. Uppgift lämnas på blankett enligt formulär som riksskatteverket fastställer. Bestämmelserna i 50 § taxeringslagen (1956:623) om självdeklaration äger motsvarande tillämpning på uppgift som här avses.

Länsstyrelsen fastställer så snart det kan ske storleken av det belopp varmed inbetalning skall göras. Meddelas icke beslut innefattande sådan fastställelse inom sex månader efter utgången av det kalenderår då inbetalningen skolat ske, anses skyldigheten att göra inbetalning fastställd i enlighet med uppgift, som företaget lämnat enligt tredje stycket.

Är det belopp som företaget inbetalat till särskilt investeringskonto för lågt beräknat med hänsyn till bestämmelserna i 2 §, förelägger länsstyrelsen så snart det kan ske företaget att inom den tid länsstyrelsen bestämmer inbetala det belopp som fattas. Är det belopp som företaget inbetalat till särskilt investeringskonto för högt och föreligger ej anledning till antagande att ökad inbetalningsskyldighet skall uppkomma för företaget till följd av ändring av företagets taxering, förordnar länsstyrelsen om återbetalning av överskjutande belopp jämte därå belöpande ränta enligt 3 § andra stycket.

5 § På belopp, som skall inbetalas enligt 4 § femte stycket, skall företaget erlägga ränta för år räknat med tolv procent från och med månaden efter den då inbetalning skolat ske enligt 4 § första eller andra stycket till och med den månad då inbetalning skall ske enligt länsstyrelsens beslut, dock ej i något fall för längre tid än ett år. Räntan skall inbetalas inom den tid som anges i länsstyrelsens beslut.

Ränta enligt första stycket tillfaller statsverket.

Har beslut, som föranlett ränta enligt första stycket, ändrats på sådant sätt att ränta icke skulle ha utgått eller skulle ha utgått med lägre belopp om ändringsbeslutet beaktats vid ränteberäkningen, skall ny beräkning av ränta göras och för mycket påförd ränta återbetalas.

6 § Riksbanken lämnar företaget bevis om inbetalning till särskilt investeringskonto. Vidare skall riksbanken lämna uppgift om inbetalningen till länsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. I fråga om sådan uppgift äger bestämmelserna i 7 § lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning motsvarande tillämpning. Uppgiften skall innehålla upplysning om tidpunkten för inbetalningen.

Hos riksbankens huvudkontor i Stockholm föres register över samtliga särskilda investeringskonton.

7 § Regeringen eller, efter regeringens förordnande, arbetsmarknadsstyrelsen får efter ansökan medge att medel, som inbetalats till särskilt investeringskonto och därå belöpande ränta enligt 3 § andra stycket, under tid och under de villkor i övrigt som därvid bestämmes får tagas i anspråk för ändamål som avses i 11 och 14 §§ lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning. Medgivande som nu sagts får inte lämnas såvida inte minst tjugofem procent av investeringskostnaden betalas av det sökande företaget. Ansökningen skall vara åtföljd av yttrande från arbetstagarnas i det sökande företaget organisationer.

Beslut att medel, som inestår på särskilt investeringskonto, får tagas i anspråk tillställs företaget, länsstyrelsen och riksbanken. Efter framställning av företaget skall riksbanken utbetala belopp i enlighet med beslutet från företagets särskilda investeringskonto. Vid utbetalning skall tidigare gjord inbetalning tas i anspråk före senare gjord inbetalning.

Efter utgången av år 1981 äger företaget efter uppsägning hos riksbanken utfå vad som återstår på kontot av inbetalda medel och ränta.

Om utbetalning enligt andra och tredje styckena underrättar riksbanken arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen.

8 § Har medel, som inestår på särskilt investeringskonto tagits i anspråk för ändamål som avses i 11 och 14 §§ lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning, utgör medlen skattepliktig inkomst för företaget. Har medel använts för investeringar i maskiner, byggnader och andra anläggningar för stadigvarande bruk utgör dock endast nittio procent av de medel

som tagits i anspråk för sådant ändamål skattepliktig inkomst.

Utbetalas belopp, som inestår på särskilt investeringskonto enligt 7 § tredje stycket, skall beloppet omedelbart tagas upp som skattepliktig intäkt i den förvärvskälla vari fondavsättningen gjorts.

9 § Har aktiebolag i direkt ägo aktier motsvarande mer än nio tiondelar av aktiekapitalet i ett eller flera aktiebolag, kan regeringen eller, efter regeringens förordnande, arbetsmarknadsstyrelsen medge att särskild investeringsfond hos ett av bolagen vid tillämpningen av denna lag helt eller delvis övertages av ett annat av bolagen. Därvid anses fondens medel avsatta i det övertagande bolaget på tid då det överlåtande bolaget avsatte medlen.

Har beslut om övertagande av särskild investeringsfond meddelats, skall den myndighet som meddelat beslutet lämna underrättelse härom till länsstyrelsen och riksbanken. Efter framställning av det överlåtande bolaget skall riksbanken överföra medel som inestår på särskilt investeringskonto för bolaget till ett motsvarande konto för det övertagande bolaget. Därvid skall tidigare av det överlåtande bolaget gjord inbetalning tas i anspråk före senare gjord inbetalning. Om överförandet skall riksbanken underrätta de bolag varom fråga är samt länsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen.

10 § Medel, som utbetalats från särskilt investeringskonto i enlighet med medgivande, skall företaget återbetala till riksbanken i den mån medlen icke använts enligt medgivandet eller därmed förenat villkor.

Arbetsmarknadsstyrelsen meddelar beslut om återbetalning och den tid inom vilken återbetalning skall ske. Beslutet tillställs, förutom företaget, länsstyrelsen och riksbanken. För det beskattningsår, varunder beslut om återbetalning meddelas, skall till beskattning upptas ett belopp motsvarande en tiondel av vad som enligt beslutet skall återbetalas. Föreligger synnerliga skäl, får regeringen medge befrielse från denna beskattningsåtgärd.

11 § Betalar företag icke belopp inom tid eller på sätt som föreskrives i denna lag, skall länsstyrelsen besluta om indrivning enligt de bestämmelser som gäller vid indrivning av skatt enligt uppbördslagen (1953:272). Restavgift enligt 58 § 1 mom. lagen utgår på beloppet, varvid 58 § 2 mom. samma lag äger motsvarande tillämpning.

12 § Mot beslut av länsstyrelsen enligt denna lag som icke rör anstånd med inbetalning föres talan hos kammarrätten genom besvär. Besvärshandlingen skall vara inkommen inom två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet. Mot kammarrättens beslut får talan icke föras. Har talan förts mot länsstyrelsens beslut, får länsstyrelsen, efter hörande av skattechefen, medge anstånd med inbetalningen helt eller delvis. Mot länsstyrelsens beslut i fråga om anstånd får talan icke föras.

Talan mot arbetsmarknadsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär. Är beslut om återbetalning enligt 10 § andra

stycket föremål för regeringens prövning, skall arbetsmarknadsstyrelsen medge anstånd med återbetalningen.

13 § Föreligger synnerliga skäl, får regeringen medge befrielse helt eller delvis från skyldighet att göra avsättning till särskild investeringsfond eller att göra preliminär inbetalning. Regeringen får även medge att inbetalning som avses i denna lag får göras vid senare tidpunkt. I samband med medgivande i sistnämnda hänseende skall ränta enligt 5 § första stycket utgå för tid som regeringen bestämmer.

14 § Har företag i samband med skyldighet att göra avsättning till särskild investeringsfond eller inbetalning till särskilt investeringskonto vidtagit åtgärd, som kan antagas ha tillkommit i syfte att undgå eller få lindring i denna skyldighet, fastställer länsstyrelsen det belopp varmed inbetalning skall ske som om åtgärden ej vidtagits.

15 § Har skriftlig uppgift icke lämnats enligt 4 § tredje stycket, skall företaget anmanas att avge sådan uppgift. I anmaning får vite föreläggas. I fråga om fullgörande av skyldighet att avge uppgift äger 47 § taxeringslagen (1956:623) motsvarande tillämpning. Lämnas ej uppgift eller kan det belopp varmed inbetalning skall göras icke tillförlitligen beräknas med ledning av uppgiften, uppskattar länsstyrelsen inbetalning till skäligt belopp.

16 § Den som till ledning för myndighets beslut i fråga om inbetalning enligt denna lag avger handling med oriktig uppgift och därigenom föranleder att sådan inbetalning sker med för lågt belopp dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som med avsikt att inbetalning skall ske med för lågt belopp underlåter att avge handling och därigenom föranleder att för låg inbetalning sker.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första stycket.

Ansvar enligt första stycket inträder ej för den som frivilligt vidtager åtgärd, som leder till att inbetalningen kan ske med rätt belopp.

17 § Företag, som gjort avsättning till särskild investeringsfond eller övertagit sådan fond, är pliktigt att lämna sådana uppgifter som anges i 25 § lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

Beträffande sådana uppgifter äger 26 och 27 §§ nämnda lag motsvarande tillämpning.

18 § Hos arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelse skall föras register över särskilda investeringsfonder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Är årsvinst, varav avsättning till särskild investeringsfond skall ske enligt denna lag, hänförlig till räkenskapsår som avslutats före den 1 juni 1979, får avsättningen i stället ske i räkenskaperna för det närmast påföljande räkenskapsåret. Inbetalning skall dock även i sådant fall ske enligt 4 §.

vid punkten B. BUDGETDEPARTEMENTET Reviderat budgetförslag 1979/80 m. m.

beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

4) av Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Torsten Gustafsson (c), Anton Fågelsbo (c), Rolf Rängård (c) och Holger Bergqvist (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Sedan regimskiftet" och på s. 64 slutar med "yrkandet 4" bort ha följande lydelse:

Sedan utskottet i betänkandet FiU 1978/79:20 behandlade budgetförslaget för budgetåret 1979/80 har betydelsefulla förändringar som rör statsbudgeten ägt rum. På flera viktiga områden har propositioner och motioner lagts fram som berör budgetens utgiftssida och beslut fattats i riksdagen. Förslag till olika skatteförändringar har presenterats. Slutligen har riksrevisionsverket presenterat en förnyad beräkning av budgetens inkomstsida.

I tabell 11 visas den i propositionen beräknade utvecklingen av totalbudgetens saldo 1977/78–1979/80.

Tabell 11. Utvecklingen av totalbudgetens saldo 1977/78–1979/80

(Milj. kr.)

	1977/78	1978/79		1979/80		Förändring	
	Utfall	Budget-prop.	Ny beräkning	Budget-prop.	Ny beräkning	Från utfall 1977/78 till ny beräkning 1978/79	Från ny beräkning 1978/79 till ny beräkning 1979/80
Inkomster	112 113	116 209	117 686	126 819	129 626	+ 5.0	+10.1
Utgifter	137 292	160 877	159 978	171 869	177 829	+16.5	+11.2
Saldo	-25 179	-44 668	-42 292	-45 050	-48 203		

Det bör uppmärksammas att inkomsterna räknats upp mot bakgrund av att antagandena om lönesummans ökningstakt justerats upp med en halv procentenhet för år 1979 och med en procentenhet för år 1980 jämfört med vad som angavs i budgetpropositionen.

I det konjunkturläge vi nu befinner oss skulle man haft anledning förvänta sig ett minskat budgetunderskott, till följd av både att tillväxten av lönesumman ger ökade skatteinkomster och att behovet av arbetsmarknads- och näringspolitiska insatser minskar. I stället redovisas i propositionen ett ökat budgetunderskott jämfört med vad som redovisades i budgetpropositionen. Ökningen i statsinkomster med 2.8 miljarder kr. motverkas nämligen

av en utgiftsökning på ca 6 miljarder kr. Utgiftsökningarna är enligt föredraganden i stor utsträckning hänförliga till finansiella kriser i vissa företag. Medelsbehovet för dessa insatser har visat sig bli större än vad som tidigare framstod som sannolikt. Vidare sker en förskjutning av utgifter för bl. a. industripolitiska insatser från 1978/79 till 1979/80. Sålunda beräknas budgetutfallet för 1978/79 nu inbegripa en ökning av anslagsbehållningarna med ca 4 miljarder kr. och en minskning av anslagsbehållningarna under 1979/80 med 4 miljarder kr.

Riksdagen har när utskottet justerar detta betänkande ännu inte slutfört behandlingen av budgetförslaget. Beslut saknas fortfarande på områden som har stor betydelse för den slutliga utformningen av statsbudgeten för 1979/80. Till dags dato har enligt utskottets beräkningar riksdagsbehandlingen (av riksdagen fattade beslut och utskottens ställningstaganden) lett till utgifter som med ca 400 milj. kr. överstiger regeringens förslag. På inkomstsidan har riksdagens beslut på ett par väsentliga punkter avvikit från regeringens förslag. Dessa avvikelser får dock sammantaget mycket begränsade effekter på totalbudgetens inkomster.

Utöver riksdagsbehandlingen av regeringens förslag har en väsentlig faktor tillkommit som påverkar budgeten för 1979/80. Enligt en senare prognos än den regeringen kunnat ta hänsyn till över budgetutfallet för 1978/79 har riksrevisionsverket gjort bedömningen att ytterligare utbetalningar om tillsammans drygt 2 miljarder kr. kommer att skjutas från 1978/79 till 1979/80.

Utskottet vill i detta sammanhang något kommentera frågan om anslagsbehållningarnas utveckling. Under de senaste åren har mycket stora anslag anvisats för åtgärder inom arbetsmarknads- och industripolitiken. Dessa belopp har inte utbetalats i samma takt som de anvisats, varför betydande medelsbehållningar byggts upp på reservations- och investeringsanslag. Vid utgången av 1977/78 uppgick dessa behållningar till 16,6 miljarder kr. I statsbudgeten för 1978/79 beräknades att 3 miljarder kr. av dessa medel skulle förbrukas. I kompletteringspropositionen anges nu i stället att en ytterligare uppbyggnad av anslagsbehållningar på ca 4 miljarder kr. beräknas ske under 1978/79. RRV:s senaste budgetprognos tyder på att uppbyggnaden kommer att uppgå till 6,1 miljarder kr. Orsakerna till denna förändring från en beräknad reservationsmedelsförbrukning på 3 miljarder kr. till en reservationsmedelsuppbyggnad på drygt 6 miljarder kr. är dels att man tidigare något överskattat utbetalningstakten, dels att nya anslag anvisats under loppet av budgetåret som inte helt hinner utbetalas. Detta innebär att man skulle gå in i budgetåret 1979/80 med anslagsbehållningar på närmare 23 miljarder kr.

Den snabba ökningen av anslagsbehållningarna (+12,7 miljarder kr. på två budgetår) har föranlett en utförligare redovisning i kompletteringspropositionen än vad som tidigare varit brukligt. Av denna redovisning och av riksrevisionsverkets senaste budgetprognos kan utläsas att närmare hälften av de samlade anslagsbehållningarna hör hemma inom industridepartemen-

tets område och därav en stor andel på anslag till stöd för varvsnäringen.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att riksdagen i februari uttalade att regeringen borde utarbeta en samlad redogörelse för gjorda åtaganden på industripolitikens område (FiU 1978/79:20, rskr 1978/79:145). Denna redogörelse borde om möjligt läggas fram i den industripolitiska propositionen. I detta sammanhang borde regeringen också belysa vilka möjligheter som, bl. a. med hänsyn till konjunkturförhållandena, finns att begränsa transfereringarna till företagssektorn. Utskottet noterar att varken en samlad redogörelse eller en belysning av möjligheterna att begränsa de gjorda industripolitiska åtagandena ännu presenterats för riksdagen. Vissa sammanställningar har på utskottets förfrågan under beredningen av detta ärende under hand överlämnats till utskottet från industridepartementet.

I propositionen diskuteras, mot bakgrund av anslagsbehållningarnas storlek, frågan om regeringens kontroll över dessas utveckling. Föredraganden finner att regeringen i och för sig besitter erforderliga instrument för att bestämma reservationsmedelsförbrukningen. Det är emellertid i många fall i strid med anslagens syfte att löpande styra medelsförbrukningen. Följaktligen är det svårt att förutse förändringar i anslagsbehållningarna. Vid en avvägning mellan kravet på en effektiv myndighetsutövning och möjligheterna att använda anslagsbehållningarna som ett instrument i konjunkturpolitiken överväger enligt föredraganden i de flesta fall det förstnämnda intresset.

En icke avsedd förbrukning av större omfattning av anslagsbehållningar på enskilda anslag kan dock förhindras, framhåller föredraganden. En uppkommen reservation kan inte förbrukas utan att regeringen direkt eller indirekt genom delegering till myndigheterna godtagit att så sker. Föredraganden avser att ta initiativ till att i regleringsbrev under reservations- och investeringsanslag införa begränsningar för medelsförbrukningen om inte särskilda skäl talar däremot. Föredraganden uttalar också sin avsikt att noggrant följa utvecklingen av reservationsmedelsförbrukningen för att vid behov vidta erforderliga åtgärder.

Utskottet, som redan tidigare uppmärksammat problemet med de snabbt växande anslagsbehållningarna (FiU 1978/79:20 s. 51), noterar med tillfredsställelse att dessa nu blivit föremål för en mera ingående analys än tidigare. Utskottet har ingen annan mening än föredraganden i fråga om vikten av att regeringen har möjligheter att kontrollera reservationsmedelsförbrukningen. Det bör dock framhållas att resultatet likväl torde bli att betydande delar av statens utgifter för stöd till finansiellt svaga företag m. fl. industripolitiska insatser, om vilka beslut fattats mot bakgrund av det ekonomiska läge vårt land befunnit sig i under de senaste åren, kan komma att utbetalas först i en situation där konjunkturen vänt uppgåt och likviditeten starkt vuxit inom näringslivet. Just mot denna bakgrund är en närmare analys av möjligheterna till omprövning av redan gjorda åtaganden på detta område värdefull.

För budgetåret 1979/80 gör regeringen, som utskottet i det föregående

konstaterat, bedömningen att vi får en minskning av anslagsbehållningarna med 4 miljarder kr. Bedömningen görs mot bakgrund av antagandet att det sker en ökning under 1978/79 med ca 4 miljarder kr. och att behållningarna vid ingången av 1979/80 därför skulle uppgå till 20,5 miljarder kr. Riksrevisionsverkets här redovisade prognos innebär en ytterligare ökning av anslagsbehållningarna under 1978/79 med drygt 2 miljarder kr. Det är enligt utskottets mening fullt tänkbart att denna ytterligare ökning är ett uttryck för att regeringens bedömning fortfarande, trots den mera ingående analys som gjorts, grundas på en överskattning av utbetalningstakten. Utskottet har emellertid inget underlag för att i detta avseende göra någon annan bedömning än den regeringen gjort. De ökade anslagsbehållningarna enligt riksrevisionsverkets prognos sammanhänger dessutom till den helt dominerande delen med ändrad utbetalningstidpunkt i fråga om ett litet antal mycket stora anslag. För dessa kan det med relativt stor säkerhet sägas att utgifterna kommer att belasta budgetåret 1979/80. Utskottet gör därför den bedömningen att anslagsbehållningarna kommer att minska med 6 miljarder kr. under 1979/80. Det bör understrykas att denna bedömning innehåller en hög grad av osäkerhet. Denna osäkerhet gäller också t. ex. behovet av ytterligare arbetsmarknads- och industripolitiska insatser under tiden framöver och därmed frågan om det belopp på 4 miljarder kr. som i det reviderade budgetförslaget förts upp under anslaget Oförutsedda utgifter.

Med de förutsättningar som nu är för handen, med hänsynstagande till föreliggande riksdagsbeslut om anslag och till utskottets bedömning av anslagsbehållningarnas utveckling, kan budgetunderskottet för 1979/80 beräknas komma att uppgå till ca 50 miljarder kr.

Detta är en utveckling som enligt utskottets mening inger stark oro, även om man tar i beaktande att i utgifterna för 1979/80 alljämt ingår betydande belopp för arbetsmarknads- och industripolitiska insatser. När ekonomin nu gradvis närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande måste budgetunderskottet minskas.

Den oro det finns anledning känna inför budgetläget 1979/80 minskar inte vid ett studium av den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen. Tvärtom förstärks utskottets uppfattning att en uppstramning av statsfinanserna blir en central ekonomisk-politisk uppgift under den närmast framförliggande perioden.

Det bör hållas i minnet att långtidsbudgetens beräkningar bygger på mycket speciella förutsättningar. På utgiftssidan upptas endast konsekvenserna av fattade beslut och gjorda åtaganden. Ser man bakåt i tiden kan det konstateras att långtidsbudgetarnas kalkyler alltid visat en utgiftsutveckling som vida understigit den faktiskt realiserade utvecklingen. Detta är en direkt följd av beräkningsmetodiken.

Beträffande beräkningarna i långtidsbudgeten bör vidare framhållas att en snabb återgång till fullt kapacitetsutnyttjande i ekonomin förutsätts. De extraordinära insatserna på arbetsmarknads- och näringspolitikens områden,

som i hög grad präglat utgiftsutvecklingen under de senaste budgetåren, har alltså ingen motsvarighet på långtidsbudgetens utgiftssida. Vidare förutsätts en förhållandevis god real utveckling genom att BNP antas öka med 3 % årligen. Föredraganden konstaterar i sammanhanget att variationer i de antaganden rörande den framtida pris- och löneutvecklingen m. m. som legat till grund för långtidsbudgetkalkylen inte i avgörande grad påverkar saldo-utvecklingen. Av kalkylen kan enligt föredraganden dras slutsatsen att de statliga budgetunderskotten blir bestående på i stort sett nuvarande nivå med de förutsättningar som gällt. Realistiska alternativa antaganden rörande den framtida ekonomiska utvecklingen rubbar inte i någon avgörande grad denna slutsats, framhåller föredraganden.

Ett bibehållande av budgetunderskottet på den nuvarande nivån för längre tid är, som utskottet redan i det föregående i detta betänkande och i tidigare betänkanden anfört, inte möjligt. Det finns flera skäl härför. Ett är att en allt större del av statsinkomsterna då måste användas för att betala räntor på statsskulden. De kreditpolitiska konsekvenserna av en sådan utveckling har utskottet berört under föregående punkt i detta betänkande. En utveckling som den i långtidsbudgeten skisserade innebär dessutom att vårt handlingsutrymme i ett framtida läge, då ekonomin på nytt kan gå mot lägre kapacitetsutnyttjande och ökad arbetslöshet, blir klart beskuret.

Åtgärder måste alltså vidtas för att förhindra en utveckling liknande den som långtidsbudgetens kalkyler pekar mot.

I fråga om sättet att angripa det problem som budgetunderskottets storlek utgör har skiljaktiga ståndpunkter kommit till uttryck. I huvudsak kan två huvudlinjer följas: ökade statsinkomster eller sänkta statsutgifter. En kombination av dessa handlingslinjer är självklart också möjlig.

I *motionen 2692 (s)* redovisas ett budgetalternativ som anges ge en förstärkning av budgeten med 4 miljarder kr. Denna beräkning har i huvudsak den utgångspunkten att en produktionsfaktorskatt införs per 1 januari 1980 på ett sådant sätt att den inbringar 3 750 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Utskottet vill först påpeka att en majoritet i riksdagen för kort tid sedan beslutat skjuta frågan om vilka skattepolitiska åtgärder som behöver vidtas till nästa riksmöte. I denna majoritet ingick de socialdemokratiska ledamöterna. Utskottet finner det då förvånande att motionärerna nu räknar med en inkomstförstärkning som följd av ett skatteförslag som enligt motionärernas egen uppfattning skall behandlas först i höst. Detta går inte ihop med den kritik motionärerna riktar mot regeringens inkomstberäkningar.

I det vidare och längre perspektivet vill utskottet anknyta till vad som anförs i propositionen och motionen 2689 (c). Den nödvändiga minskningen av budgetunderskotten kan inte uppnås enbart med hjälp av inkomstförstärkande åtgärder, eftersom alltför stora skattehöjningar riskerar att ge upphov till nya problem bl. a. vad avser kostnads- och prisutvecklingen. Nödvändiga inkomstförstärkningar skall ges en sådan utformning att

lönerörelsen underlättas och sysselsättningen långsiktigt tryggas genom att näringslivets konkurrenskraft vidmakthålles.

I motionen 2688 (m) anförs att vi nu har slagit emot skattetaket. Den erforderliga anpassningen av budgetpolitiken måste enligt motionärerna ske genom utgiftsbegränsningar. Motionärerna anger att stora besparingsmöjligheter finns inom arbetsmarknads- och näringspolitikens områden. Den ökande volymen transfereringar till hushållen måste ses över, anser motionärerna, som också framhåller att en större del av den offentliga verksamheten bör kunna avgiftsfinansieras.

När det gäller möjligheterna att minska budgetunderskottet genom besparingar vill utskottet, i likhet med föredraganden, peka på statsbudgetens utgiftsstruktur. Det är härvid mest relevant att studera utgifterna grupperade efter deras realekonomiska innebörd, alltså uppdelade på konsumtionsutgifter, investeringar, transfereringar och finansiella transaktioner. Tabellerna 12–14 är hämtade från långtidsbudgeten.

Tabell 12. Konsumtions- och investeringsutgifternas utveckling
(Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1973/74–1977/78	Anslag 1979/80		Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84
		Avrundat nominellt belopp	Andel av totala statsutgifterna	
Statliga konsumtionsutgifter	+3,9	45 400	25,5	+0,3
varav försvar		14 300	8,0	
utbildning och forskning		4 700	2,6	
vägunderhåll		3 100	1,7	
förvaltning m. m.		23 300	13,1	
Statliga investeringsutgifter	+0,5	9 100	5,1	–2,5
Summa statliga konsumtions- och investeringsutgifter	+3,1	54 500	30,6	0,0

Som framgår av tabellen utgör de statliga konsumtionsutgifterna ca 45 miljarder kr. Härav utgör de rena förvaltningskostnaderna endast en mindre del. Utskottet delar föredragandens uppfattning att man även fortsättningsvis bör genomföra så långtgående besparingar inom den statliga förvaltningen som ryms inom ramen för en fortsatt effektiv myndighetsutövning. Beträffande kravet i motionen 2689 att direktiv skall utfärdas till alla myndigheter avseende en ytterligt stram budgetbehandling för 1980/81 – ett krav som ingår i motionärernas förslag till program för ekonomisk-politiska åtgärder inför hösten, behandlat under punkten A i det föregående – vill utskottet framhålla att regeringen redan i januari 1979 fastställt s. k. årliga anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar avseende budgetåret 1980/81. Dessa anvisningar torde enligt utskottets mening väl fylla de krav motionä-

terna ställer. I anvisningarna anges bl. a. att myndigheterna som huvudförslag skall utgå från en anslagsnivå som utgör pris- och löneomräknat anslag minskat med 2 %.

I detta sammanhang vill utskottet endast påpeka att även om en besparing på 2 % kan uppnås på hela det belopp som i tabellen anges som förvaltning m. m. ger detta totalt mindre än en halv miljard kr. Utskottet kan därför instämma i föredragandens uttalande att den besparingspotential som här finns uppenbarligen inte ensam kan bidra till en avgörande minskning av budgetunderskottet.

I fråga om statens investeringsutgifter är, som föredraganden framhåller, några betydande långsiktiga besparingar svåra att uppnå utan negativa återverkningar för den långsiktiga samhällsekonomiska avkastning som är syftet med den statliga investeringsverksamheten.

Tabell 13. Finansiella transaktioners utveckling

(Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå)

	Genom- snittlig procentuell för- ändring 1973/74– 1977/78	Anslag 1979/80		Genom- snittlig procentuell för- ändring 1979/80– 1983/84
		Avrundat nominellt belopp	Andel av totala statsut- gifterna	
Finansiella transaktioner	–0,1	12 000	6,7	–7,2

I posten finansiella transaktioner ingår förutom den statliga utlåningen till bostadsbyggande, studiesociala ändamål m. m. även en betydande del av de industripolitiska satsningarna i form av lån och aktieinköp. Den senare delen av de finansiella transaktionerna måste förutsättas gå ner i framtiden om budgetunderskottet skall kunna minskas. En kraftig sådan nedräkning görs också i långtidsbudgeten.

Transfereringarna svarar för ca 63 % av de totala utgifterna. Dessa utgifter uppvisar en betydligt snabbare ökning än konsumtions- och investeringsutgifterna, vilket framför allt beror på automatiken i åtagandena. I den mån budgetunderskottet skall minskas enbart genom åtgärder på budgetens utgiftssida måste, förutom de finansiella transaktionerna, även transfereringsutgifterna komma in i bilden, vilket också förordas i motionen 2688 (m).

Transfereringsutgifterna till hushållen utgör basen i vårt sociala välfärdssystem. Beträffande transfereringarna till kommunerna har riksdagen nyligen beslutat öka dem, bl. a. i syfte att motverka höjda kommunal-skatter. Enligt utskottets mening finns det bl. a. därför inte möjlighet till radikala minskningar av transfereringsutgifterna.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört i det föregående finner utskottet att

Tabell 14. Transfereringarnas utveckling
(Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå)

	Genom- snittlig procent- uell för- ändring 1973/74- 1977/78	Anslag 1979/80		Genom- snittlig procent- uell för- ändring 1979/80- 1983/84
		Avrundat nominellt belopp	Andel av totala statsut- gifterna	
Till hushåll	+ 3,2	40 400	22,7	+ 0,7
Till kommuner	+ 5,0	34 400	19,3	+ 1,8
Till företag m. m.	+33,1	21 100	11,9	+ 1,2
Statsskuldräntor ¹	+14,3	12 300	6,9	+17,9
Internationella	+ 6,0	3 200	1,8	+ 4,0
Summa transfereringar	+ 7,8	111 400	62,6	+ 3,6

¹ Deflaterade med konsumentprisindex.

den nödvändiga minskningen av budgetunderskotten måste ske både genom inkomstförstärkande åtgärder och genom effektiva åtgärder som bromsar upp utgiftsexpansionen. För att så långt möjligt undvika skattechöjningar bör alla ansträngningar inriktas på besparingar och på begränsning av utgiftsökningarna.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om att ställningstagande till en skatteomläggning för 1980 skall ske först i höst. Samtidigt har uttalats att en sådan skatteomläggning och den nyligen beslutade kommunalekonomiska reformen skall totalfinansieras. Genom att beslut om finansieringen av skatteomläggningen fattas i höst kan ytterligare kunskap nås om den konjunkturpolitiska utvecklingen såsom underlag för bedömningen av hur stora skattechöjningar som behöver vidtas. Vad beträffar åtgärdernas utformning bör, som föredraganden påpekar, bl. a. utredningen om olika former av bruttoskatter avvaktas.

Utskottets diskussion i det föregående om statsbudgetens utgiftsstruktur visar klart på de problem som är förknippade med större direkta besparingsåtgärder. I det perspektiv som avtecknar sig i långtidsbudgeten är det emellertid nödvändigt att pröva även redan gjorda åtaganden. I en situation där en ökning av statens åtaganden totalt bedöms inte kunna komma i fråga av statsfinansiella skäl bör angelägna reformer likväl kunna komma till stånd genom omprioriteringar inom den totala utgiftsramen.

Vad utskottet i det föregående anfört bör ges regeringen till känna såsom riktlinjer för budgetregleringen.

Utskottet avstyrker därmed motionen 2692 (s), yrkandet 2.

I motionen 2690 (vpk) föreslås ett ekonomisk-politiskt program som utskottet i huvudsak behandlat under föregående punkt i betänkandet. Från budgetpolitiska utgångspunkter kan anföras att de i motionen föreslagna

riktlinjerna innebär kraftigt utökade statsutgifter, främst för att genomföra ett program för 100 000 nya jobb under en tolv månadersperiod. För att finansiera detta och för att dessutom nedbringa budgetunderskottet föreslås än kraftigare skattehöjningar. Bl. a. föreslås en extra skatt på 1979 och 1980 års bolagsvinster med 20 procentenheter utöver nu gällande skattesats, en allmän arbetsgivaravgift, från vilken kommuner och landsting skall undantas, beräknad på företagens omsättning så att den under 1979/80 inbringar minst 6 miljarder kr. samt en engångsskatt på stora förmögenheter med 10 % på det belopp som överstiger 300 000 kr.

Utskottet har i det föregående understrukit behovet av en begränsning av utgiftsexpansionen och framhållit de risker som är förenade med en alltför snabb ökning av skatte- och avgiftsuttaget. Förslagen i motionen 2690 strider uppenbarligen mot de av utskottet förordade riktlinjerna för budgetpolitiken och skulle enligt utskottets mening bl. a. få förödande konsekvenser för de svenska företagens konkurrenskraft. Utskottet avstyrker motionen 2690 yrkandena 1-3 och 5.

I *motionen 2691* (apk) hemställs (yrkandet 4) att riksdagen beslutar att som åtgärder för att förstärka statsbudgeten genomföra de skattepolitiska förslag som anges i motionen 1978/79:824. I motionen 824, som under våren redan behandlats av skatteutskottet, föreslås bl. a. att riksdagen uttalar sig för övergång till produktionsbeskattning och för mervärdesskattens avskaffande.

Utskottet finner det för sin del något förvånande att motionärerna hänvisar till denna begäran om vissa uttalanden från riksdagens sida såsom skattepolitiska förslag som riksdagen nu skulle kunna fatta beslut om. Utskottet erinrar också om att riksdagen, på grundval av skatteutskottets betänkande SKU 1978/79:55, redan beslutat att uppskjuta frågan om vilka skattepolitiska åtgärder som behöver vidtas till nästa riksmöte. Motionen 2691 yrkandet 4 avstyrks.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1978/79:150 bilaga 2 moment 1 och motionerna 1978/79:2688 yrkandet 2 och 1978/79:2689 yrkandet 3 samt med avslag på motionerna 1978/79:2690 yrkandena 1-3 och 5, 1978/79:2691 yrkandet 4 och 1978/79:2692 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5) av Staffan Burenstam Linder (m) och Knut Wachtmeister (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Sedan regimskiftet" och på s. 64 slutar med "yrkandet 4" bort ha följande lydelse:

Sedan utskottet i betänkandet FiU 1978/79:20 behandlade budgetförslaget för budgetåret 1979/80 har betydelsefulla förändringar som rör statsbudgeten ägt rum. På flera viktiga områden har propositioner och motioner lagts fram som berör budgetens utgiftssida och beslut fattats i riksdagen. Förslag till olika skatteförändringar har presenterats. Slutligen har riksrevisionsverket presenterat en förnyad beräkning av budgetens inkomstsida.

I tabell II visas den i propositionen beräknade utvecklingen av totalbudgetens saldo 1977/78–1979/80.

Tabell II. Utvecklingen av totalbudgetens saldo 1977/78–1979/80

(Milj. kr.)

	1977/78	1978/79		1979/80		Förändring	
	Utfall	Budget-prop.	Ny beräkning	Budget-prop.	Ny beräkning	Från utfall 1977/78 till ny beräkning 1978/79	Från ny beräkning 1978/79 till ny beräkning 1979/80
Inkomster	112 113	116 209	117 686	126 819	129 626	+ 5,0	+10,1
Utgifter	137 292	160 877	159 978	171 869	177 829	+16,5	+11,2
Saldo	-25 179	-44 668	-42 292	-45 050	-48 203		

Det bör uppmärksammas att inkomsterna räknats upp mot bakgrund av att antagandena om lönesummans ökningstakt justerats upp med en halv procentenhet för år 1979 och med en procentenhet för år 1980 jämfört med vad som angavs i budgetpropositionen.

I det konjunkturläge vi nu befinner oss skulle man haft anledning förvänta sig ett minskat budgetunderskott, till följd av både att tillväxten av lönesumman ger ökade skatteinkomster och att behovet av arbetsmarknads- och näringspolitiska insatser minskar. I stället redovisas i propositionen ett ökat budgetunderskott jämfört med vad som redovisades i budgetpropositionen. Ökningen i statsinkomster med 2,8 miljarder kr. motverkas nämligen av en utgiftsökning på ca 6 miljarder kr. Utgiftsökningarna är enligt föredraganden i stor utsträckning hänförliga till finansiella kriser i vissa företag. Medelsbehovet för dessa insatser har visat sig bli större än vad som tidigare framstod som sannolikt. Vidare sker en förskjutning av utgifter för bl. a. industripolitiska insatser från 1978/79 till 1979/80. Sålunda beräknas budgetutfallet för 1978/79 nu inbegripa en ökning av anslagsbehållningarna med ca 4 miljarder kr. och en minskning av anslagsbehållningarna under 1979/80 med 4 miljarder kr.

Riksdagen har när utskottet justerar detta betänkande ännu inte slutfört behandlingen av budgetförslaget. Beslut saknas fortfarande på områden som har stor betydelse för den slutliga utformningen av statsbudgeten för 1979/80. Till dags dato har enligt utskottets beräkningar riksdagsbehandlingen

en (av riksdagen fattade beslut och utskottens ställningstaganden) lett till utgifter som med ca 400 milj. kr. överstiger regeringens förslag. På inkomstsidan har riksdagens beslut på ett par väsentliga punkter avvikit från regeringens förslag. Dessa avvikelser får dock sammantaget mycket begränsade effekter på totalbudgetens inkomster.

Utöver riksdagsbehandlingen av regeringens förslag har en väsentlig faktor tillkommit som påverkar budgeten för 1979/80. Enligt en senare prognos än den regeringen kunnat ta hänsyn till över budgetutfallet för 1978/79 har riksrevisionsverket gjort bedömningen att ytterligare utbetalningar om tillsammans drygt 2 miljarder kr. kommer att skjutas från 1978/79 till 1979/80.

Utskottet vill i detta sammanhang något kommentera frågan om anslagsbehållningarnas utveckling. Under de senaste åren har mycket stora anslag anvisats för åtgärder inom arbetsmarknads- och industripolitiken. Dessa belopp har inte utbetalats i samma takt som de anvisats, varför betydande medelsbehållningar byggts upp på reservations- och investeringsanslag. Vid utgången av 1977/78 uppgick dessa behållningar till 16,6 miljarder kr. I statsbudgeten för 1978/79 beräknades att 3 miljarder kr. av dessa medel skulle förbrukas. I kompletteringspropositionen anges nu i stället att en ytterligare uppbyggnad av anslagsbehållningar på ca 4 miljarder kr. beräknas ske under 1978/79. RRV:s senaste budgetprognos tyder på att uppbyggnaden kommer att uppgå till 6,1 miljarder kr. Orsakerna till denna förändring från en beräknad reservationsmedelsförbrukning på 3 miljarder kr. till en reservationsmedelsuppbyggnad på drygt 6 miljarder kr. är dels att man tidigare något överskattat utbetalningstakten, dels att nya anslag anvisats under loppet av budgetåret som inte helt hinner utbetalas. Detta innebär att man skulle gå in i budgetåret 1979/80 med anslagsbehållningar på närmare 23 miljarder kr.

Den snabba ökningen av anslagsbehållningarna (+12,7 miljarder kr. på två budgetår) har föranlett en utförligare redovisning i kompletteringspropositionen än vad som tidigare varit brukligt. Av denna redovisning och av riksrevisionsverkets senaste budgetprognos kan utläsas att närmare hälften av de samlade anslagsbehållningarna hör hemma inom industridepartementets område och därav en stor andel på anslag till stöd för varvsnäringen.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att riksdagen i februari uttalade att regeringen borde utarbeta en samlad redogörelse för gjorda åtaganden på industripolitikens områden (FiU 1978/79:20, rskr 1978/79:145). Denna redogörelse borde om möjligt läggas fram i den industripolitiska propositionen. I detta sammanhang borde regeringen också belysa vilka möjligheter som, bl. a. med hänsyn till konjunkturförhållandena, finns att begränsa transfereringarna till företagssektorn. Utskottet noterar att varken en samlad redogörelse eller en belysning av möjligheterna att begränsa de gjorda industripolitiska åtagandena ännu presenteras för riksdagen. Vissa sammanställningar har på utskottets förfrågan under beredningen av detta ärende under hand överlämnats till utskottet från industridepartementet.

I propositionen diskuteras, mot bakgrund av anslagsbehållningarnas storlek, frågan om regeringens kontroll över dessas utveckling. Föredraganden finner att regeringen i och för sig besitter erforderliga instrument för att bestämma reservationsmedelsförbrukningen. Det är emellertid i många fall i strid med anslagets syfte att löpande styra medelsförbrukningen. Följaktligen är det svårt att förutse förändringar i anslagsbehållningarna. Vid en avvägning mellan kravet på en effektiv myndighetsutövning och möjligheterna att använda anslagsbehållningarna som ett instrument i konjunkturpolitiken överväger enligt föredraganden i de flesta fall det förstnämnda intresset.

En icke avsedd förbrukning av större omfattning av anslagsbehållningar på enskilda anslag kan dock förhindras, framhåller föredraganden. En uppkommen reservation kan inte förbrukas utan att regeringen direkt eller indirekt genom delegering till myndigheterna godtagit att så sker. Föredraganden avser att ta initiativ till att i regleringsbrev under reservations- och investeringsanslag införa begränsningar för medelsförbrukningen om inte särskilda skäl talar däremot. Föredraganden uttalar också sin avsikt att noggrant följa utvecklingen av reservationsmedelsförbrukningen för att vid behov vidta erforderliga åtgärder.

Utskottet, som redan tidigare uppmärksammat problemet med de snabbt växande anslagsbehållningarna (FiU 1978/79:20 s. 51), noterar med tillfredsställelse att dessa nu blivit föremål för en mera ingående analys än tidigare. Utskottet har ingen annan mening än föredraganden i fråga om vikten av att regeringen har möjligheter att kontrollera reservationsmedelsförbrukningen. Det bör dock framhållas att resultatet likväl torde bli att betydande delar av statens utgifter för stöd till finansiellt svaga företag m. fl. industripolitiska insatser, om vilka beslut fattats mot bakgrund av det ekonomiska läge vårt land befunnit sig i under de senaste åren, kan komma att utbetalas först i en situation där konjunkturen vänt uppåt och likviditeten starkt vuxit inom näringslivet. Just mot denna bakgrund är en närmare analys av möjligheterna till omprövning av redan gjorda åtaganden på detta område värdefull.

För budgetåret 1979/80 gör regeringen, som utskottet i det föregående konstaterat, bedömningen att vi får en minskning av anslagsbehållningarna med 4 miljarder kr. Bedömningen görs mot bakgrund av antagandet att det sker en ökning under 1978/79 med ca 4 miljarder kr. och att behållningarna vid ingången av 1979/80 därför skulle uppgå till 20,5 miljarder kr. Riksrevisionsverkets här redovisade prognos innebär en ytterligare ökning av anslagsbehållningarna under 1978/79 med drygt 2 miljarder kr. Det är enligt utskottets mening fullt tänkbart att denna ytterligare ökning är ett uttryck för att regeringens bedömning fortfarande, trots den mera ingående analys som gjorts, grundas på en överskattning av utbetalningstakten. Utskottet har emellertid inget underlag för att i detta avseende göra någon annan bedömning än den regeringen gjort. De ökade anslagsbehållningarna enligt riksrevisionsverkets prognos sammanhänger dessutom till den helt domine-

rande delen med ändrad utbetalningstidpunkt i fråga om ett litet antal mycket stora anslag. För dessa kan det med relativt stor säkerhet sägas att utgifterna kommer att belasta budgetåret 1979/80. Utskottet gör därför den bedömningen att anslagsbehållningarna kommer att minska med 6 miljarder kr. under 1979/80. Det bör understrykas att denna bedömning innehåller en hög grad av osäkerhet. Denna osäkerhet gäller också t. ex. behovet av ytterligare arbetsmarknads- och industripolitiska insatser under tiden framöver och därmed frågan om det belopp på 4 miljarder kr. som i det reviderade budgetförslaget förts upp under anslaget Oförutsedda utgifter.

Med de förutsättningar som nu är för handen, med hänsynstagande till föreliggande riksdagsbeslut om anslag och till utskottets bedömning av anslagsbehållningarnas utveckling, kan budgetunderskottet för 1979/80 beräknas komma att uppgå till ca 50 miljarder kr.

Detta är en utveckling som enligt utskottets mening inger stark oro, även om man tar i beaktande att i utgifterna för 1979/80 alltså ingår betydande belopp för arbetsmarknads- och industripolitiska insatser. När ekonomin nu gradvis närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande måste budgetunderskottet minskas.

Den oro det finns anledning känna inför budgetläget 1979/80 minskar inte vid ett studium av den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen. Tvärtom förstärks utskottets uppfattning att en uppstramning av statsfinanserna blir en central ekonomisk-politisk uppgift under den närmast framförliggande perioden.

Det bör hållas i minnet att långtidsbudgetens beräkningar bygger på mycket speciella förutsättningar. På utgiftssidan upptas endast konsekvenserna av fattade beslut och gjorda åtaganden. Ser man bakåt i tiden kan det konstateras att långtidsbudgetarnas kalkyler alltid visat en utgiftsutveckling som vida understigit den faktiskt realiserade utvecklingen. Detta är en direkt följd av beräkningsmetodiken.

Beträffande beräkningarna i långtidsbudgeten bör vidare framhållas att en snabb återgång till fullt kapacitetsutnyttjande i ekonomin förutsätts. De extraordinära insatserna på arbetsmarknads- och näringspolitikens områden, som i hög grad präglat utgiftsutvecklingen under de senaste budgetåren, har alltså ingen motsvarighet på långtidsbudgetens utgiftssida. Vidare förutsätts en förhållandevis god real utveckling genom att BNP antas öka med 3 % årligen. Föredraganden konstaterar i sammanhanget att variationer i de antaganden rörande den framtida pris- och löneutvecklingen m. m. som legat till grund för långtidsbudgetkalkylen inte i avgörande grad påverkar saldo-utvecklingen. Av kalkylen kan enligt föredraganden dras slutsatsen att de statliga budgetunderskotten blir bestående på i stort sett nuvarande nivå med de förutsättningar som gäller. Realistiska alternativa antaganden rörande den framtida ekonomiska utvecklingen rubbar inte i någon avgörande grad denna slutsats, framhåller föredraganden.

Ett bibehållande av budgetunderskottet på den nuvarande nivån för längre

tid är, som utskottet redan i det föregående i detta betänkande och i tidigare betänkanden anfört, inte möjligt. Det finns flera skäl härför. Ett är att en allt större del av statsinkomsterna då måste användas för att betala räntor på statsskulden. De kreditpolitiska konsekvenserna av en sådan utveckling har utskottet berört under föregående punkt i detta betänkande. En utveckling som den i långtidsbudgeten skisserade innebär dessutom att vårt handlingsutrymme i ett framtida läge, då ekonomin på nytt kan gå mot lägre kapacitetsutnyttjande och ökad arbetslöshet, blir klart beskuret.

Åtgärder måste alltså vidtas för att förhindra en utveckling liknande den som långtidsbudgetens kalkyler pekar mot.

I fråga om sättet att angripa det problem som budgetunderskottets storlek utgör har skiljaktiga ståndpunkter kommit till uttryck. I huvudsak kan två huvudlinjer följas: ökade statsinkomster eller sänkta statsutgifter. En kombination av dessa handlingslinjer är självklart också möjlig.

I *motionen 2692* (s) redovisas ett budgetalternativ som anges ge en förstärkning av budgeten med 4 miljarder kr. Denna beräkning har i huvudsak den utgångspunkten att en produktionsfaktorskatt införs per 1 januari 1980 på ett sådant sätt att den inbringar 3 750 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Utskottet vill först påpeka att en majoritet i riksdagen för kort tid sedan beslutat skjuta frågan om vilka skattepolitiska åtgärder som behöver vidtas till nästa riksmöte. I denna majoritet ingick de socialdemokratiska ledamöterna. Utskottet finner det då förvånande att motionärerna nu räknar med en inkomstförstärkning som följd av ett skatteförslag som enligt motionärernas egen uppfattning skall behandlas först i höst. Detta går inte ihop med den kritik motionärerna riktar mot regeringens inkomstberäkningar.

I det vidare och längre perspektivet vill utskottet anknyta till vad som anförs i propositionen och *motionen 2689* (c). Den nödvändiga minskningen av budgetunderskotten kan inte uppnås enbart med hjälp av inkomstförstärkande åtgärder, eftersom alltför stora skattehöjningar riskerar att ge upphov till nya problem bl. a. vad avser kostnads- och prisutvecklingen. Nödvändiga inkomstförstärkningar skall ges en sådan utformning att lönerörelsen underlättas och sysselsättningen långsiktigt tryggas genom att näringslivets konkurrenskraft vidmakthålles.

I *motionen 2688* (m) anförs att vi nu har slagit emot skattetaket. Den erforderliga anpassningen av budgetpolitiken måste enligt motionärerna ske genom utgiftsbegränsningar. Motionärerna anger att stora besparingsmöjligheter finns inom arbetsmarknads- och näringspolitikens områden. Den ökande volymen transfereringar till hushållen måste ses över, anser motionärerna, som också framhåller att en större del av den offentliga verksamheten bör kunna avgiftsfinansieras.

När det gäller möjligheterna att minska budgetunderskottet genom besparingar vill utskottet, i likhet med föredraganden, peka på statsbudgetens utgiftsstruktur. Det är härvid mest relevant att studera utgifterna grupperade

efter deras realekonomiska innebörd, alltså uppdelade på konsumtionsutgifter, investeringar, transfereringar och finansiella transaktioner. Tabellerna 12–14 är hämtade från långtidsbudgeten.

Tabell 12. Konsumtions- och investeringsutgifternas utveckling
(Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå)

	Genom- snittlig procentuell för- ändring 1973/74– 1977/78	Anslag 1979/80		Genom- snittlig procentuell för- ändring 1979/80– 1983/84
		Avrundat nominellt belopp	Andel av totala statsut- gifterna	
Statliga konsumtionsutgifter	+3,9	45 400	25,5	+0,3
varav försvar		14 300	8,0	
utbildning och forskning		4 700	2,6	
vägunderhåll		3 100	1,7	
förvaltning m. m.		23 300	13,1	
Statliga investeringsutgifter	+0,5	9 100	5,1	–2,5
Summa statliga konsumtions- och investeringsutgifter	+3,1	54 500	30,6	0,0

Som framgår av tabellen utgör de statliga konsumtionsutgifterna ca 45 miljarder kr. Härav utgör de rena förvaltningskostnaderna endast en mindre del. Utskottet delar föredragandens uppfattning att man även fortsättningsvis bör genomföra så långtgående besparingar inom den statliga förvaltningen som ryms inom ramen för en fortsatt effektiv myndighetsutövning. Beträffande kravet i motionen 2689 att direktiv skall utfärdas till alla myndigheter avseende en ytterligt stram budgetbehandling för 1980/81 – ett krav som ingår i motionärernas förslag till program för ekonomisk-politiska åtgärder inför hösten, behandlat under punkten A i det föregående – vill utskottet framhålla att regeringen redan i januari 1979 fastställt s. k. årliga anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar avseende budgetåret 1980/81. Dessa anvisningar torde enligt utskottets mening väl fylla de krav motionärerna ställer. I anvisningarna anges bl. a. att myndigheterna som huvudförslag skall utgå från en anslagsnivå som utgör pris- och löneomräknat anslag minskat med 2 %.

I detta sammanhang vill utskottet endast påpeka att även om en besparing på 2 % kan uppnås på hela det belopp som i tabellen anges som förvaltning m. m. ger detta totalt mindre än en halv miljard kr. Utskottet kan därför instämma i föredragandens uttalande att den besparingspotential som här finns uppenbarligen inte ensam kan bidra till en avgörande minskning av budgetunderskottet.

I fråga om statens investeringsutgifter är, som föredraganden framhåller, några betydande långsiktiga besparingar svåra att uppnå utan negativa

återverkningar för den långsiktiga samhällsekonomiska avkastning som är syftet med den statliga investeringsverksamheten.

Tabell 13. Finansiella transaktioners utveckling

(Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1973/74–1977/78	Anslag 1979/80		Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84
		Avrundat nominellt belopp	Andel av totala statsutgifterna	
Finansiella transaktioner	-0,1	12 000	6,7	-7,2

I posten finansiella transaktioner ingår förutom den statliga utlåningen till bostadsbyggande, studiesociala ändamål m. m. även en betydande del av de industripolitiska satsningarna i form av lån och aktieinköp. Den senare delen av de finansiella transaktionerna måste förutsättas gå ner i framtiden om budgetunderskottet skall kunna minskas. En kraftig sådan nedräkning görs också i långtidsbudgeten.

Transfereringarna svarar för ca 63 % av de totala utgifterna. Dessa utgifter uppvisar en betydligt snabbare ökning än konsumtions- och investeringsutgifterna, vilket framför allt beror på automatiken i åtagandena. I den mån budgetunderskottet skall minskas enbart genom åtgärder på budgetens utgiftssida måste, förutom de finansiella transaktionerna, även transfereeringsutgifterna komma in i bilden, vilket också förordas i motionen 2688 (m).

Tabell 14. Transfereringarnas utveckling

(Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1973/74–1977/78	Anslag 1979/80		Genomsnittlig procentuell förändring 1979/80–1983/84
		Avrundat nominellt belopp	Andel av totala statsutgifterna	
Till hushåll	+ 3,2	40 400	22,7	+ 0,7
Till kommuner	+ 5,0	34 400	19,3	+ 1,8
Till företag m. m.	+33,1	21 100	11,9	+ 1,2
Statsskuldräntor ¹	+14,3	12 300	6,9	+17,9
Internationella	+ 6,0	3 200	1,8	+ 4,0
Summa transfereringar	+ 7,8	111 400	62,6	+ 3,6

¹ Deflaterade med konsumentprisindex.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört i det föregående finner utskottet att den nödvändiga minskningen i budgetunderskottet måste ske genom att kraftfulla ansträngningar inriktas på att åstadkomma besparingar och en begränsning av utgiftsökningarna.

Även om höjningar av vissa skattesatser aldrig kan uteslutas i vissa ansträngda konjunkturen och i ett budgetmässigt krisläge vill utskottet dock understryka de allvarliga nackdelar som är förenade med försök att höja skattetrycket. Sådana höjningar leder till ett minskat utrymme för arbetsmarknadens parter att sluta avtal som innebär reella löneökningar. Det blir näst intill omöjligt att på arbetsmarknaden sluta avtal som leder till annat än kostnadsstegringar. Kostnadsstegringar försämrar konkurrensläget och den ekonomiska utvecklingen och därmed sysselsättningen. Detta har negativa återverkningar också på skatteunderlaget. Skatteskärpningar leder vidare till svårigheter för hushåll och företag att klara sin ekonomi och kommer därför att medföra ett tryck uppåt på nya offentliga utgifter avsedda att mildra dessa svårigheter. De snabba ökningarna i transfereringarna som under senare år skett har delvis sin bakgrund i sådana förhållanden. Ett problem med höjda skattesatser är också att de försämrar arbetsviljan och deklaramorallen.

För att undvika skärpningar i skattetrycket har från moderata samlingspartiets sida vid behandlingen av statsbudgeten yrkats på besparingar som netto uppgår till i det närmaste 3 000 milj. kr. För att skapa förutsättningar för en sänkning snarare än en höjning av skattetrycket och på det viset uppnå gynnsamma återverkningar på ekonomin och statsfinanserna bör skyndsamt vidtas också ett antal andra åtgärder. Så t. ex. bör man i ökad utsträckning göra det möjligt för dem som önskar förvärva sina lägenheter i bl. a. kommunala bostadsföretag att få tillfälle till detta. Därmed skulle man möjliggöra en avlastning av subventionerna på bostadsområdet. En omläggning av markpolitiken för att minska det statliga och kommunala markinnehavet utgör ytterligare ett exempel hur de offentliga finanserna kan förbättras. En ökad valfrihet vad gäller barntillsyn skulle medföra en begränsning av kostnaderna för den mycket dyra offentliga barntillsynen. Skärpta krav att man skall ta anvisat arbete skulle minska kostnaderna för arbetsmarknadspolitik och förbättra den ekonomiska tillväxten och skatteunderlaget. Bättre möjligheter för privatpraktiserande läkare och tandläkare skulle förbilliga vården. Olika åtgärder av den typ som här exemplifierats måste i tid tillgripas för att få till stånd en långsiktigt sundare utveckling av statens och kommunernas affärer.

Utskottets diskussion i det föregående om statsbudgetens utgiftsstruktur visar klart på de problem som är förknippade med större direkta besparingsåtgärder. I det perspektiv som avtecknar sig i långtidsbudgeten är det emellertid nödvändigt att pröva även redan gjorda åtaganden. I en situation där en ökning av statens åtaganden totalt bedöms inte kunna komma i fråga av statsfinansiella skäl bör angelägna reformer likväl kunna komma till stånd

genom omprioriteringar inom den totala utgiftsramen.

Vad utskottet i det föregående anfört bör ges regeringen till känna såsom riktlinjer för budgetregleringen.

Utskottet avstyrker därmed motionen 2692 (s), yrkandet 2.

I *motionen 2690* (vpk) föreslås ett ekonomiskt-politiskt program som utskottet i huvudsak behandlat under föregående punkt i betänkandet. Från budgetpolitiska utgångspunkter kan anföras att de i motionen föreslagna riktlinjerna innebär kraftigt ökade statsutgifter, främst för att genomföra ett program för 100 000 nya jobb under en tolv månadersperiod. För att finansiera detta och för att dessutom nedbringa budgetunderskottet föreslås än kraftigare skattechöjningar. Bl. a. föreslås en extra skatt på 1979 och 1980 års bolagsvinster med 20 procentenheter utöver nu gällande skattesats, en allmän arbetsgivaravgift, från vilken kommuner och landsting skall undantas, beräknad på företagets omsättning så att den under 1979/80 inbringar minst 6 miljarder kr. samt en engångsskatt på stora förmögenheter med 10 % på det belopp som överstiger 300 000 kr.

Utskottet har i det föregående understrukit behovet av en begränsning av utgiftsexpansionen och framhållit de risker som är förenade med en alltför snabb ökning av skatte- och avgiftsuttaget. Förslagen i motionen 2690 strider uppenbarligen mot de av utskottet förordade riktlinjerna för budgetpolitiken och skulle enligt utskottets mening bl. a. få förödande konsekvenser för de svenska företagets konkurrenskraft. Utskottet avstyrker motionen 2690 yrkandena 1-3 och 5.

I *motionen 2691* (apk) hemställs (yrkandet 4) att riksdagen beslutar att som åtgärder för att förstärka statsbudgeten genomföra de skattepolitiska förslag som anges i motionen 1978/79:824. I motionen 824, som under våren redan behandlats av skatteutskottet, föreslås bl. a. att riksdagen uttalar sig för övergång till produktionsbeskattning och för mervärdeskattens avskaffande.

Utskottet finner det för sin del något förvånande att motionärerna hänvisar till denna begäran om vissa uttalanden från riksdagens sida såsom skattepolitiska förslag som riksdagen nu skulle kunna fatta beslut om. Utskottet erinrar också om att riksdagen, på grundval av skatteutskottets betänkande SkU 1978/79:55, redan beslutat att uppskjuta frågan om vilka skattepolitiska åtgärder som behöver vidtas till nästa riksmöte. Motionen 2691 yrkandet 4 avstyrks.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1978/79:150 bilaga 2 moment 1 och motionerna 1978/79:2688 yrkandet 2 och 1978/79:2689 yrkandet 3 samt med avslag på motionerna 1978/79:2690 yrkandena 1-3 och 5, 1978/79:2691

yrkandet 4 och 1978/79:2692 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6) beträffande tillsättandet av en expertkommission för att granska den s. k. rundgången i ekonomin och redovisning av och förändringar i skatte- och transfereringssystemet av Staffan Burenstam Linder (m) och Knut Wachtmeister (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 64 börjar med "I motionen 1108" och på s. 65 slutar med "avstyrks motionen 1705" bort ha följande lydelse:

I motionen 1108 (m) hemställs (yrkandet 4) att riksdagen hos regeringen hemställer om tillsättandet av en expertkommission med uppgift att granska den s. k. rundgången i den svenska ekonomin och föreslå åtgärder i syfte att begränsa denna. Motionärerna anför att den offentliga sektorns snabbt ökade utgifter för transfereringsändamål skapar ett motsvarande behov av snabbt ökande inkomster för att finansiera transfereringssystemet. Vi är enligt motionärerna på väg att hamna i en situation, där stat och kommun tar in allt mer pengar i form av skatter och sociala avgifter och därigenom försätter enskilda och företag i ett läge, där de just på grund av bördan av skatter och avgifter blir beroende av ytterligare ökade bidrag från det allmänna.

Enligt utskottets mening måste den här beskrivna utvecklingen brytas så att vi inte snabbt hamnar i ett läge där en alltför stor del av landets samlade resurser förmedlas via det allmänna. Detta kommer i sin tur att medföra en orimlig marginalskattesituation för ett ständigt ökat antal inkomstagare och dessutom leda till en allt kostsammare byråkratisk administration. Med det sagda tillstyrker utskottet motionen 1978/79:1108 i denna del.

I motionen 1705 (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär *dels* en redovisning av det samlade skatte- och transfereringssystemets fördelningspolitiska effekter (yrkandet 1), *dels* förslag om förändringar i skatte- och transfereringssystemet liksom i den del av den kommunala verksamheten som direkt påverkas av statsmakterna, syftande till återhållsamhet med offentliga utgifter, en ökning av enskilda medborgares möjlighet till självständiga prioriteringar inom det offentliga serviceutbudet och en förstärkt kommunal självstyrelse i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 2).

Utskottet delar motionärens uppfattning att den offentliga sektorn nu har utvecklats så snabbt att ansvariga politiska organ knappast kan ha en tillräcklig kontroll över de samlade effekterna av den offentliga sektorns vittförgrenade åtgärder.

Kravet i yrkande nr 1 är emellertid enligt utskottets uppfattning i stort sett tillgodosett med vad utskottet förordade i sitt betänkande 1978/79:23. I detta betänkande ansåg utskottet vid behandling av motion 1978/79:2104 (s) att ett

system skall utvecklas för löpande studier och prognoser avseende inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. Mot bakgrund härav finner utskottet det inte erforderligt att riksdagen framställer någon sådan begäran som föreslås i motionen 1705 yrkandet 1.

Yrkandet 2 i motionen har enligt utskottets mening till en viss del besvarats med vad utskottet anfört i detta betänkande under punkt A och i det föregående under denna punkt. Frågor som rör den kommunala sektorn har utskottet också behandlat i betänkandet FiU 1978/79:35. Motionären går enligt utskottets uppfattning emellertid mycket djupare in i problematiken när det gäller såväl den statliga som den kommunala sektorns expansion. Många av de problem som diskuteras i motionen har knappast fått en allsidig belysning med vad utskottet tidigare anfört. Utskottet anser det därför värdefullt om det förslag som framförts i yrkandet 2 kommer till utförande. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 2 och 3 bort ha följande lydelse:

2. beträffande tillsättandet av en expertkommission för att granska den s. k. rundgången i ekonomin att riksdagen bifaller motionen 1978/79:1108 yrkandet 4,
3. beträffande redovisning av och förändringar i skatte- och transfereringssystemet att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1705 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

beträffande *finansiering genom arbetsgivaravgifter*

7) av Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Torsten Gustafsson (c), Anton Fågelsbo (c), Rolf Rämgård (c) och Holger Bergqvist (fp) som anser att den del av utskottets yttrande som på s. 65 börjar med "Utskottet erinrar" och på s. 66 slutar med "och 1704" bort ha följande lydelse:

Utskottet erinrar om att riksdagen beslutat att ställningstaganden till frågan om skatteomläggning för 1980 och hur denna skall finansieras skall göras i höst. I detta läge bör riksdagen enligt utskottets mening inte göra några uttalanden som utesluter vissa skatte- och avgiftstyper. Utskottet avstyrker därför motionerna 1120 och 1704.

8) av Staffan Burenstam Linder (m) och Knut Wachtmeister (m) som anser att den del av utskottets yttrande som på s. 65 börjar med "Utskottet erinrar" och på s. 66 slutar med "och 1704" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till de praktiska svårigheter som finns att göra en åtskillnad mellan motiven för olika typer av skatter avstyrker utskottet motionerna 1120 och 1704.

9) beträffande *inkomstberäkningen i långtidsbudgeten* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin och Karin Flodström (alla s) som anser att den del av utskottets yttrande som på s. 66 börjar med "I det" och slutar med "i långtidsbudgeten" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående avvisat regeringens förfarande att i budgeten för 1979/80 räkna med en inkomstförstärkning om 1 miljard kr. avseende ett kommande beslut att höja statsinkomsterna som ett led i finansieringen av skatteomläggningen för 1980, detta trots att något förslag från regeringen som ger en sådan inkomstförstärkning inte lagts fram. Regeringen har även lagt in motsvarande "tänkta" skatteinkomster i långtidsbudgeten som härigenom för slutåret (1983/84) fått ett med över 5 miljarder kr. förbättrat saldo. Detta framstår enligt utskottets mening som särskilt uppseendeväckande med tanke på att den skattehöjning som skall ge 1 miljard kr. för 1979/80 och som regeringen har sagt sig vilja föreslå i höst säkerligen inte – oavsett hur den konstrueras – kan ges en sådan utformning att den några år senare skulle inbringa över 5 miljarder kr. För att långsiktigt finansiera regeringens förslag till skatteomläggning torde det således krävas en rad fortlöpande skattehöjningar. Denna konsekvens av regeringens skatteförslag har emellertid nogsamt förtigits. Utskottet delar motionärernas uppfattning att tidigare tillämpade beräkningsprinciper bör användas även framgent. Detta bör ges regeringen till känna.

Särskilt yttrande

beträffande *arbetet med den kommande långtidsutredningen* av Nils Åsling, Torsten Gustafsson, Anton Fågelsbo och Rolf Rämgård (alla c) som anför:

Prognosverksamhet av den typ som de svenska långtidsutredningarna utgör kan i flera olika avseenden göras till föremål för kritik och diskussion. På sätt och vis kan det sägas att dessa utredningar härigenom fyller sin primära funktion, nämligen att skapa ett underlag och incitament inom vida kretsar för att bekanta sig med den kvantitativa sidan av de förestående årens ekonomiska och samhällsliga utveckling. Värdet av denna debatt liksom av den vägledning för ekonomiska beslut långtidsutredningen kan ge är emellertid beroende av utredningens metod, kvalitet och realism.

I en debatt nyligen har bl. a. framförts att prognoser av detta slag skulle lida

av det avgörande felet att större förändringar exkluderas, inte minst därför att prognosmakarna av något slags konservatism antingen önskar dra ut bestående trender eller vill tänka sig att inträffade avvikelser från sådana trender i framtiden kommer att återställas. Resultatet har också blivit att prognoserna i hittillsvarande långtidsutredningar inte slagit särskilt väl in. Redan i dag vet vi att detta också är felet med 1978 års långtidsutredning, men detta beror kanske mindre på att långtidsutredningen är behäftad med de för sådana prognoser sedvanliga bristerna än på att de stora svårigheter som långtidsutredningen pekar på inte tagits ad notam i den ekonomiska politiken.

Detta kan kanske delvis återföras på att de praktiska förutsättningarna för de nödvändiga åtgärderna saknas, då den i första hand ansvariga instansen – regeringen – har ett svagt parlamentariskt underlag. Men det beror också på att regeringens ekonomiska politik i otillräcklig utsträckning tagit hänsyn till de varningssignaler långtidsutredningen innehåller. Det synes därför ha varit behövligt att långtidsutredningen mer än vad som skett borde ha lyft fram och pekat på de speciella flaskhalsar och svårigheter som uppfyllandet av långtidsutredningens mål uppställer. Utredningen borde snarare ha pekat på att dessa mål med den hittills förda politiken inte går att uppfylla än att genom realistiska anpassningar av det kvantitativa materialet uppnå en formell, men inte reell, matematisk konsistens. Debatten har t. ex. redan uppmärksammat vilka stora, närmast realistiska, krav den dramatiska omsvängningen av den svenska industrins inriktning till export skulle innebära. Ett annat område där långtidsutredningen för att skyla över inkonsekvenser i den ekonomiska politiken måste göra våld på det sannolika är den av remissinstanserna starkt kritiserade kalkylen beträffande den offentliga expansionen; med den utveckling som hittills kunnat inregistreras skulle för prognosperiodens återstående år en årlig tillväxt av den kommunala konsumtionen av blott 1,9 % stå till buds, något som knappast ens räcker till att fullfölja redan gjorda och av staten ålagda åtaganden.

Beträffande *önskvärheten* av att uppnå de för långtidsutredningen uppställda huvudmålen är meningarna knappast delade; detta innebär emellertid inte att målen därför skulle framstå som *realistiska*, i synnerhet inte sedan en del av prognosperioden gått och utvecklingen under denna tid på väsentliga punkter pekat i annan riktning. Att komplettera den reviderade finansplanens utblickar mot 1980 och 1981 med en revision av prognösen även för 1982 och 1983 är inte bara välbetänkt utan torde vara en nödvändighet som underlag för den kraftfulla ekonomiska politik med långsiktig inriktning som höstens regering måste utforma.

En granskning av LU:s olika alternativ mot bakgrund av dagens situation torde peka på att möjligheterna att fullfölja det balanserade huvudalternativet kanske redan försuttits genom att utvecklingen i alltför hög grad kommit att följa alternativ III (expansiv inhemsk efterfrågan) och vi därför snarast måste tänka oss en utveckling som ligger närmare alternativ II för de återstående

åren av prognosperioden.

I sammanhanget bör slutligen påpekas att de medel, varigenom huvudmålen kan förverkligas, ingalunda är någon självklar konsekvens av de matematiska beräkningar utredningen haft att utföra. Långtidsutredningen har således t. ex. utgått ifrån att det förbättrade kapacitetsutnyttjandet skulle komma till stånd genom bl. a. ökad geografisk rörlighet på arbetsmarknaden. En revision av långtidsutredningen bör uppmärksamma de viktiga utvecklingsparametrarnas regionala aspekter och tillhandahålla ett alternativ där spridningen av den ekonomiska aktiviteten i högre grad möjliggörs genom en aktiv regionalpolitik och ökad kapitalrörlighet.

Skatteutskottets yttrande

1978/79: 8 y

över propositionen 1978/79: 150 bilaga 1 hemställan 2, förslag till lag om konto för likviditetsutjämning jämte motion

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett skatteutskottet tillfälle yttra sig över propositionen 1978/79: 150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1979/80 m. m. (kompletteringspropositionen) i vad avser bilaga 1 hemställan 2 jämte motionen 1978/79: 2693 av Olof Palme m. fl. (s).

I propositionen föreslås att företag som har rätt att göra avsättningar till konto för investeringsfond i riksbanken skall kunna under andra halvåret 1979 på ett särskilt sidoordnat s. k. likviditetsutjämningskonto i banken betala in likvida medel med rätt till dels en grundränta, dels en skattefri bonusränta. Grundräntan skall utgå enligt den räntesats som riksbanken bestämmer och vara anpassad till räntenivån vid insättning av större belopp i bank. Bonusräntan uppgår till 2 % för år räknat av det belopp som är inbetalat på likviditetsutjämningskontot och skall under insättningsperioden, dvs. under tiden juli—december 1979, grundas på det eller de belopp som faktiskt står inne på kontot. Under kontots återstående löptid eller januari 1980—mars 1981 skall bonusränta endast utgå på det lägsta belopp som under samma tid inestår på kontot. Bonusränta får inte vid något tillfälle beräknas på den del av behållningen på kontot som överstiger två gånger summan av de avsättningar till investeringsfond som gjorts i boksluten till ledning för 1979 och 1980 års taxeringar. Syftet med förslaget i propositionen är att söka motverka en alltför kraftig uppbyggnad av likviditet i företagssektorn under 1979 och 1980 genom att binda den överlikviditet som f. n. kan finnas i många företag.

I s-motionen 2693 yrkas avslag på propositionen i denna del. Motionärerna begär i stället att företag med en årsvinst av 100 000 kr. och däröver skall åläggas att betala in 20 % av vinsten 1979 före bokslutsdispositioner, lagernedskrivning och skatt till särskilda investeringskonton i riksbanken. Medel på dessa konton skall efter beslut av regeringen eller — efter bemyndigande av regeringen — av arbetsmarknadsstyrelsen få användas för investeringar i byggnader och maskiner med sikte på en långsiktig förbättring av sysselsättningen men även för investeringar i energisparande åtgärder. När medlen lyfts från kontot skall de återföras till beskattning men med rätt för företagen att göra ett extra avdrag på tio procent i fråga om såväl byggnads- som maskininvesteringar. Medlen på kontot skall enligt motionärernas förslag ge en ränta motsvarande riksbankens diskonto. Medel som insätts under det första kvartalet av

uppbyggnadsperioden, dvs. juli—september 1979, skall dock ge ett med 4 procentenheter förhöjt diskonto. Insätts medlen under det andra kvartalet av insättningsperioden utgår 3 procents högre ränta.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att det kan vara önskvärt att i viss utsträckning försöka binda överlikviditeten i företagen utan att för den skull hämma investeringsverksamheten. Detta syfte bör man, såvitt utskottet kan bedöma, bättre kunna uppnå genom skatteförmåner än genom styrmedel i form av tvångsavsättningar för vissa investeringsändamål. Utskottet anser sig således böra förordna den metod för att binda överlikviditet i företagen som föreslås i propositionen men vill i sammanhanget uttala att förslaget innebär ekonomiska fördelar för berörda företag som kan ifrågasättas. Ränta på medel inestående på likviditetsutjämningskonto skall nämligen utgå med belopp motsvarande vad som betalas vid insättning av större belopp i bank. Sådan ränta utgår f. n. med ca 9 %. Läger man härtill en skattefri bonusränta på 2 % kommer man upp i en ränta på insatta medel som motsvarar ca 13 à 14 %. Härtill kommer att räntan under uppbyggnadsperioden juli—december 1979 skall beräknas på det eller de belopp som faktiskt inestår på kontot. Företagen kommer således att kunna göra räntevinster genom kortare insättningar av en omfattning som knappast kan anses motiverad och som inte heller är ägnad att tillgodose huvudsyftet med propositionen. Utskottet anser således att bonusräntan bör beräknas på annat sätt än enligt propositionen. En utväg kan härvidl vara att inte låta företagen tillämpa löpande ränteberäkning under kontots uppbyggnadsperiod utan begränsa bonusränteberäkningen under hela löptiden till det belopp som inestår på kontot den 31 mars 1981.

Med nu angivna förbehåll vill skatteutskottet från sina utgångspunkter inte motsätta sig ett bifall till propositionen såvitt nu är i fråga. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionen 2693.

Stockholm den 23 maj 1979

På skatteutskottets vägnar
ERIK WÄRNBERG

Närvarande: Erik Wärnberg (s), andre vice talmannen Tage Magnusson (m), Alvar Andersson (c), Valter Kristenson (s), Stig Josefson (c), Rune Carlstein (s), Tage Sundkvist (c), Olle Westberg i Hofors (s), Kurt Söderström (m), Hagar Normark (s), Johan Olsson (c), Holger Bergqvist (fp), Bo Forslund (s) och Wilhelm Gustafsson (fp).

Avvikande mening

av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Bo Forslund (alla s) som anser att det

avsnitt av utskottets yttrande som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "motionen 2693" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i uppfattningen att den överlikviditet som tillskapats inom företagssektorn genom den nuvarande inriktningen av den ekonomiska politiken bör kunna utnyttjas för att finansiera underskottet i statsbudgeten. Detta bör emellertid enligt utskottets mening inte ske genom att man tillskapar ytterligare förmåner för företagen. Det i propositionen framlagda förslaget innebär att skattebetalarna belastas med extra räntekostnader samtidigt som företagen genom den föreslagna inlåningen får ytterligare inkomster i form av betydande, delvis skattefria räntor.

Propositionen bör således enligt utskottets mening avslås. Utskottet ansluter sig i stället till det förslag som lagts fram i motionen 2693 och som innebär att företagen åläggs att betala in 20 % av vinsten 1979 till särskilda investeringskonton i riksbanken. Som anförts i motionen bör dessa medel efter beslut av regeringen eller arbetsmarknadsstyrelsen i första hand få användas för investeringar i byggnader och maskiner med sikte på en långsiktig förstärkning av sysselsättningen och för energibesparande åtgärder. Förslaget innebär att en del av företagssektorns likviditet temporärt steriliseras samtidigt som man underlättar företagens investeringar och tillför regionalpolitiken ett effektivt instrument. Dessa effekter uppnås utan att man behöver tillgripa sådana av rättviseskäl emotiverade skattelättnader som föreslås i propositionen.

Mot de detaljlösningar som föreslås i motionen har utskottet inte funnit anledning till erinran. Med det anförda tillstyrker utskottet motionen. Utskottet avstyrker följaktligen propositionen i denna del.

Tabellförteckning

Tabell 1	Bytesbalans för 1977–1979	25
Tabell 2	Försörjningsbalans 1977–1979	27
Tabell 3	Finansiering av budgetunderskotten 1978 och 1979 ..	29
Tabell 4	Vissa nyckeltal för långtidsutredningens huvudalternativ, 1977–1983	34
Tabell 5	Totalbudgeten 1978/79–1979/80	41
Tabell 6	Statsinkomsternas utveckling 1973/74–1983/84	42
Tabell 7	Statsutgifternas utveckling 1973/74–1983/84	43
Tabell 8	Totalbudgetens utveckling 1978/79–1983/84	44
Tabell 9	Statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande 1978/79–1983/84	44
Tabell 10	Statsutgifternas utveckling 1973/74–1983/84	46
Tabell 11	Totalbudgetens utveckling budgetåren 1975/76–1979/80	54
Tabell 12	Budgetunderskotten enligt 1977–1979 års långtidsbudgetar	55

Innehåll

Inledning	1
Ekonomidepartementet	
Den reviderade finansplanen 1979	5
Propositionen	7
Motionerna	10
Utskottet	23
Konjunkturutveckling och ekonomisk politik under 1979	23
Den ekonomiska utvecklingen på längre sikt	33
Hemställan	37
Budgetdepartementet	
Reviderat budgetförslag 1979/80 m. m.	38
Propositionen	39
Motionerna	48
Utskottet	54
Allmänna riktlinjer för budgetregleringen	54
Övriga motionsyrkanden	64
Särskilda frågor	66
Hemställan	68
Reservationer	
1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och program för ekonomisk-politiska åtgärder (s)	70
2. Arbetet med den kommande långtidsutredningen (s)	84
3. System för likviditetsutjämning (s)	85
De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen	
4. (c, fp)	92
5. (m)	100
6. Tillsättandet av en expertkommission för att granska den s. k. rundgången i ekonomin och redovisning av och förändringar i skatte- och transfereringssystemet (m)	110
Finansiering genom arbetsgivaravgifter	
7. (c, fp)	111
8. (m)	111
9. Inkomstberäkningen i långtidsbudgeten (s)	112
Särskilt yttrande	
Arbetet med den kommande långtidsutredningen (c)	112
Skatteutskottets yttrande SkU 1978/79:8 y	115
Tabellförteckning	118

